

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ

Ο συγγραφεὺς τῶν βίων τῶν φιλοσόφων, Διογένης Λαέρτιος, μᾶς παρέχει τὰς περισσοτέρας πληροφορίας καὶ περὶ τοῦ βίου τοῦ Θεοφράστου. Ἐγεννήθη τῷ 372 π. Χ. εἰς τὴν Ἐρεσὸν τῆς Λέσβου, τὴν πόλιν ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν 240 περίπου ἔτη πρὸ αὐτοῦ εἶδε τὸ φῶς ἢ δαιμονία ποιήτρια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Σαπφώ. Ὁ πατὴρ του ἐλέγετο Μελάντας,¹ ἦτο γναφεὺς (καθαριστὴς ἔνδυμάτων) καὶ εἶχεν ἐργοστάσιον μὲ πολλοὺς δούλους· ἦτο λοιπὸν εὐπόρος, διὸ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν του λαμπρὰν ἀνατροφὴν. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἔλαβεν ὁ Θεόφραστος εἰς τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν Λεύκιππον, κατόπιν μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν πόλιν τότε τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὡς μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος· ὅτε δὲ οὗτος ἀπέθανε, 347 π.Χ., ἠκολούθησε τὸν Ἀριστοτέλη. Οὗτος ταχέως διέκρινε τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν ἔκτακτον εὐφυΐαν τοῦ μαθητοῦ του καὶ ἐξαιρετικῶς ἐξετίμησε καὶ ἠγάπησεν αὐτόν· διὰ τὴν μεγάλην του δὲ εὐφράδειαν, ἐνῶ πρότερον ὠνομάζετο Τύρταμος, τὸν μετωνόμασεν Εὐφραστον καὶ ἔπειτα Θεόφραστον².

Ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον θετικώτερον τρόπον ἐξεδήλωσεν ὁ Ἀριστοτέλης τὴν πρὸς τὸν μαθητὴν του ἐκτίμησιν. Ὅτε δηλ. κατὰ τὸ ἔτος 323 π. Χ. κατηγορήθη ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὴν Χαλκίδα, ἐχάρισεν εἰς τὸν Θεόφραστον τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτόν τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς του³. Ἐκτοτε ὁ Θεόφραστος ἐπὶ 25 ἔτη διηύθυνε τὴν Περιπατητικὴν σχολὴν διδάσκων συνεχῶς καὶ ἀσχολούμενος εἰς ἰδιαιτέρας μελέτας. Ἡ ἐργασία ἦτο τὸ κύριον μέλημα τοῦ βίου του· ἐμελέτα, παρετήρει, ἀνεγίνωσκε, ἔγγραφε ἀδιακόπως, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ πληθοῦς τῶν συγγραμμάτων τὰ ὁποῖα κατέλιπε.

Ὁ ἀγαθὸς καὶ προσηνὴς χαρακτήρ του, ἡ γοητεία τῶν λόγων του καὶ ἡ πολυμάθειά του προσεείλκυσαν πλῆθος μαθητῶν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς

¹ Ἐσφαλμένως ὁ Σουΐδας ἀναφέρει ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Θεοφράστου ὠνομάζετο Λέων· τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχεν ὁ ἀδελφός του, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς δύο υἱούς, Μελάνταν καὶ Παγκρέοντα, ἐκληροδότησεν ὁ Θεόφραστος μέρος τῆς περιουσίας του.

² Ὁ Ἀριστοτέλης συγκρίνων τὸν Θεόφραστον πρὸς ἄλλον ἐπίσης εὐφυῆ καὶ φιλομαθὴ μαθητὴν του, τὸν Κλεισθένη, ἔλεγεν ὅτι ὁ πρῶτος εἶχεν ἀνάγκην χαλινοῦ ὁ δὲ δεύτερος κέντρου. Ὁ Διογένης Λαέρτιος (IV, 6) ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἶπε τὸ αὐτὸ συγκρίνων τοὺς μαθητάς του Ξενοκράτη καὶ Ἀριστοτέλη.

³ Ὁ Γέλλιος (Noct. Att. XIII, 5, 3) ἀναφέρει περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους τὰ ἑξῆς: Ὁ Ἀριστοτέλης αισθανόμενος τὸ τέλος του ἐζήτησε νὰ τοῦ δώσουν οἶνον Ῥόδιον, ἀφοῦ δὲ τὸν ἐδοκίμασεν, ἐζήτησε καὶ Λέσβιον οἶνον, δοκίμασας δὲ καὶ αὐτὸν εἶπεν ὅτι ὁ Λέσβιος τοῦ ἀρέσει περισσότερο, ὑποδείξας δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ὅτι προτιμᾷ ὡς διάδοχόν του τὸν Θεόφραστον ἀπὸ τὸν Ῥόδιον Εὐδήμον, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἶχε πολλὰς συμπαθείας εἰς τὴν σχολὴν.

Ἑλλάδος· λέγεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερέβη τοὺς δισχιλίους⁴· μεταξὺ τούτων ἦσαν ὁ Μένανδρος, ποιητὴς τῆς νέας κωμωδίας, ὁ Στράτων ὁ Λαμψακηνός, ὁ μετὰ ταῦτα καὶ διάδοχός του, ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, φίλος του στενός, ὅστις τὸν ἐβοήθησε χρηματικῶς νὰ ἀγοράσῃ τὸν κῆπον, ὅπου ἐδίδασκε, καὶ ἄλλοι. Ἡ φήμη του δὲν περιορίζετο μόνον ἐντὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἐξετείνετο καὶ πέραν τῶν ὁρίων αὐτῆς· οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος καὶ Κάσσανδρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος Α' ὁ Σωτὴρ ἐπεζήτησαν τὴν γνωριμίαν καὶ φιλίαν του.

Ὁ βίος τοῦ Θεοφράστου διέρρευσε εἰρηνικῶς καὶ ἡσυχῶς· δύο μόνον περιστατικὰ ἐτάραξαν ὀλίγον τὴν γαλήνην του. Κάποιος Ἀγωνίδης τὸν κατηγοροῦσε ἐπὶ ἀσεβείᾳ, διότι εἶπε κάποτε ὅτι ἡ τύχη καὶ ὄχι ἡ πρόνοια κυβερνᾷ τὸν κόσμον· οἱ δικασταὶ ὅμως ὄχι μόνον ἀπέρριψαν τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ καὶ ἐτιμώρησαν τὸν κατήγορον. Ἐπίσης κατὰ πρότασιν Σοφοκλέους τινὸς ἀπηγορεύθη διὰ ψήφισματος τῷ 306 π.Χ. εἰς τοὺς φιλοσόφους νὰ διδάσκωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Θεόφραστος τότε ἐξωρίσθη· ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ ψήφισμα ἠκυρώθη καὶ ἐπανῆλθε γενόμενος δεκτὸς μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ἐκ μέρους τῶν πολυαρίθμων φίλων καὶ μαθητῶν του, ἐξηκολούθησε δὲ διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀπέθανε τῷ 287 π.Χ. πλήρης δόξης καὶ ἡμερῶν εἰς ἡλικίαν πιθανώτατα 85 ἐτῶν, μέχρι δὲ τῆς τελευταίας του στιγμῆς εἰργάζετο καὶ ἐδίδασκε ἄνευ διακοπῆς· ἐπειδὴ οἱ πόδες του ἔνεκα τοῦ γήρατος εἶχον ἐξασθενήσει, ἐφέρετο εἰς τὸν τόπον τῆς διδασκαλίας ἐπὶ φορείου. Οἱ λόγοι του πρὸ τοῦ θανάτου ἐνέχουν κάποιαν μελαγχολίαν καὶ ἀπογοήτευσιν· παρεπονεῖτο διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ βίου, ἂν καὶ κατὰ τὸ προοίμιον μάλιστα τῶν χαρακτήρων ἦτο ἐνενήκοντα ἐννέα ἐτῶν, ἐλυπεῖτο, διότι ἀποθνήσκει ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν πού ἤρχιζε νὰ μανθάνῃ καὶ κατηγορεῖ τὴν φύσιν διὰ τὴν ἀδικίαν καὶ ἀνοησίαν τῆς· διότι, ἔλεγε, χαρίζει πολλὰ ἔτη εἰς ζῶα (ἐλάφους καὶ κολοιούς), τὰ ὅποια οὐδεμίαν ὠφέλειαν παρέχουν, καὶ περιορίζει τόσον ζηλοτύπως τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡ παράτασις αὐτοῦ θὰ ἐπετρεπεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἐπιστήμας καὶ νὰ τελειοποιηθῇ. Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται γνήσιος μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ ὅποιος ἔλεγεν ὅτι ἡ μόνη ἡδονή, ἡ ὅποια δὲν κουράζει τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἡ ἡδονὴ τοῦ μανθάνειν.

Ὁ Θεόφραστος ἦτο ἐκ συστήματος κατὰ τοῦ γάμου· ἐχαρακτήριζε μάλιστα τὸν ἔρωτα ὡς ἀσθένειαν ψυχῆς ἀέργου⁵. Ἐπίσης οὐδέποτε ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν πολιτικὴν, καθ' ἣν ἐποχὴν μάλιστα ὠργιάζον εἰς τὰς

---

⁴ Ὁ Ζήνων, ἰδρυτὴς τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἔλεγεν ἀπὸ ζηλοτυπίαν, ὅτι ὁ χορὸς τοῦ Θεοφράστου περιεῖχε περισσοτέρους μουσικούς, εἰς τὸν ἰδικόν του ὅμως ὑπῆρχε μεγαλυτέρα συμφωνία καὶ ἁρμονία.

⁵ Θεόφραστος ἐρωτηθεὶς τί ἐστὶν ἔρως; πάθος, ἔφη, ψυχῆς σχολαζούσης (Wimmer, Theophrasti Fragm. CXIV σελ. 197).

Ἀθήνας τὰ ἀριστοκρατικά καὶ δημοκρατικά κόμματα καὶ αἱ φατρίαι τῶν μακεδονιζόντων καὶ μὴ Ἀθηναίων πολιτῶν. Ἐξή λοιπόν, καθὼς λέγει ὁ Κικέρων (Ad Attic. II, 6), ὅλως ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὡς ἀληθῆς φιλόσοφος ἠρεῦνα τὴν ἀλήθειαν καὶ ἤσκει τὴν ἀρετὴν, δὲν ἐφήρμοζεν ὅμως ἠθικὴν ἀσκητικὴν καὶ ἀδιάλλακτον, διότι παρεδέχετο ὅτι πρὸς πλήρη εὐτυχίαν συντελοῦν ἐπίσης καὶ τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ· ἐφρόντιζεν ἐπιμελῶς διὰ τὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφάνισιν, ἐνεδύετο κομψῶς καὶ εὐπρεπῶς, δὲν ἀπέφευγε τὰς καλὰς συναναστροφὰς καὶ ἡ τράπεζά του δὲν παρουσίαζε τὴν λιτότητα φιλοσοφικῆς τραπέζης· τοῦτο ἐσκανδάλιζεν ἐνίοτε ἄλλους φιλοσόφους, οἱ ὅποιοι ἐφόρουν τραχὺν φιλοσοφικὸν τοῖβωνα καὶ ἤσκουν αὐστηρὰν ἀσκητικὴν δίαιταν. Ὁ Θεόφραστος ἦτο ὀπαδὸς τῆς μεσότητος, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη εἶναι χαρακτηρισμὸς τῆς ἀρετῆς, καὶ οὐδεὶς περισσότερον αὐτοῦ ἐγνώριζε νὰ συνδέῃ τὸ ὠφέλιμον μὲ τὸ εὐχάριστον.

Ἡ ἀγαθότης τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματά του καταφαίνονται καὶ ἐκ τῆς διαθήκης, τὴν ὁποίαν κατέλιπε καὶ τὴν ὁποίαν μᾶς διέσωσε ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος· ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων διατάξεων αὕτη περιέχει καὶ τὰ ἐξῆς· νὰ δοθῇ μέρος τῆς περιουσίας του εἰς τοὺς ἀνεψιούς του Μελάνταν καὶ Παγκρέοντα· νὰ ἀναρτηθῇ εἰς τὸ Λύκειον ἡ εἰκὼν του διδασκάλου του Ἀριστοτέλους· νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς μαθητάς του ὁ κήπος καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ οἰκῆματα, διὰ νὰ ἐξακολουθῇ ἡ λειτουργία τῆς σχολῆς καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του· νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι οἱ δούλοι του, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ Πομπύλος, νὰ ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα τῆς συντηρήσεως τοῦ κήπου καὶ τῆς σχολῆς· νὰ ταφῇ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ κήπου χωρὶς περιττὰ ἔξοδα διὰ τὸν τάφον καὶ τὴν κηδεῖαν του. Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις δὲν ἐξετελέσθη, διότι ὄχι μόνον οἱ μαθηταὶ του ἀλλ' ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, συνώδευσαν τὴν νεκρικὴν πομπὴν τιμῶντες τὸν ἄνδρα, τὸν ὁποῖον ἐν ὄσῳ ἐξῆ τόσον ὑπερβολικῶς ἐσέβοντο καὶ ἠγάπων.

2. ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

Ὁ Θεόφραστος ὑπῆρξε συγγραφεὺς πολυγραφώτατος· λέγεται ὅτι συνέγραψε 240 περίπου ἔργα⁶, τῶν ὁποίων κατάλογον παρέχει ὁ βιογράφος του (v, 2), ἐκ τῶν τίτλων δὲ αὐτῶν φαίνεται ἡ ὁμοίότης μὲ τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Θεόφραστος πραγματικῶς ἦτο ἐγκυκλοπαιδικώτατος ὡς καὶ ὁ διδάσκαλός του καὶ ἠσχολήθη μὲ ὅλα τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐκεῖνος ἐπραγματεύθη. Μεταφυσικὴ, ἠθικὴ, πολιτικὴ, νομοθεσία, λογικὴ,

---

⁶ Λέγεται ὅτι κάποιος μαθητὴς καὶ θερμὸς ὀπαδὸς τοῦ Θεοφράστου εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ μετρήσῃ καὶ τοὺς στίχους ὅλων τῶν ἔργων καὶ εὗρεν ὅτι ἀνήρχοντο εἰς 230809.

ψυχολογία, ρητορική, ποιητική, ζωολογία, βοτανική, ιστορία τῶν ἐπιστημῶν κ.λ. ἐξετάσθησαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὄχι μὲ τὸ δημιουργικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα τοῦ Ἀριστοτέλους· ἔργον αὐτοῦ ἐθεώρησε νὰ ἐπεξηγήσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὰ θέματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα τόσον ἐπιστημονικῶς εἶχεν ἀναπτύξει ὁ διδάσκαλός του· εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἔδειξε πολυμαθειαν καὶ διαύγειαν κρίσεως ἀπαράμιλλον. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιέργειά του ἦτο ἀκόρεστος· διὰ τοῦτο ὄχι μόνον προβλήματα ποικιλώτατα ἐπιστημονικά, ἀλλὰ καὶ θέματα πολλάκις μικρὰ καὶ ἀσήμαντα ἐπέσυρον τὴν προσοχὴν του· ἔγραψε π.χ. ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, περὶ ἀνέμων, πυρός, λίθων, μέλιτος, βροχῆς, καταιγίδος, ὀσμῶν, ἰδρῶτος, ζάλης, κοπώσεως, ἀσθενείας νεύρων, λιποθυμίας, περὶ ἰχθύων δυναμένων νὰ ζήσουν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, περὶ ζώων τὰ ὁποῖα ἀλλάσσουν χρῶμα, κ.τ.λ. κ.τ.λ. Δυστυχῶς ἐκ τῆς πληθώρας ταύτης τῶν ἔργων του σώζονται μόνον μερικὰ ἀποσπάσματα, δύο ἔργα πλήρη, Ἱστορίαι φυτῶν (εἰς 9 βιβλία καὶ αἷτια φυτῶν (εἰς 6 βιβλία) καὶ ἐν μικρὸν, ἀλλὰ πασίγνωστον ἔργον, οἱ **Χαρακτῆρες**· τὰ δύο πρῶτα εἶναι σήμερον ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς ἀπηρχαιωμένα καὶ ἔχουν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν μόνον τῆς βοτανικῆς. Ὁ πολυγραφώτατος λοιπὸν Θεόφραστος ἔγινε γνωστότατος εἰς τοὺς μεταγενεστέρους κυρίως διὰ τῶν "**Χαρακτῆρων**" του.

3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Ἡ λέξις **χαρακτήρ**⁷ (ἐκ τοῦ χαράσσω) δηλοῖ πρῶτον ὄξυ σιδηροῦν ἐργαλεῖον μὲ τὸ ὁποῖον χαράσσονται ἐπὶ ξύλου, μαρμάρου ἢ χαλκοῦ διάφορα γράμματα ἢ σημεῖα, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ χαρασσόμενα· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ταῦτα συντελοῦν καὶ πρὸς διάκρισιν τοῦ ἀντικειμένου ἐπὶ τοῦ ὁποῖου χαράσσονται ἀπὸ ἄλλα, ἡ λέξις χαρακτήρ προσέλαβε καὶ τὴν σημασίαν τοῦ διακριτικοῦ γνωρίσματος. Πρῶτος ὁ Θεόφραστος μετεχειρίσθη τὴν μεταφορικὴν ταύτην σημασίαν ἐπὶ γνωρισμάτων ὄχι ἐξωτερικῶν, σωματικῶν, ἀλλὰ ἐσωτερικῶν, ψυχικῶν, ἢ τοῦ ἠθους διαφόρων ἀτόμων, διὰ τοῦτο καὶ **Ἡθικοὶ Χαρακτῆρες** ἐπωνομάσθη τὸ ἔργον του καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον δις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ βιογράφου του εἰς τὸν κατάλογον.

Ἐκ τινῶν χειρογράφων ἦτο ἤδη γνωστὸν ὅτι οἱ Χαρακτῆρες τοῦ Θεοφράστου ἀνήρχοντο εἰς 30· ἐκ τούτων ὅμως ἦσαν γνωστοὶ 15 μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1527, ὅτε ἔγινε ἡ πρώτη αὐτῶν ἔκδοσις· βραδύτερον 1552 ἀνευρέθησαν ἄλλοι 8, καὶ κατὰ τὸ 1599 ἀκόμη 5· ὑπελείποντο λοιπὸν πρὸς συμπλήρωσιν 2, οἱ ὁποῖοι ἀνεκαλύφθησαν μετὰ δύο περὶπου αἰώνας τὸ ἔτος

⁷ Τὴν σημασίαν καὶ χρῆσιν τῆς λέξεως ταύτης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξετάζει λεπτομερῶς ὁ Β. Groningen (Mnemosyne τόμ. 58 σ. 54-57).

Τῶν Χαρακτήρων προηγείτο ἐπιστολή τοῦ Θεοφράστου δῆθεν πρὸς τινα φίλον Πολυκλέα ὡς πρόλογος ἢ προοίμιον αὐτῶν. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ συγγραφεὺς ἐξηγεῖ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψε τοὺς Χαρακτήρας· ἀλλ' ὁ λόγος αὐτὸς ὡς καὶ αἱ περιεχόμενα εἰς τὴν ἐπιστολὴν σκέψεις καὶ τὸ λεκτικὸν αὐτῆς ὕφος εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ἅπαντες σχεδὸν οἱ κριτικοὶ καὶ φιλόλογοι ἀρνοῦνται τὴν γνησιότητα αὐτῆς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν περιλαμβάνεται πλέον εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις⁸. Ὅμοίως ὡς μεταγενέστεραι προσθῆκαι Βυζαντινῆς ἐποχῆς θεωροῦνται δικαίως καὶ τὰ ἠθικά συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται προσηρητημένα ὡς ἐπίλογοι εἰς τὸ τέλος τῶν Χαρακτήρων 1, 2, 3, 6, 8, 17, 29.

Ποία λοιπὸν ἦτο ἡ ἀρχικὴ μορφή καὶ τίς ἡ φύσις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ πρωτοτύπου τούτου εἰς τὴν ἀρχαίαν λογοτεχνίαν ἔργου; Εἶναι ἄρα γε αὐτοτελὲς ἢ εἶναι ἀπάνθισμα ἐξ ἄλλων ἔργων τοῦ συγγραφέως; Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπησχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ ἀκόμη τοὺς κριτικούς καὶ φιλόλογους, πρὸς λύσιν δὲ αὐτοῦ πολλὰ καὶ ποικίλαι διετυπώθησαν γνώμαι. Ὁ Petersen⁹ καὶ ὁ Diels¹⁰ ὑποθέτουν ὅτι οἱ Χαρακτῆρες εἶναι ἀπάνθισμα ἐκ τῶν ἀπολεσθέντων ἔργων τοῦ Θεοφράστου περὶ **Ρητορικῆς** ἢ **Ἠθικῆς**, ὁ Casaubon καὶ ὁ Christ¹¹ ὅτι εἶναι συλλογὴ ἐκ τοῦ ἐπίσης ἀπολεσθέντος ἔργου περὶ **Κωμωδίας**, ὁ Gomperz¹² ὅτι εἶναι ὑπομνήματα αὐτοῦ τοῦ Θεοφράστου ἀνάλογα πρὸς τὰ ὑπομνήματα τοῦ Ἀριστοτέλους διὰ τὴν συγγραφὴν μεγάλου ἔργου περὶ **Ἠθικῆς**, ὁ P. van de Woestine¹³ ὅτι εἶναι συλλογὴ τοῦ Θεοφράστου κατὰ τὸν τρόπον τῶν κωμικῶν ποιητῶν, ὅπως χρησιμεύση ὡς βᾶσις τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ περὶ **Κωμωδίας**, ὁ G. Pasquali¹⁴ ὅτι εἶναι γραπτὰ προπαρασκευαῖα τοῦ Θεοφράστου διὰ τὰ μαθήματά του, καὶ ἄλλοι τέλος ὅτι εἶναι ὑποδείγματα διὰ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν Ρητορικὴν· ἀλλ' οὐδεμία τῶν ὑποθέσεων τούτων εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Διάφορον τῶν ἀνωτέρω καὶ ὄλως νέαν θεωρίαν διετύπωσεν ὁ Aug. Rostagni¹⁵. Κατ' αὐτὸν οἱ Χαρακτῆρες τοῦ Θεοφράστου δὲν ἀνήκουν οὔτε εἰς τὴν Ἠθικὴν οὔτε εἰς τὴν Ρητορικὴν του, ἀλλὰ σχετίζονται πρὸς τὴν **Ποιητικὴν** του Ἀριστοτέλους. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, λέγει, ὁ Ἀριστοτέλης διακρίνει τέσσαρα συστατικὰ μέρη τῆς Ποιήσεως· τὸν **μῦθον**, τὰ **ἦθη**, τὴν

⁸ Πρῶτος ὁ C. G. Sonntag διετύπωσε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐπιτολή αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνήκη εἰς τὸν Θεόφραστον (Dissert. in prooem. Char. Theophr. Leipzig 1787). Ὑπὲρ τῆς γνησιότητος δὲ αὐτῆς ἐκηρύχθη ὁ M. H. E. Meier (Opuscula II 190).

⁹ Theophr. Characteres σελ. 114.

¹⁰ Doxographi Graeci σελ. 113.

¹¹ Christ, Griech. Litteraturgesch. σελ. 436.

¹² Ueber die Charact. Theophr. Denkschr. d. Wiener Akad. 1888.

¹³ Revue Belge Ph. 1929 σελ. 1099-1107.

¹⁴ Sul Caratteri di Theofrasto 1918 σελ. 2.

¹⁵ Rivista di filologia classica 1920 σελ. 417-443.

διάνοιαν καὶ τὴν **λέξιν**· ἕκαστον τούτων ἀπήτει, φυσικά, ἰδιαιτέραν ἀνάπτυξιν. Τὰ ἤθη δὲ πάλιν διαιροῦνται, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας ἤτοι τὰ **σπουδαῖα** ἤθη, κατάλληλα διὰ τὴν τραγωδίαν, καὶ τὰ **φαῦλα**, κατάλληλα διὰ τὴν κωμωδίαν καὶ μάλιστα τὴν Νέαν. Τοιαῦτα λοιπὸν φαῦλα ἤθη περιγράφει ὁ Θεόφραστος εἰς τοὺς 30 Χαρακτῆράς του¹⁶. ἔπομένως τὸ ἔργον του εἶναι ἀνάπτυξις καὶ συμπλήρωσις τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ τελευταῖος ἐκδότης τῶν Χαρακτῆρων Navarre (Commentaire σελ. 210) εὐρίσκει μὲν τὴν γνώμην του Rostagni πιθανωτέραν τῶν ἄλλων, δὲν παραδέχεται ὅμως αὐτήν, διότι νομίζει ὅτι εὔρε τὴν κλεῖδα τοῦ προβλήματος εἰς ἓνα χωρίον τοῦ Φιλοδήμου (περὶ κακιῶν βιβλ. 10 ἔκδ. C.Jenser 1911). Ἐκεῖ δηλ. γίνεται λόγος περὶ τῶν **Χαρακτηρισμῶν** τοῦ Ἀρίστωνος, ὁ ὁποῖος ἔζησε περὶ τὰ τέλη τοῦ 3 αἰῶνος π. Χ. καὶ συνέγραψε τὸ ἔργον τοῦτο, τοῦ ὁποῦ τοῦ ὕφους καὶ ἡ μορφή, καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, δὲν διαφέρει τῶν Χαρακτῆρων τοῦ Θεοφράστου· φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἶναι ἀκριβῆς ἀπομίμησις αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ **Χαρακτηρισμοὶ** τοῦ Ἀρίστωνος δὲν εἶναι ἔργον αὐτοτελές· ἀπετέλει τὸ τέλος ἠθικοῦ συγγράμματός του, **Περὶ τοῦ κουφίζειν ὑπερηφανίας**, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν μέσων πρὸς καταπολέμησιν τῆς ὑπερηφανίας εἶχεν ἐπισυνάψει ὁ Ἀρίστων καὶ τινὰς τύπους ὑπερηφάνων: αὐθάδης, αὐθέκαστος, παντειδήμων, εἴρων καὶ ἄλλους. Εἶναι λοιπὸν πολὺ φυσικόν, συμπεραίνει ὁ Navarre, νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ Ἀρίστων ἠκολούθησεν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ἔργου του τὸ παράδειγμα τοῦ Θεοφράστου· ἔπομένως καὶ οἱ **Χαρακτῆρες** ἦσαν εἰς τὴν ἀρχὴν συλλογὴ διαφόρων τύπων, οἱ ὁποῖοι ἐχρησίμευον ὡς συμπεράσματα καὶ συγκεκριμένα παραδείγματα εἰς κάποιον ἐγχειρίδιον θεωρητικῆς Ἠθικῆς καὶ ὡς παράρτημα αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ὁ σύνδεσμος αὐτῶν πρὸς τὸ ὅλον ἔργον ἦτο τεχνητὸς καὶ ἀσθενής, ἀπεσπᾶσθησαν ἐνωρὶς ἤδη ἀπ' αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται φανερόν ὅτι ἅπαντες οἱ νεώτεροι κριτικοὶ καὶ φιλόλογοι παραδέχονται μὲν ὅτι οἱ Χαρακτῆρες εἶναι ἔργον τοῦ Θεοφράστου (διότι καὶ περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν διετυπώθησαν μερικαὶ ἀμφιβολίαι), διαφωνοῦν ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως αὐτῶν· διότι ἄλλοι μὲν παραδέχονται, ὅτι εἶναι ὑπομνήματα αὐτοῦ τοῦ Θεοφράστου πρὸς συγγραφὴν ἄλλου μεγαλυτέρου ἔργου, ἄλλοι δὲ ὅτι εἶναι συλλογὴ ἢ ἐπιτομὴ ἔργων του ἀπολεσθέντων, ἢ ὁποῖα ἐγίνε βραδύτερον, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξέφρασε γνώμην ὅτι πιθανὸν νὰ πρόκειται καὶ περὶ ἔργου αὐτοτελοῦς καὶ ἀνεξαρτήτου, ἂν καὶ ὁ Λαέρτιος καὶ ὁ Σουῖδας ὡς τοιοῦτον ἀναφέρουν αὐτό, ὡς τοιοῦτον δὲ φαίνεται ὅτι τὸ εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ

---

16 Δὲν εἶναι ὅλως ἀπίθανος ἡ διατυπωθεῖσα ὑπὸ τινων γνώμη, ὅτι ὁ Θεόφραστος περιέγραψεν ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ ἐκτὸς τῶν φαύλων καὶ χαρακτῆρας χρηστοὺς καὶ ἐπαινετοὺς.

Σάτυρος¹⁷, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἐπίσης κατ' ἀπομίμησιν ἀκριβῆ **Χαρακτῆρας**. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ σημερινὴ μορφή τῶν Χαρακτῆρων, ἄνευ προλόγου ἢ προοιμίου (διότι, ὡς εἶπομεν, τὸ ὑπάρχον εἶναι ἀσφαλῶς νόθον), ἄνευ ἐπιλόγου καὶ ἄνευ συνοχῆς τοῦ ὅλου, δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτην ἐκδοχὴν· ἀλλὰ τίς μᾶς βεβαιοῖ ὅτι τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ ἀρχικὴ τῶν μορφῶν καὶ ὅτι δὲν ἠκρωτηριάσθησαν εἴτε εἰς τὴν ἀρχὴν εἴτε εἰς τὸ τέλος μετὰ τόσας περιπετείας τὰς ὁποίας, ὡς γνωστόν, ὑπέστησαν τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοφράστου; Πιθανὸν λοιπὸν ἢ ἔμφυτος φιλομάθεια καὶ περιέργεια, ἢ ὁποία εἴλκυσε τὴν προσοχὴν του πρὸς τόσον πολλά καὶ ποικίλα θέματα, νὰ συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν Χαρακτῆρων· ὅπως δηλ. περιέγραψε ζῶα καὶ φυτὰ καὶ μάλιστα ἐκ τῶν σπανίων καὶ περιέργων, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἴσως ἠθέλησε νὰ περιγράψῃ καὶ τὸ ἦθος ἀνθρώπων τινῶν μὲ ἰδιάζοντα ἐλαττώματα¹⁸. Οἱ Χαρακτῆρες τοῦ Θεοφράστου δὲν ἔχουν λογοτεχνικὸν ἢ ἠθικὸν τινα σκοπὸν, ἀλλ' εἶναι ἀπλῶς περιγραφαὶ ψυχαναλύσεων καὶ ὀφείλονται εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα αὐτοῦ¹⁹. Ἄλλως τε τοιαύτη τάσις πρὸς ψυχολογικὴν ἔρευναν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς Νέας Ἀττικῆς κωμωδίας· εἰς τὴν τάσιν ταύτην ἔδωσε μάλιστα ἀκριβεστέραν κατεύθυνσιν καὶ μεγαλυτέραν ἐπέκτασιν ὁ Θεόφραστος διὰ τῶν **Χαρακτῆρων** του (Croiset Histoire de la litt. Gr. τομ. 5 σελ. 391).

Ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον συνετάχθησαν οἱ Χαρακτῆρες εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ. Ὁ Cichorius (Rhein. Mus. LVII) ἐκ τινῶν ἱστορικῶν ὑπαινιγμῶν περιεχομένων εἰς τοὺς Χαρακτῆρας 8 καὶ 23 ὑποθέτει, ὅτι τὸ ἔργον ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 317 π.Χ. Ἄλλοι ὀρίζουν ὡς χρόνον συγγραφῆς τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ τῆς πτώσεως τοῦ Φωκίωνος καὶ τῆς ἀρχῆς Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Πιθανωτέρα εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Gomperz (ιδ. ἀν.) ὁ ὁποῖος παραδεχόμενος ὅτι οἱ Χαρακτῆρες εἶναι ὑπομνήματα ἢ σημειώματα ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ἐγράφησαν ὅλοι συγχρόνως, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων περιστάσεων²⁰.

Εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν Χαρακτῆρων ὁ Θεόφραστος ἀκολουθεῖ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μέθοδον. Πρῶτον δηλαδὴ προτάσσει θεωρητικῶς τὸν ὀρισμὸν τῆς κακίας ἢ τοῦ ἐλαττώματος, καὶ ἔπειτα διὰ συγκεκριμένων παραδειγμάτων περιγράφει τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔχει αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα. Καὶ τοὺς μὲν

¹⁷ Ὁ Σάτυρος ἦτο φιλόσοφος περιπατητικὸς, ἔζησε κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος καὶ ἔγραψε κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Θεοφράστου Χαρακτῆρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπόσπασμα ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος (IV, 168c).

¹⁸ Ὁ Casaubon εἰς τὴν ἐκδοσίν του (1592) ἰσχυρίζεται ὅτι ἀφορμὴν πρὸς σύνθεσιν τῶν Χαρακτῆρων ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόφραστον ἡ Ἀττικὴ κωμωδία· ἀλλ' ὁ Reich (Mimus 1, 307), διαμφισβητεῖ τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἀποφαίνεται ὅτι κυρίως ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Θεοφράστου ὁ Μίμος, τὸ λογοτεχνικὸν δηλαδὴ ἐκεῖνον εἶδος, τὸ ὁποῖον πρῶτος ἐκαλλιέργησεν ὁ Σώφρων.

¹⁹ Ἴδε Carl Hoffmann (Über das Zweckproblem von Theophrasts Charakteren, Breslau 1920.)

²⁰ Το ζήτημα τοῦτο ἐπραγματεύθη ἐκτενῶς ὁ Franz Rühl εἰς τὸ Rein. Mus. LIII 1898 σελ. 324.

όρισμούς όφείλει εἰς τήν θεωρίαν τοῦ μεγάλου διδασκάλου του περι **Ηθικῆς**²¹, τὰ δὲ παραδείγματα συνέλεξεν ὁ ἴδιος ἐκ τοῦ πραγματικοῦ βίου δι' ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· πρὸς κατανόησιν τῶν ὀρισμῶν ἀνάγκη νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ ἐξῆς:

Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὸ ἔργον του τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται Νικομάχεια Ἡθικά (II, 6) ὀρίζει τὴν ἀρετὴν ὡς μεσότητα μεταξὺ δύο ἄκρων, τὰ ὁποῖα εἶναι κακία ἢ ἐλαττώματα. Ἡ ἀνδρεία π.χ. εἶναι ἀρετὴ ὡς μεσότης μεταξὺ θρασύτητος καὶ δειλίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐλαττώματα. Οἱ τοιοῦτοι Ἀριστοτελικοὶ ὀρισμοὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἐλαττωμάτων ἔγιναν κληρονομία καὶ παράδοσις εἰς τὴν Περιπατητικὴν σχολὴν· τὴν παράδοσιν λοιπὸν ταύτην ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Θεόφραστος· ἐπειδὴ ὅμως οἱ Χαρακτῆρες του ἀναφέρονται ὄχι εἰς ἀρετὰς ἀλλὰ μόνον εἰς ἐλαττώματα, δὲν στηρίζονται εἰς τὰς μεσότητας, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ εἰς τὰς ἀκρότητας. Πρὸς τούτοις τινὲς τῶν ὀρισμῶν τούτων εἶναι ἑλλιπεῖς, ἢ μᾶλλον εἰς τινὰς ὀρισμοὺς δὲν ἀνταποκρίνονται ἐντελῶς τὰ ἐπακολουθοῦντα παραδείγματα²² (ἴδε ὀρισμοὺς Χαρακτῆρων 5, 15, 19, 20).

Ἡ **γλῶσσα** τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζεται ὁ Θεόφραστος εἰς τοὺς Χαρακτῆρας δὲν εἶναι ἡ λογία καὶ λογοτεχνικὴ ἀλλὰ ἡ κοινὴ καὶ συνήθης τὴν ὁποῖαν ὠμίλουσιν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην²³. Ὑφος ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον χωρὶς ποιητικὰς ἐκφράσεις καὶ ρητορικὰ σχήματα εἶναι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς. Ἡ σύνταξις ἐπίσης εἶναι ὀμαλὴ καὶ συνήθης· ὁ εἰδικὸς σύνδεσμος **ὅτι** κατόπιν λεκτικῶν ρημάτων, ἐνῶ ἀκολουθεῖ εὐθὺς λόγος, παρουσιάζει μόνον ἀνωμαλίαν τινά, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ **τιοῦτος οἴος**, μὲ σειρὰν ἀπαρεμφατικῶν προτάσεων ἐπαναλαμβανομένη κατὰ κόρον εἰς ὄλους τοὺς Χαρακτῆρας, προσδίδει εἰς τὸ ὕφος κάποιαν ὀμοιομορφίαν καὶ μονοτονίαν· τοῦτο ὅμως δὲν ἀπαρέσκει εἰς τὸν ἀναγνώστην, διότι ὀμοιάζει πρὸς τὰς διατυπώσεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὰς γεωμετρικὰς ἀποδείξεις καὶ ἔχουν κάποιαν χάριν ἔνεκα τῆς ἀπλότητος καὶ ἀκριβείας των. Παροιμίαι λαϊκαὶ καὶ λέξεις καὶ φράσεις τολμηραὶ ἐνίστε ἀλλ' ἀρμόζουσαι εἰς τὰ πρόσωπα, τῶν ὁποῖων τὰ ἐλαττώματα περιγράφει, ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Θεόφραστος συνέλεξεν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ τὸ ὕλικόν, τὸ ὁποῖον μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἐπεξεργάσθη. Εἰς ταῦτα ἄς προστεθῆ ὡς κύριον μάλιστα χαρακτηριστικόν, καὶ ἡ λεπτὴ εἰρωνεία, ἢ ὁποῖα ἐπανθελὲ εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔργον καὶ ὀμοιάζει, ὡς λέγει ὁ Navarre,

²¹ Αὕτη γὰρ (ἡ Ἡθικὴ) ἐστὶ περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὕπερβολὴ καὶ ἑλλειψις καὶ τὸ μέσον· ἡ δὲ ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστὶν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὕπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ἡ ἑλλειψις ψέγεται, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὐσα τοῦ μέσου. (Ἡθικά Νικομ. Β, 6, 14).

²² Τοῦτο παρέσχε ἀφορμὴν εἰς τινὰς νὰ παραδεχθοῦν ὅτι καὶ οἱ ὀρισμοὶ εἶναι προσθῆκαι μεταγενέστεραι, ὡς τὸ προοίμιον καὶ οἱ ἐπίλογοι. Τὸναντίον ὁ Navarre ὄχι μόνον τὴν γνησιότητα αὐτῶν δι' ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων ἀποδεικνύει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἑλλιπεῖς καὶ τὴν ἀσυμφωνίαν αὐτῶν πρὸς τὰ παραδείγματα ἐπαρκῶς ἐξηγεῖ (Commentaire Introduction σελ. XXV).

²³ Τὸ λεξιλόγιόν του, πλούσιον καὶ ποικίλον, περιέχει καὶ λέξεις τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ.

πρὸς μείγμα πού μόλις συγκρατεῖ εἰς τὰ χεῖλη του εὐτράπελος παρατηρητής.

Τὰ προσόντα ταῦτα κατέστησαν τὸ ἔργον του Θεοφράστου τερπνὸν ἀνάγνωσμα, ἐνῶ συγχρόνως εἶναι καὶ διδακτικὸν καὶ ὠφέλιμον. Διὰ τῆς ζωηρᾶς περιγραφῆς τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει εἰς τὰ φανταστικά πρόσωπά του, ἐμπνέει εἰς τὸν ἀναγνώστην ἀποστροφὴν πρὸς αὐτά, διὰ τῶν συχνὰ δὲ ἀναφερομένων ἠθῶν καὶ ἐθίμων εἰσάγει αὐτὸν εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν βίον καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰώνα. Ἀγορὰ καὶ Ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ πρυτανεῖον καὶ δικαστήρια καὶ θέατρα καὶ παλαιστραὶ καὶ λουτρὰ καὶ δεῖπνα καὶ παιδιαὶ καὶ ἑορταὶ καὶ ἀγῶνες ἐκτυλίσσονται ὡς ταινία κινηματογραφικὴ ἐνώπιόν του καὶ παρέχουν εἰς αὐτὸν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ζῆ καὶ κινεῖται ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἐκείνης. Ἴδου διατὶ οἱ Χαρακτῆρες, ἢ **Χρυσὴ βίβλος** ὡς ἐπωνομάσθησαν, ἠγαπήθησαν καὶ ἐξετιμήθησαν καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους²⁴.

Ἦδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἤρχισάν τινες νὰ καλλιεργοῦν τὸ λογοτεχνικὸν τοῦτο εἶδος κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοφράστου· ὡς συγγραφεῖς Χαρακτῆρων ἀναφέρονται οἱ Περιπατητικοὶ Λύκων, Ἀρίστων καὶ Σάτυρος καὶ ὁ Ἐπικούρειος Φιλόδημος. Τὰ ἔργα αὐτῶν ἀπωλέσθησαν, ἀλλ' ἐκ τινῶν ἀποσπασμάτων ἐξάγεται ὅτι ἦσαν πολὺ κατώτερα τοῦ προτύπου. Σπουδαιότερα ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῶν Χαρακτῆρων τοῦ Θεοφράστου εἰς τὴν Νέαν Ἀττικὴν κωμῳδίαν· ὁ Μένανδρος, μαθητῆς του, καὶ ἄλλοι κωμικοὶ ποιηταὶ φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποίησαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἠθοποιῖαν τῶν ἔργων των. Μεγάλῃ ἐπίσης ὑπηρξεν ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Μέσου Αἰῶνος, ὅτε ἐπιμελῶς ἀνεγινώσκοντο, ἐσχολιάζοντο καὶ ἀντεγράφοντο, ὡς μαρτυρεῖ τὸ πλῆθος τῶν σωζομένων χειρογράφων· ἐκ τῶν ἠθικῶν δὲ συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶδομεν, εἶναι ὡς ἐπίλογοι προσηρημένα εἰς τινὰς χαρακτῆρας, φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ ὡς διδακτικὸν βιβλίον εἰς τὰ σχολεῖα.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὅτε διὰ τῆς τυπογραφίας τὰ κλασσικὰ ἔργα διεδόθησαν εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἡ πρὸς τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου ἐκτίμησις καὶ ἀγάπη ἐξεδηλώθη ἀκόμη περισσότερον. Ἐκδόσεις κατὰ διαφόρους τόπους καὶ μεταφράσεις εἰς πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ σχόλια καὶ διατριβαὶ ὑπὸ πλείστων σοφῶν καὶ λογίων κατέστησαν τὸ ἔργον τοῦ Θεοφράστου κτῆμα διεθνὲς καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ πασίγνωστον εἰς τὸν κόσμον, πολλοὶ δὲ ἐπεχείρησαν καὶ νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμά του.

---

²⁴ Οἱ Χαρακτῆρες, ἂν καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀρχαῖον βίον, ἐμφανίζονται ὡς νεώτερον ἔργον, διότι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ ἐλαττωματὰ των εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε οἱ ἴδιοι.

4. ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ΚΑΙ LA BRUYÈRE

Ἐξ ὅλων των ζηλωτων καὶ μιμητῶν τοῦ Θεοφράστου ὁ μόνος ποῦ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι ὁ Γάλλος Jean de La Bruyère. Οὗτος ὄχι μόνον μετέφρασε τοὺς Χαρακτῆρας εἰς τὴν Γαλλικὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον ἐδημοσίευσε τὸ γνωστὸν πολὺκροτον ἔργον του²⁵. Καὶ ἡ μὲν μετάφρασίς του ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Κοραῆ (πρόλογ. ἐκδ. § 41) καὶ ἄλλων²⁶ ὡς μὴ φέρουσα τὴν σφραγίδα τῆς ἀκριβείας καὶ τελειότητος· οἱ Χαρακτῆρες του ὅμως θεωροῦνται γενικῶς ἐφάμιλλοι, ὑπὸ τινων δὲ καὶ ἀνώτεροι, τῶν Χαρακτῆρων τοῦ Θεοφράστου. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἔργον τοῦ La Bruyère ἐμφανίζεται λογοτεχνικῶς ἀρτιώτερον καὶ τελειότερον· ἔχει πλούσιον ὕλικόν, συνοχὴν μεθοδικὴν καὶ σκοπὸν ὠρισμένον, δηλ. τὴν ἐρευναν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς βελτίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος· τὸν σκοπὸν μάλιστα τοῦτον νομίζει ὅτι ἀνεκάλυψε καὶ εἰς τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου παραπλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ προοιμίου αὐτῶν, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, δὲν εἶναι γνήσιον. Τούναντίον εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοφράστου καὶ ἡ ὕλη εἶναι περιορισμένη²⁷ καὶ ἡ διάταξις αὐτῆς ἀνώμαλος καὶ τὸ κείμενον μὲ πολλὰς φθορὰς καὶ χάσματα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως λοιπὸν ταύτης δὲν ἔμπορεῖ νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὸ ἔργον τοῦ La Bruyère· ἀλλ' ἔχει ἄλλας ἀρετάς, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ διαμφισβητήσῃ τὸ γέρας· αὐταὶ δὲ εἶναι ἡ σαφήνεια, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀπλότης του. Πρὸς τούτοις ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐξετάζει ὁ Θεόφραστος, δὲν εἶναι ὁ Ἀθηναῖος τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ. ἀλλ' ἐν γένει ὁ ἄνθρωπος παντὸς τόπου καὶ χρόνου, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐξετάζει ὁ La Bruyère, εἶναι ὁ Γάλλος τοῦ 17ου αἰῶνος, κυρίως ὁ Γάλλος τῆς Αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Οἱ χαρακτῆρες λοιπὸν τοῦ πρώτου ἀναφέρονται εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνῶ οἱ Χαρακτῆρες τοῦ δευτέρου ἀπεικονίζουν τὴν

²⁵ *Les Caractères de Théophraste, traduits du grec, avec les caractères ou les mœurs de ce siècle.* Paris 1688.

²⁶ Ο J. Cazelle λέγει τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐλαττωματικὴν καὶ ἀποδεικνύει διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων, ὅτι ὁ La Bruyère ἠγνόει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὅτι ἡ μετάφρασίς του ἔγινε ἐκ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Casaubon (ιδὲ *Revue des Études Gr.* XXXV 1992 σελ. 180). Τὴν αὐτὴν γνώμην διετύπωσε καὶ ὁ Navarre εἰς τὸν πρόλογον τῆς ἐκδόσεως του. Τούναντίον ὁ P. Van de Woestine παραδέχεται μὲν ὅτι ἡ μετάφρασις ἔγινεν ἐκ τῆς Λατινικῆς τοῦ Casaubon, ὑποστηρίζει ὅμως ὅτι ὁ μεταφραστὴς ἦτο τελείως κάτοχος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. (*Musée Belge* 1929 σελ. 159-169).

²⁷ Εἰς τοὺς 30 μόνον Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου οὐδεὶς γυναικεῖος περιλαμβάνεται· ἐπομένως ἀποκλείεται ἐκ τοῦ ἔργου του τὸ ἥμισυ τῆς ἀνθρωπότητος. Χαρακτῆρες πολιτικοὶ δὲν ὑπάρχουν ἐκτὸς ἑνός, τοῦ ὀλιγαρχικοῦ, οὔτε κοινωνικῶν τάξεων ἐκτὸς τοῦ ἀγροικοῦ· ἐπίσης οὐδεμία νύξις γίνεται περὶ ἐλαττωμάτων, τὰ ὁποῖα ὀφείλονται εἰς τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος. Τὸ πεδῖον λοιπὸν τῆς ἐρένης τοῦ Θεοφράστου εἶναι στενὸν καὶ περιορισμένον καὶ περιλαμβάνει ὀλίγα τινὰ κοινὰ ἐλαττώματα (κολακειάν, φλυαρίαν, φιλαργυρίαν, αἰσχροκέρδειαν κ.λ.), ἀλλ' οὗτος δὲν περιορίζεται νὰ περιγράψῃ αὐτὰ διὰ γενικῶν μόνον γραμμῶν, τὰ ἀναλύει καὶ τὰ ἐξετάζει καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς παραλλαγὰς καὶ ἀποχρώσεις. Εἰς τὴν κολακειάν π.χ. διακρίνει δύο τύπους, τὸν κόλακα καὶ τὸν ἄρεσκον· εἰς τὴν φλυαρίαν τέσσαρας, τὸν λάλον, τὸν ἀσδλέσχην, τὸν λογοποιὸν καὶ τὸν κακολόγον· εἰς τὴν ὑπερηφανίαν τρεῖς, τὸν ἀλαζόνα, τὸν μικροφιλότιμον καὶ τὸν υπερήφανον· εἰς τὴν φιλαργυρίαν τέσσαρας, τὸν μικρολόγον, τὸν ἀνελεύθερον, τὸν ἀναίσχυντον καὶ τὸν αἰσχροκερδῆ. Ἐκ τούτων ὁ Θεόφραστος ἀποδεικνύεται ὄχι μόνον σοφὸς ἐρευνητὴς ἀλλὰ καὶ ἄριστος γνώστης καὶ ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

κοινωνικήν κατάστασιν τῆς ἐποχῆς του εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἴδου διατὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔργον ἔχει κῦρος γενικὸν καὶ αἰώνιον, ἐνῶ τὸ Γαλλικὸν ἔχει ἀξίαν οἷονεὶ μερικὴν καὶ δι' ὠρισμένην ἱστορικὴν περίοδον. Ἡ κρίσις αὕτη δὲν προέρχεται ἐκ ξένης πηγῆς, ἀλλ' εἶναι γνώμη καὶ σκέψις ὁμοεθνῶν καὶ συμπολιτῶν τοῦ La Bruyère.

Ὅτε οὗτος κατὰ τὸ ἔτος 1693 ἀνεκηρύχθη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς του ὁ διευθυντὴς Charpentier συγκρίνων εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν του λόγον τοὺς δύο συγγραφεῖς καὶ τὰ ἔργα των δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Ἕλληνα. Εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν συμπέρασμα κατέληξεν ἐσχάτως καὶ ὁ Navarre, ὁ ὁποῖος παραβάλλων τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου καὶ La Bruyère²⁸ ἐξαίρει μὲν τὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ὁμοεθνοῦς του, δὲν ἀποκρύπτει ὅμως ὅτι ἡ ἰδιοφυΐα του ἀνεπτύχθη καὶ ἐτελειοποιήθη διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Θεοφράστου. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, Θεόφραστος καὶ La Bruyère εἶναι καὶ θὰ εἶναι οἱ κορυφαῖοι τοῦ λογοτεχνικοῦ τούτου εἴδους τῆς πεζογραφίας.

5. ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ΚΑΙ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ἐπιτυχέστερον τῶν ξένων ἀπεμιμήθη τὸν Θεόφραστον ὁ ἡμέτερος ἐκ Κεφαλληνίας λόγιος Ἀνδρέας Λασκαράτος. Τὸ ἔργον αὐτοῦ **Ἴδου ὁ ἄνθρωπος**, δημοσιευθὲν κατὰ τὸ 1886, περιέχει 126 χαρακτῆρας· ἐκ τούτων ὅμως πολλοὶ, ὡς ὁ παπᾶς, ὁ μαθητῆς, ὁ πρωτεουσιώτης, ὁ ἐπαρχιώτης, ἡ ὑπηρέτρια κ. ἄλ. καταχρηστικῶς ὀνομάζονται χαρακτῆρες· ὁ ἴδιος ἀποκαλεῖ αὐτοὺς νόθους, διότι, ὡς λέγει, “δὲν εἶναι χρώματα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ ἔργου ἢ τῆς περιστάσεως”. Ἄλλοι εἶναι περιγραφαὶ παθῶν ἢ ψυχικῶν καταστάσεων, ὡς ὁ ζουρλός, ὁ ζηλιάρης, ὁ ὀξύθυμος, ἀηδῆ ἐλαττώματα, ὁ διεφθαρμένος κ.λ. ὥστε ὀλίγοι ὑπολείπονται ἀνταποκρινόμενοι ἀκριβῶς εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ χαρακτῆρος, ὡς αὕτη διεπιστώθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου. Ἐὰν παραβάλωμεν τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Λασκαράτου πρὸς τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου θὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς:

1. Ὁ Θεόφραστος δίδει πρῶτον τὸν ὀρισμὸν ἐκάστου χαρακτῆρος καὶ ἔπειτα διὰ παραδειγμάτων ἀπεικονίζει τὸ πρόσωπον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει, ὁ Λασκαράτος προβαίνει ἀμεσῶς *in media res*.

---

²⁸ *Théophraste et La Bruyère (Revue d. étud. gr. 1914 τ. 27 σελ. 384).*

2. Ὁ Θεόφραστος περιγράφει μόνον κακοὺς χαρακτήρας, ὁ Λασκαράτος δίδει καὶ τινὰς καλοὺς, ὡς καινοτόμος, οἰκονόμος, ἐνάρετος, ὑψηλόφρων, αὐταπάρνητος κ.λ.

3. Οἱ χαρακτήρες τοῦ Θεοφράτου δὲν ἔχουν ὠρισμένον ἠθικὸν σκοπὸν, ἐνῶ οἱ τοῦ Λασκαράτου εἰς τοῦτον κυρίως ἀποβλέπουν, ὡς λέγει ὁ ἴδιος· “σκοπὸς τῆς παρούσης ἐργασίας μου ἐστάθηκε νὰ βάλω ἀποκάτου στὰ μάτια τοῦ παρατηρητοῦ τὰ ὄρατὰ ἐκεῖνα σημεῖα ἢ συμπτώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ κάμουν διάγνωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὁ κλινικὸς δείχνει καὶ αὐτὸς εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ὄρατὰ συμπτώματα τὸ εἶδος τῆς ἐσωτερικῆς ἀσθενείας, πρὸς διάγνωσιν καὶ ἰασιν”. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς πολλοὺς χαρακτήρας του ἐπισυνάπτει καὶ ἠθικὰ συμπεράσματα· “ἔνα κάποιον ἠθικὸν συμπέρασμα, μὲ τὸ ὁποῖον τελειῶνω πολλοὺς ἀπὸ τοὺς Χαρακτήρας μου, νομίζω νὰ αὐτελεῖ εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ εἶδους τούτου τῆς συγγραφῆς”.

4. Ὁ Θεόφραστος ἐξετάζει τὸ θέμα του ἐξ ἀντικειμένου, ὁ Λασκαράτος ἀναμειγνύει πολλάκις εἰς αὐτὸ καὶ τὴν ἰδικὴν του προσωπικότητα (ἴδε Χαρακτήρας φιλόνεικος, ὁ κοινὸς χαρακτήρας, ὁ πολιτικὸς μας, ὁ ἀχάριστος).

5. Ὁ Θεόφραστος εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἀμερόληπτος ἐρευνητὴς, ὁ Λασκαράτος ἐμπαθὴς καὶ δριμύς ἐπιτιμητὴς. Ὁ ἴδιος ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ **μαχητικὸν** (batailleur) καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ **φιλονίκου** ὡς ἰδικὸν του προτάσσει εἰς τὴν συλλογὴν του.

6. Ὁ Θεόφραστος κεντᾶ ἐλαφρῶς, ὁ Λασκαράτος πληγώνει· ὁ πρῶτος μειδιᾷ εἰρωνικῶς, ὁ δεῦτερος γελαῖ σαρκαστικῶς· ὁ πρῶτος θωπεύει μὲ τὸ πτερόν, ὁ δεῦτερος θωπεύει μὲ τὰ νύχια του, ὁ πρῶτος τέλος φιλοσοφεῖ, ὁ δεῦτερος σατυρίζει.

Μεθ' ὅλας ταύτας τὰς διαφορὰς ἔχουν καὶ σημεῖα ἐπαφῆς μεταξύ των. Ἡ μετὰ ὀξυδερκείας παρατήρησις τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἀτόμων, ἡ λεπτὴ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις, ἡ σύντομος καὶ ἀκριβῆς διατύπωσις, τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον ὕφος καὶ ἡ ἰδιόρρυθμος γλῶσσα εἶναι κοινὸν γνώρισμα καὶ τῶν δύο. Ἐὰν δὲ οἱ Χαρακτήρες τοῦ Λασκαράτου δὲν φέρουν καὶ τὸν κοινὸν ἐκεῖνον καὶ, οὕτως εἰπεῖν, διεθνήν τύπον τῶν Χαρακτήρων τοῦ Θεοφράστου, εἶναι ὅμως πιστὸν κάτοπτρον τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς ἐποχῆς του καὶ κατέχουν ἐξέχουσαν θέσιν μετὰ τῶν προϊόντων τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

6. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Τὸ κείμενον τῶν Χαρακτήρων παρεδόθη εἰς ἡμᾶς εἰς κατάστασιν, ὡς εἶπεν ὁ Cobert, ἀξιοθρήνητον. Ἡ αἰτία εἶναι γνωστὴ καὶ ὀφείλεται εἰς τὰς περιπετείας, τὰς ὁποίας μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ Θεοφράστου ὑπέστησαν καὶ οἱ Χαρακτῆρες. Ὁ Θεόφραστος κληρονόμος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους κατέλιπεν αὐτὰ μετὰ τῶν ἰδικῶν του ἔργων εἰς τὸν μαθητὴν του Νηλέα, ὁ ὁποῖος τὰ μετέφερεν εἰς τὴν πατρίδα του Σκῆψιν τῆς Μυσίας· μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ διπλῆ αὐτῆ βιβλιοθήκη περιῆλθεν εἰς τοὺς κληρονόμους του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ἀνεζήτησαν πανταχοῦ βιβλία διὰ τὴν βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ἴδρυσαν καὶ ἤθελαν νὰ καταστήσουν ἐφάμιλλον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ κληρονόμοι του Νηλέως, φοβούμενοι μήπως ἀφαιρέσουν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν πολύτιμον κληρονομίαν των, ἔκρυψαν τὰ βιβλία εἰς ἓνα ὑπόγειον, ὅπου ἐλησμονήθησαν καὶ κατεστράφησαν τὰ πλεῖστα ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν καὶ τοὺς σκώληκας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος π.Χ. ἠγόρασε τὰ ὑπολειπόμενα ὁ Ἀπελλικῶν (βιβλιόφιλος μᾶλλον ἢ φιλόσοφος) καὶ ἀντέγραψεν αὐτὰ ἀλλὰ μὲ σωρείαν σφαλμάτων· τὰ ἀντίγραφα δὲ ταῦτα κατετέθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὅτε ὁ Σύλλας ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν (87 π.Χ.) τὰ ἔλαβε ὑπὸ τὴν κατοχὴν του καὶ τὰ μετέφερε εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκεῖ ἔλαβε γνώσιν αὐτῶν ὁ γραμματικὸς Τυραννίων, ζηλωτῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἔκτοτε τὰ ἀντίγραφα ἢ ἐκδόσεις τῶν Χαρακτήρων ἐπολλαπλασιάσθησαν· ἢ ἐπισημοτέρως τούτων, ἢ ὁποία κατέστη κλασσικὴ, εἶναι ἡ τοῦ Ροδίου Ἀνδρονίκου. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐδανείσθη καὶ ὁ Φιλόδημος, σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος, τὴν παραπομπὴν τοῦ Χαρακτῆρος (Ἀρεσκείας 5), τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἐγχειρίδιόν του **Περὶ κακιῶν** (βιβλ. 7), τοῦ ὁποίου ἀποσπάσματα παρέχει ὁ πάπυρος τοῦ *Herculanium*²⁹. Ἐκ τῆς μετὰ σπουδῆς καὶ ἄνευ παραβολῆς γενομένης ἀντιγραφῆς τῶν ἔργων τοῦ Θεοφράστου ἐξηγοῦνται αἱ φθοραὶ, τὰ κενά, αἱ προσθήκαι, αἱ ἐπαναλήψεις καὶ ἐν γένει ἡ ἀνωμαλία, ἢ ὁποία παρατηρεῖται εἰς αὐτὰ.

Κατὰ τὴν Χριστιανικὴν ἐποχὴν, ὅτε ἠρέσκοντο νὰ συντάσσουν ἐπιτομὰς τῶν κλασσικῶν ἔργων, δὲν διέφυγον τοῦτο καὶ οἱ Χαρακτῆρες· ὁ πάπυρος Ὁξυρρύγχου (IV, 699) καὶ ὁ κῶδιξ ὁ λεγόμενος *Monacensis 327* (του 13ου αἰῶνος) μᾶς παρέχουν δείγματα τοιούτων ἐπιτομῶν.

Αἱ ἀντιγραφαὶ ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Μέσου αἰῶνος· διότι τὰ σωζόμενα χειρόγραφα ἀφ' ἑνός μὲν ἀνέρχονται μέχρι τοῦ 10^{ου} αἰῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέρχονται μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς τυπογραφίας.

²⁹ D. Bassi, *Herculaniensium voluminum quae supersunt collectio III tom. I* σελ. 13, 1914. Ἡ δημοσίευσίς αὐτοῦ ἔγινε ἓνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἀνεύρεσίν του, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐφθάρη κατὰ τὸ πλεῖστον, ὥστε μέρη τινὰ κατέστησαν δυσανάγνωστα ἄλλα δὲ ἐντελῶς ἠφανίσθησαν· εὐτυχῶς εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνεύρεσίν του εἶχε λάβει ἀντίγραφον ὄχι πολὺ ἀκριβές ὁ Casanova (1810).

7. ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων μέχρι σήμερον χειρογράφων τῶν Χαρακτήρων ἀνέρχεται εἰς 60, ἀλλὰ κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν τῶν κριτικῶν προεξέχουν πάντων τρεῖς κώδικες, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων καὶ σημειοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων A, 2977 καὶ B, 1983, ὁ δὲ τρίτος εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ καὶ σημειοῦται διὰ τοῦ V, 110. Οἱ κώδικες A B εἶναι ὁ μὲν πρῶτος τοῦ 10^{ου} ἢ 11^{ου} ὁ δὲ δεύτερος τοῦ 10^{ου} αἰῶνος καὶ περιέχουν τοὺς 15 πρώτους Χαρακτήρας· ὁ V εἶναι τοῦ 13^{ου} αἰῶνος καὶ περιέχει τοὺς ὑπολοίπους 16-30, εἰς αὐτὸν δὲ μόνον περιλαμβάνονται οἱ δύο τελευταῖοι 29-30. Ὑπὸ τοὺς τρεῖς τούτους κώδικας ὑπάγονται καὶ τρεῖς ομάδες χειρογράφων νεωτέρων, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχουν τοὺς Χαρακτήρας 15, 23, 28 καὶ σημειοῦνται διὰ τῶν γραμμάτων C D E. Τέλος ἄξιος ἰδιαίτερας μνείας εἶναι εἷς κῶδιξ μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδός του, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐν Μονάχῳ καὶ περιλαμβάνει τοὺς 21 πρώτους Χαρακτήρας ἀλλ' ὑπὸ μορφήν ἐπιτομῆς καί, οὕτως εἰπεῖν, σκελετώδη. Ὁ κῶδιξ οὗτος ὀνομάζεται **Ἐπιτομὴ τοῦ Μιλάνου** (Epitome Monacensis) καὶ σημειοῦται διὰ τοῦ γράμματος M. Περὶ τῆς συγγενείας καὶ σχέσεως τοῦ κώδικος τούτου ὡς καὶ τῶν C D E πρὸς τοὺς A B V δὲν εἶναι ἀκόμη σύμφωνοι οἱ κριτικοὶ καὶ ἐκδόται.

Ὁ Cobet ἐξέφρασε (Mnemosyne 1874 nov. ser. II σελ. 34) περὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν χειρογράφων τούτων τὴν γνώμην, ὅτι οἱ δύο Παρισίνοὶ κώδικες A B παρέχουν τὸ ἀσφαλὲς κείμενον τῶν Χαρακτήρων 1-25, τῶν δὲ ὑπολοίπων 26 - 30 ὁ κῶδιξ V καὶ οἱ λοιποὶ οὐδεμίαν ἀξίαν ἢ ἐλαχίστην ἔχουσι. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Cobet προσυπογράφει ἀνεπιφυλάκτως καὶ ὁ Diels (Theophrastea p. II).

Διάφορον γνώμην διετύπωσεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐκδόσεως τῆς Λειψίας 1877 ὁ O. Immisch· οὗτος παραδέχεται, ὅτι ὅλα τὰ χειρόγραφα προέρχονται ἐκ τινος ἀρχετύπου X, ἀλλὰ μόνον ὁ κῶδιξ V πηγάζει ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτοῦ. Μετὰ τὸν κώδικα τοῦτον ὁ πλησιέστερος εἰς τὴν πηγὴν εἶναι ὁ M (Epitome Monacensis), ὁ ὁποῖος προέρχεται ἐξ ἀντιγράφου τοῦ ἀρχετύπου. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο X¹ δὲν διαφέρει τοῦ πρώτου εἰ μὴ ἔνεκα τυχαίας μεταθέσεως ἑνὸς φύλλου ἀπὸ τοῦ Χαρακτήρος 30 εἰς τὸ τέλος τοῦ 21. Ἐκ τοῦ ἰδίου ἀντιγράφου πηγάζει μία ἐπιτομὴ Y καὶ ἐξ αὐτῆς προῆλθον ὅλα τὰ ἄλλα χειρόγραφα. Οἱ κώδικες λοιπὸν C D E, δὲν εἶναι υἱοὶ ἀλλ' ἀδελφοὶ τῶν A B καὶ συνεπῶς περιέχουν ἴσως ἐνίοτε ὀρθότερας γραφὰς ἀπὸ αὐτούς.

Ὁ Navarre εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐκδόσεώς του (σελ. 30) συμφωνεῖ μὲ τὴν γνώμην τοῦ Diels (ιδ. ἀν.) καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ κώδικες C D E M εἶναι ὅλοι ἀπόγραφα τῶν A B V, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἄχρηστοι, διὰ τοῦτο δὲν παρείδεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τῆς ἐκδόσεώς του. Ἡ γνώμη αὐτοῦ περὶ τῆς ἀξίας τῶν κωδίκων A B V ἐνισχύθη ἀκόμη περισσότερον ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ παπύρου τοῦ Herculaneum, διότι ὁ πάπυρος οὗτος πηγάζει ἐκ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Ἀνδρονίκου (80 π.Χ.), κατὰ συνέπειαν καὶ οἱ συμφωνοῦντες μετ' αὐτοῦ κώδικες A B V ἀνερχονται εἰς τὴν αὐτὴν πηγὴν.

8. ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Αἱ ἐκδόσεις τῶν Χαρακτήρων ἀνέρχονται εἰς ἀριθμὸν ἀρκετὰ σεβαστόν. Ὁ Κοραῆς λέγει ὅτι μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Fischer 1763 ὑπῆρχον ἤδη ὑπὲρ τὰς 30· ἐκ τούτων ἀναφέρω τὰς σπουδαιότερας. Ἡ πρώτη ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1527 ὑπὸ τοῦ W. Pirckheimer καὶ περιελάμβανε τοὺς 15 πρώτους Χαρακτήρας. Κατὰ τὸ 1552 εἶδε τὸ φῶς εἰς τὴν Βενετιανὴν ἐκδοσὶς πληρεστέρα, ἡ τοῦ Camozzi (Camotinus) περιλαμβάνουσα 23 Χαρακτήρας. Τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν περιεῖχε καὶ ἡ πρώτη ἐκδοσὶς τοῦ Casaubon 1592 ἐπαυξηθεῖσα τὸ 1599 καὶ μὲ 5 ἀκόμη Χαρακτήρας ἐκ τινος χειρογράφου τῆς Παλατίνης Βιβλιοθήκης τῆς Heidelberg. Ἡ σπουδαιότατη αὕτη ἐκδοσὶς ἀνετυπώθη 1612 καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του 1618 καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις καὶ ὁδηγὸς ὄλων τῶν μετὰ ταῦτα ἐκδόσεων μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος. Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐκδόσεις ἀξίαι προσοχῆς εἶναι 4, ἡ τοῦ Needham 1712, τοῦ Rauw 1737, τοῦ Fischer 1763 καὶ τοῦ Κοραῆ 1799.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Casaubon ἦτο γνωστόν, ὅτι οἱ 28 εὐρεθέντες Χαρακτήρες δὲν ἀπετέλουν τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Θεοφράστου, διότι εἰς τινα χειρόγραφα ἀνεφέρετο, ὅτι τὸ σύνολον αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς 30. Οἱ δύο ἐλλείποντες ἀνεκαλύφθησαν τέλος μετὰ 2 αἰῶνας, 1786, εἰς τὴν Πάριον ὑπὸ τοῦ I. Amaduci (Amadutius) εἰς ἓν χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Εἶναι ὁ περίφημος Βατικανὸς κῶδιξ V 110, ἡ κυρία πηγὴ τῶν Χαρακτήρων 16 - 30. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἡ ἀνεύρεσις τοῦ κώδικος τούτου εἶναι σπουδαία διὰ τὸ κείμενον. Ἐκτὸς τῶν δύο ὄλων νέων Χαρακτήρων τοὺς ὁποίους προσέφερε, περιέχει καὶ πλείστας ἀξιολόγους συμπληρώσεις εἰς 13 ἄλλους, τὰς ὁποίας πρώτην φορὰν ἔφευρον εἰς φῶς ὁ Siebenkees 1788. Περὶ τῶν συμπληρώσεων τούτων ἠγέρθη σφόδρὰ συζήτησις μετὰ τῶν φιλολόγων, ἀν δηλ. αὗται ἦσαν γνήσια μέρη τοῦ ἀρχικοῦ ἔργου ἢ προσετέθησαν βραδύτερον. Τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ὑπεστήριξε μόνος σχεδὸν ὁ J. Schneider 1789, ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἐκηρύχθησαν οἱ περισσότεροι τῶν σοφῶν, Κοραῆς 1799, Ast 1816, Hottinger 1822, Thiersch 1822, Steppart 1852 κ.ἄ. Τέλος ὁ Foss διὰ τριῶν διατριβῶν του,

αί ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν 1834- 1835, ὑπεστήριξε δι' ἀδρῶν ἐπιχειρημάτων τὴν γνώμην τοῦ Schneider, καὶ ἔκτοτε τὸ κῦρος τοῦ Βατικανοῦ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων.

Τὸ κείμενον λοιπὸν τῶν Χαρακτήρων μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ κώδικος V εἶχε πλέον συμπληρωθῆ, ἀλλ' ὑπελείπετο ἡ διόρθωσις καὶ ἐκκαθάρισις του. Αἱ πρῶται ἐκδόσεις Pirckheimer, Camozzi καὶ Casaubon ἐστηρίζοντο ἐπὶ μεταγενεστέρων χειρογράφων του 14ου καὶ 15ου αἰῶνος, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ὡς βάσις καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν μέχρι τῆς ἐκδόσεως του P. Needham 1712. Ἡ πρωτοτυπία τῆς ἐκδόσεως ταύτης συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀπέδιδε τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς κώδικας A B, τοὺς ὁποίους ὁ Needham ἀντέβαλε μὲν ἀλλ' ὄχι μετὰ πολλῆς ἀκριβείας. Αἱ ἀντιβολαὶ κατόπιν τοῦ Dübner 1841 καὶ Cobet 1874 ἐσημείωσαν πρόοδον, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα σφαλμάτων. Κατὰ τὸ 1883 ὁ H. Diels παρενέβαλε εἰς τὰ Theophrasta του (Progr. Gymnas. Berlin N° 64, 1883) κατόπιν ἰδίας ἀντιβολῆς πλήρη κατάλογον τῶν διαφορῶν τῶν κωδίκων A B. Τῶν κωδίκων τούτων ἀντιβολὴν ἔκαμε καὶ ὁ Ribbeck, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησεν ἡ Φιλολογικὴ Ἐταιρεία (Philologische Gesellschaft) τῆς Λειψίας διὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς (1897). Τέλος ὁ Diels ἐξήτασε ἐκ νέου τοὺς κώδικας διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ὁξφόρδης (1909) καὶ μὲ τὴν βοήθειαν φωτογραφικῶν ἀποτυπωμάτων διώρθωσεν ἐν πολλοῖς τὰ πορίσματα τῶν ἐκδοτῶν τῆς Λειψίας. Προκειμένου λοιπὸν περὶ τῶν κωδίκων A B, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἡ πηγὴ τῶν 15 χαρακτήρων, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ παλαιογραφία εἶπε τὴν τελευταίαν τῆς λέξιν.

Ὁ κῶδιξ V 110, ὁ μόνος περιέχων τοὺς δύο τελευταίους Χαρακτήρας ἀντεγράφη τὸ πρῶτον, ὡς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ Siebenkees (1788). Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο περιελήφθη εἰς τὰ Anecdota Graeca (σελ. 105), τὰ ὁποῖα παρεσκεύασε μὲν οὗτος, ἐδημοσιεύθησαν δὲ μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τοῦ I. Goez (1798). οὗτος ἐδημοσίευσε συγχρόνως ἰδιαιτέραν ἔκδοσιν τῶν Χαρακτήρων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε διὰ τοὺς Χαρακτήρας 16-30 τὸν κώδικα V 110. Τὸν αὐτὸν κώδικα ἀντιπαρέβαλον κατόπιν ὁ Badham 1843, (τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίγραφον ἐχρησιμοποίησαν εἰς τὰς ἐκδόσεις των ὁ Foss 1858 καὶ ὁ Petersen 1859), καὶ ὁ Cobet 1859. Οἱ ἐκδόται τῆς Λειψίας εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των διὰ τὴν ἔκδοσίν τῶν 1987 νέαν ἀντιβολὴν αὐτοῦ γενομένην ὑπὸ τοῦ G. Löwe. Τέλος ὁ Diels, ὡς ἔκαμε καὶ διὰ τοὺς κώδικας A B, ἐξήτασεν ὁ ἴδιος διὰ φωτογραφικῶν ἀποτυπωμάτων τὸν V καὶ ἀνεκάλυψεν εἰς αὐτὸν μερικὰς ἀκόμη ἀνεκδότους γραφάς.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων A B V, τῶν ὁποίων τὸ κῦρος εἶναι σήμερον πλέον ἀναμφισβήτητον, ἔγιναν αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις, τῆς Λειψίας 1897, τοῦ Diels 1909, τοῦ Immisch 1922 καὶ τελευταία ἡ τοῦ Navarre 1931.

Ὀλόκληρος λεγεὼν φιλολόγων καὶ σοφῶν κριτικῶν ἐπὶ 4 αἰῶνας ἠσχολήθη νὰ διορθώσῃ τὸ κείμενον καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸ εὐανάγνωστον· ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐκδόσεων ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχουν δύο· ἡ τοῦ Casanbon τῆς ὁποίας τὸ ὑπόμνημα, θαῦμα πολυμαθείας καὶ ὀξύδερκείας, κατέστη ἡ βάσις ὅλων τῶν μεταγενεστέρων ἐργασιῶν μέχρι σήμερον, καὶ ἡ τῆς Λειψίας, τῆς ὁποίας τὸ πλουσιώτατον ἐπίσης ὑπόμνημα εἶναι καρπὸς συνεργασίας πολλῶν ἐξόχων φιλολόγων καὶ ἀρχαιολόγων.

Τὸ κείμενον λοιπὸν τῶν Χαρακτήρων φαίνεται σήμερον, ὅτι ἔτυχε τῆς τελευταίας διορθώσεως καὶ ἐπεξεργασίας σχετικῶς πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν χειρογράφων ἀλλ' ἡ παράδοσις αὕτη, καὶ αὐτῶν τῶν ἀρίστων, εἶναι δυστυχῶς ἐλαττωματικὴ· οὐδὲν ἀρχαῖον κείμενον, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Cobet, ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς εἰς τόσον ἀξιοθρήνητον κατάστασιν ὅσον οἱ Χαρακτῆρες τοῦ Θεοφράστου. Ἴδου διατὶ μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ὑπολείπονται ἀκόμη ἀρκετὰ χωρία βαρέως νοσοῦντα (*loci desperati*), τὰ ὁποῖα ἀναμένουν τὴν θεραπείαν των.

9. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Πολυάριθμοι ἐπίσης εἶναι καὶ αἱ μεταφράσεις ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρω τὰς κυριωτέρας. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν χαρακτήρων 1527 ἤρχισε καὶ ἡ μετάφρασις αὐτῶν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Λατινικὴν, τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι ἡ τοῦ Casaubon, καὶ ἔπειτα εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Εἰς τὴν Ἀγγλικὴν π. χ. ἐδημοσιεύθησαν μεταφράσεις κατὰ τὰ ἔτη 1698, 1718, 1725· εἰς τὴν Ἰταλικὴν 162 (Ansaldo Cera), 1761 (Leonardo del Ricci), 1899 (Romici)· εἰς τὴν Γαλλικὴν 1613 (Gerôme Benevant), 1688 (La Bruyère ἐκ τῆς Λατινικῆς τοῦ Casaubon), 1799 (Κοραῆ), 1842 (Stiévenart). Ἐκ τῶν ἐσχάτως δὲ δημοσιευθεισῶν ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ Γερμανικὴ 1897 (ἐκδοτῶν Λειψίας), ἡ Ἀγγλικὴ 1909 (Jebb καὶ Sandys), ἡ Ἰταλικὴ 1919 (Pasquali) καὶ ἡ Γαλλικὴ 1931 (Navarre).

10. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων πρῶτος ὁ Κοραῆς ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ ἔτος 1799 τοὺς Χαρακτῆρας μετὰ κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἐκδόσεών του καὶ ἐδημοσιεύθησαν δαπάνη τοῦ Θωμᾶ Σπανιολάκη. Ἡ ἔκδοσις αὕτη τοῦ Κοραῆ περὶ τῆς ὁποίας ὁ ἴδιος λέγει μετριοφρόνως, ὅτι δὲν ἐσκόπει νὰ παρασκευάσῃ *une édition savante*, ἐπροξένησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον. Πολλοὶ

εικασίαι καὶ ἑρμηνεῖαι τοῦ εἶναι εὐφυέσταται καὶ ἔγιναν ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦτον σοφῶν. Ὁ Ast ἀποδίδει εἰς τὸν Κοραῆ τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα *vir praestantissimus, vir doctissimus, celeberrimus editor*, τὰς δὲ ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις του ἀποκαλεῖ *proprium hujus editionis ornamentum*. Ὁ Foss ἐξαίρει τὴν μαντικὴν τοῦ Κοραῆ ὀξύνοϊαν, μὲ τὴν ὁποῖαν προέλαβε τοὺς κώδικας εἰς πολλὰς διορθώσεις. Ὁ Sinner, ἑλληνιστὴς καὶ συνεργάτης εἰς τὸν Θησαυρὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου, λέγει περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κοραῆ “ἢ εἰς τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου εἰσαγωγὴ εἶναι πάνυ διαφέρουσα ἐπὶ φιλολογικῇ ἐπιμελείᾳ καὶ βιβλιογραφικῇ παλυμαθίᾳ. Ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις ἄπταιστος καὶ λίαν γλαφυρά. Αἱ σημειώσεις, παρέχουσαι εἰς τὸ πόνημα διαρκῆ ἀξίαν, εἶναι ἀληθὲς ἀριστοτέχνημα. Ἡ ἀληθῆς γνῶσις τῶν ἐθίμων καὶ τῆς γλώσσης τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων κατέστησε τῷ Κοραῆ εὐχερεστέραν τὴν λύσιν πολλῶν καὶ χαλεπῶν ἀπορημάτων, ἅτινα ὁ Casaubon δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνελίξη”. (Βλ. Ἀδαμάντ. Κοραῆν ὑπὸ Διον. Θερεϊανοῦ σελ. 266-267).

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ ξένοι ὅλοι εὐμενῶς καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐκφράζονται ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κοραῆ, εὐρέθη καὶ εἷς ἐπικριτὴς, καὶ μάλιστα Ἕλληνας, ὁ Δημ. Δάρβαρις, ὁ ὁποῖος εὐρίσκει εἰς αὐτὴν ἐλαττώματα καὶ διορθώσεις ἐσφαλμένας. Τὸ πρᾶγμα ἄς μὴ φανῆ παράδοξον. Ὁ Δάρβαρις ἀνῆκεν εἰς τὸν κύκλον ἐκεῖνον τῶν θαυμαστῶν τοῦ Νεοφύτου Δούκα ἐν Βιέννῃ· οὗτος δέ, ἀντίπαλος τοῦ Κοραῆ εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα καὶ συγχρόνως ἐκδότης Ἑλλήνων συγγραφέων, δὲν εὕρισκεν ἐπιτυχεῖς τὰς ἐκδόσεις τοῦ ἀντιζήλου του. Ἐκτὸς τούτου ὁ Δάρβαρις ψέγων τὴν ἐκδοσὶν τοῦ Κοραῆ ἀγωνίζεται *pro domo sua*, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ἀσχοληθῆ μὲ τοὺς Χαρακτῆρας δημοσιεύσας τὰ ἐξῆς:

1. Θεοφράστου Χαρακτῆρες. Μετάφρασις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν μετὰ δύο λόγων. Βιέννη 1795.

2. Θεοφράστου Ἠθικοὶ Χαρακτῆρες. Μεταφρασθέντες εἰς τὴν κοινοτέραν τῶν νῦν ἑλλ. διάλεκτον μετὰ συντόμων κριτικῶν ἐπιστάσεων, Βιέννη 1815.

Περὶ τῶν ἔργων τούτων τοῦ Δαρβάρεως δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι περιέχουν ὀλίγον μὲν σῖτον πολὺ δὲ ἄχυρον.

Τῆς Γαλλικῆς ἐκδόσεως τοῦ Κοραῆ ὑπάρχει καὶ μετάφρασις εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ὑπὸ Μ. Ρουκανάκη, Πειραιεὺς 1838, ἀλλ' ὁ μεταφραστής, ἐντελῶς ἄμοιρος, ὡς φαίνεται, φιλολογικῆς καὶ ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, πολυειδῶς ἠλλοίωσε καὶ διέφθειρε τὸ πρωτότυπον.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἀρχαιοτέρων ἐκδόσεων ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ νεώτεραι αἱ ἐξῆς:

Θεοφράστου Χαρακτήρες (Στερ. εκδ. Δημητράκου) επιμελεία Ἀχιλλ. Τζαρτζάνου 1931.

Θεοφράστου Χαρακτήρες (Στερ. εκδ. Σαλιβέρου) επιμελεία Ἀ. Σωτηρίου.

Θεοφράστου Χαρακτήρες Μετάφρασις καὶ σημειώσεις ὑπὸ Μαρκ. Σιγούρου (ἔκδοσις Φέξη 1911) καὶ ἔκδοσις Β' βελτ. 1927 εἰς τὸ Περιοδ. Ἐρευνα τῆς Ἀλεξανδρείας τομ. Α' σελ. 956. Ἐσχάτως ἔγινε καὶ τρίτη ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ ἔκδοτ. Οἴκου Ζαχαροπούλου.

Θεοφράστου Χαρακτήρες (Ἐκδοσις σχολικὴ) ὑπὸ Ἰ. Ρώσση 1924.

Θεοφράστου Χαρακτήρες (Ἐκδοσις σχολικὴ) ὑπὸ Ἐμμ. Παντελάκη 1924.

Μιμηταὶ τοῦ Θεοφράστου συγγράψαντες ἐπίσης Χαρακτήρας ἐκ τῶν νεωτέρων ἐλλήνων εἶναι ὁ Χαρ. Μεγδάνος (Λύχνος τοῦ Διογένους ἢ Χαρακτήρες ἠθικοὶ—Βιέννη 1818) καὶ ὁ μνημονευθεὶς Ἄνδρ. Λασκαράτος (Ἴδου ὁ ἄνθρωπος—Κεφαλληνία 1886).

Διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς παρούσης ἐκδόσεως εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰς κριτικὰς ἐκδόσεις τῶν: Fischer, Κοραῆ, Petersen, Diels, Immisch, τὴν ἔκδοσιν τῆς Λειψίας, Pasquali, ἀλλὰ κυρίως ἐχρησιμοποίησα τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν τοῦ Navarre (1931), εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλω καὶ τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα. Ἐπίσης χρήσιμα βοηθήματα διὰ τὴν ἐρμηνεῖαν εἶχον τὸ *commentaire* (1924) τοῦ ἰδίου, τὰς ἐρμηνευτικὰς σημειώσεις τοῦ Κοραῆ καὶ τὸ *liber commentarius* τοῦ Casaubon. Πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου βάσιν καὶ ὁδηγὸν εἶχον τοὺς κώδικας A B V καὶ μόνον εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν οὗτοι παρεῖχον γραφὴν ἀναντιρρήτως ἐσφαλμένην, ἐζήτησαν τὴν ἐπικουρίαν τῶν μεταγενεστέρων χειρογράφων. Χωρὶα τινὰ δύσκολα, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐπιδέχονται ὅπωςδήποτε κάποιαν ἐρμηνεῖαν, ἀπέφυγον νὰ μεταβάλω διὰ τινος ἐκ τῶν πολλῶν νεωτέρων διορθώσεων, προτιμῶν μίαν ἀμφίβολον ἐρμηνεῖαν ἀπὸ μίαν ἀμφίβολον διόρθωσιν. Ἐνεκα τῆς συντηρητικῆς ταύτης ἀρχῆς δὲν ἐτόλμησα νὰ εἰσαγάγω εἰς τὸ κείμενον μερικὰς διορθώσεις καὶ αὐτοῦ τοῦ Navarre. Εἰς τὸ κριτικὸν ὅμως ὑπόμνημα περιέλαβον ὅλας τὰς διορθώσεις καὶ εἰκασίας του, προσθέσας μάλιστα καὶ ἄλλων γνώμας καὶ ἰδίως τοῦ ἡμετέρου Κοραῆ. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἔθιξα ὅλα τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ πρωτότυπον τοῦτο λογοτεχνικὸν ἔργον, διὰ δὲ τῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων παρέσχον διασαφήσεις ἐπὶ ὅλων τῶν σημείων, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ προσκόψῃ ὁ ἀναγνώστης.

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρασκευάσας τὴν ἔκδοσιν νομίζω, ὅτι προσφέρω εἰς μὲν τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην ἐν γένει τὸ κείμενον τῶν Χαρακτήρων εὐανάγνωστον καὶ καταληπτόν, εἰς δὲ τὸν Ἑλληνα ἐπιστήμονα φιλόλογον καὶ στοιχεῖα ἱκανὰ πρὸς εὐρυτέραν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῆς

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

I-VIII

Μετάφραση-Σχόλια: Εμμανουήλ Δαυΐδ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἦδη μὲν καὶ πρότερον πολλάκις ἐπιστήσας τὴν διάνοιαν ἐθαύμασα, ἴσως δὲ οὐδὲ παύσομαι θαυμάζων, τί γὰρ δήποτε, τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀέρα κειμένης καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὁμοίως παιδευομένων, συμβέβηκεν ἡμῖν οὐ τὴν αὐτὴν τάξιν τῶν τρόπων ἔχειν. [2] ἐγὼ γάρ, ὦ Πολύκλεις, συνθεωρήσας ἐκ πολλοῦ χρόνου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ βεβιωκῶς ἔτη ἐνενήκοντα ἐννέα, ἔτι δὲ ὠμιληκῶς πολλαῖς τε καὶ παντοδαπαῖς φύσεσι καὶ παρατεθεαμένος ἐξ ἀκριβείας πολλῆς τοὺς τε ἀγαθοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς φαύλους

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ³⁰

Καὶ προηγουμένως ἤδη πολλάκις ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου καὶ ἠπόρησα, ἴσως δὲ καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ ἀπορῶ, διατὶ ἄρα γε, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ αὐτὸ κλίμα καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες λαμβάνουν τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν, συμβαίνει νὰ μὴ ἔχωμεν ὅλοι τὸν αὐτὸν χαρακτήρα. Ἐγὼ λοιπόν, Πολυκλῆ, ἐπειδὴ ἐξήτασα πρὸ πολλοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἔχω ζήσει ἐνενηντα ἐννέα ἔτη, προσέτι δὲ ἔχω συναναστραφῆ πολλὰς καὶ διαφόρους φύσεις ἀνθρώπων καὶ ἔχω παρατηρήσει μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν πολλοὺς καὶ καλοὺς καὶ

³⁰ Τὸ προοίμιον τοῦτο, ὡς εἶπομεν ἤδη (ἴδε εἰσαγωγὴν), δὲν προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοφράστου. Οἱ κυριώτεροι λόγοι κατὰ τῆς γνησιότητός του εἶναι οἱ ἐπόμενοι· 1) Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ πολυμαθέστατος καὶ ὀξυδερκής μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους νὰ διατυπώσῃ τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ αὐτὸ κλίμα καὶ ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες λαμβάνουν τὴν αὐτὴν ἀνατροφήν; 2) Ὁ Διογένης Λαέρτιος λέγει, ὅτι ὁ Θεοφράστος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 85 ἐτῶν, ἐνῶ εἰς τὸ προοίμιον ἀναφέρεται ὅτι ἦτο 99. 3) Ὁ Θεοφράστος τοῦ προοιμίου γράφων πρὸς τὸν φίλον του Πολυκλῆ λέγει, ὅτι συνέγραψε τοὺς χαρακτήρας ὡς ὑπομνήματα διὰ τοὺς υἱοὺς των, ἐνῶ ὁ πραγματικὸς Θεοφράστος εἶναι γνωστὸν ὅτι ἦτο ἄγαμος. 4) Εἰς τὸ προοίμιον γίνεται λόγος περὶ ἀγαθῶν καὶ φαύλων χαρακτήρων, ἐνῶ τὸ ἔργον τοῦ Θεοφράστου περιέχει μόνον φαύλους. 5) Τὸ ὕφος τοῦ προοιμίου διαφέρει καὶ κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γνωστοῦ ὕφους τοῦ Θεοφράστου.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον συνετάχθη τὸ προοίμιον διαφωνοῦν οἱ κριτικοί· τινὲς παραδέχονται ὅτι ἐγράφη κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα μ.Χ. ὑπὸ τινος γραμματικοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἄλλοι δὲ ὑπὸ βυζαντινοῦ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα μ.Χ.

ὑπέλαβον δεῖν συγγράψαι, ἃ
ἐκάτεροι αὐτῶν ἐπιτηδεύουσιν ἐν τῷ
βίῳ. [3] ἐκθήσω δέ σοι κατὰ γένος,
ὅσα τε τυγχάνει γένη τρόπων
τούτοις προσκείμενα καὶ ὄν τρόπον
τῇ οἰκονομίᾳ χρῶνται· ὑπολαμβάνω
γάρ, ὡ Πολύκλεις, τοὺς υἱεῖς ἡμῶν
βελτίους ἔσεσθαι, καταλειφθέντων
αὐτοῖς ὑπομνημάτων τοιούτων, οἷς
παραδείγμασι χρώμενοι αἰρήσονται
τοῖς εὐσχημονεστάτοις συνεῖναι τε
καὶ ὀμιλεῖν, ὅπως μὴ καταδεέστεροι
ᾧσιν αὐτῶν. [4] τρέφομαι δὲ ἤδη ἐπὶ
τὸν λόγον· σὸν δὲ παρακολουθήσαι
τε [ὀρθῶς] καὶ εἰδῆσαι, εἰ ὀρθῶς
λέγω. πρῶτον μὲν οὖν ποιήσομαι
<τὸν λόγον ἀπὸ> τῶν τὴν εἰρωνεῖαν
ἐζηλωκότων, ἀφείς τὸ
προοιμιάζεσθαι καὶ πολλὰ περὶ τοῦ
πράγματος λέγειν. [5] καὶ ἄρξομαι
πρῶτον ἀπὸ τῆς εἰρωνείας καὶ
ὀριοῦμαι αὐτήν, εἰθ' οὕτως τὸν
εἰρωνα διέξειμι, ποιός τις ἔστι καὶ εἰς
τίνα τρόπον κατενήεκται· καὶ τὰ
ἄλλα δὴ τῶν παθημάτων, ὥσπερ
ὑπεθέμην, πειράσομαι κατὰ γένος
φανερὰ καθιστάναι.

κακούς, ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ
περιγράψω τὴν συμπεριφορὰν ποὺ
ἔχουν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εἰς τὸν βίον
των. Θὰ σοῦ ἐκθέσω δὲ χωριστὰ καὶ
ὅσα γένη ἀνήκουν εἰς τοὺς
χαρακτῆρας τούτους καὶ τὸν τρόπον,
μὲ τὸν ὅποιον τοὺς ἐφαρμόζουν εἰς
τὴν καθημερινὴν ζωὴν των. Διότι
νομίζω, Πολυκλῆ, ὅτι οἱ υἱοὶ μας θὰ
γίνουν καλύτεροι, ἂν ἀφήσωμεν εἰς
αὐτοὺς τοιαύτας ὑποδείξεις, τὰς
ὁποίας μεταχειριζόμενοι ὡς
παραδείγματα θὰ προτιμοῦν νὰ
συναναστρέφονται τοὺς πάρα πολὺ
ἀξιοπρεπεῖς, διὰ νὰ μὴ εἶναι
κατώτεροί των. Καὶ τώρα θὰ ἔλθω
εἰς τὸ προκείμενον, ἰδικόν σου δὲ
ἔργον εἶναι καὶ νὰ παρακολουθήσης
ὀρθῶς καὶ νὰ ἴδῃς ἂν ὀρθῶς λέγω.
Πρῶτον μὲν λοιπὸν θὰ ἀναφέρω
ἐκείνους ποὺ ἐξασκοῦν μέ ζῆλον τὴν
εἰρωνεῖαν, ἀφοῦ ἀφήσω κατὰ μέρος
τὰ προοίμια καὶ τὴν πολυλογίαν
περὶ τοῦ ζητήματος· θὰ ἀρχίσω
πρῶτον ἀπὸ τὴν εἰρωνεῖαν καὶ θὰ
δώσω εἰς αὐτὴν ὀρισμόν, ἔπειτα
κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον θὰ περιγράψω
τὸν εἰρωνα, τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι
καὶ εἰς ποῖον χαρακτῆρα
κατατάσσεται· καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάθη
(ἐλαττώματα) θὰ προσπαθήσω νὰ
τὰ καταστήσω φανερὰ εἰς κάθε
γένος, καθὼς ὑπεσχέθην.

ΕΙΡΩΝΕΙΑΣ

Α'

Ἡ μὲν οὖν εἰρωνεΐα δόξειεν ἂν εἶναι, ὡς τύπῳ λαβεῖν, προσποιήσις ἐπὶ [τὸ] χεῖρον πράξεων καὶ λόγων, ὃ δὲ εἴρων τοιοῦτός τις, [2] οἷος προσελθὼν τοῖς ἐχθροῖς ἐθέλειν λαλεῖν, οὐ μισεῖν· καὶ ἐπαινεῖν παρόντας, οἷς ἐπέθετο λάθρα, καὶ τούτοις συλλυπεῖσθαι ἡττωμένοις· καὶ συγγνώμην δὲ ἔχειν τοῖς αὐτὸν κακῶς λέγουσι καὶ ἐπὶ [πᾶσι] τοῖς καθ' ἑαυτοῦ λεγομένοις. [3] καὶ πρὸς τοὺς ἀδικουμένους καὶ ἀγανακτοῦντας πράως διαλέγεσθαι· καὶ τοῖς ἐντυγχάνειν κατὰ σπουδὴν βουλομένοις προστάξει ἐπανελθεῖν. [4] καὶ μηδὲν ὧν πράττει ὁμολογῆσαι, ἀλλὰ φῆσαι βουλεύεσθαι καὶ προσποιήσασθαι ἄρτι παραγεγονέναι καὶ ὀψὲ γενέσθαι [αὐτὸν] καὶ μαλακισθῆναι. [5] καὶ πρὸς τοὺς δανειζομένους καὶ ἐρανίζοντας [εἰπεῖν ὡς οὐ πλουτεῖ· καὶ πωλῶν φῆσαι] ὡς οὐ πωλεῖ· καὶ μὴ πωλῶν φῆσαι πωλεῖν·

Ι

ΕΙΡΩΝΕΙΑΣ

Ἡ εἰρωνεΐα, διὰ τὰ τὴν ὀρίσωμεν γενικῶς, ἡμπορεῖ νὰ φανῆ ὅτι εἶναι προσποιητὴ ἐλάττωσις πράξεων καὶ λόγων³¹. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ εἴρων. Πλησιάζει τοὺς ἐχθροὺς του καὶ θέλει νὰ μὴ φανῆ ὅτι τοὺς μισεῖ — ἐπαινεῖ, ὅταν εἶναι παρόντα, ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα ποὺ κρυφὰ τὰ ἔχει προσβάλει — ἐὰν ἔχουν χάσει δίκην εἰς τὸ δικαστήριον τοὺς συλλυπεῖται — φαίνεται ὅτι συγχωρεῖ ἐκείνους ποὺ τὸν κακολογοῦν καὶ ὅτι δὲν θυμώνει δι' ὅσα λέγονται ἐναντίον του — εἰς ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀδικηθῆ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἔρχονται νὰ παραπονεθοῦν ὁμιλεῖ μὲ πραότητα — εἰς τοὺς ἐπιμένοντας νὰ τὸν ἴδουν ἀμέσως λέγει νὰ ἐπιστρέψουν ἀργότερα. — Διὰ τὰς ὑποθέσεις του δὲν φανερῶνει τίποτε, ἀλλὰ λέγει ὅτι δὲν ἔλαβε ἀκόμη ἀπόφασιν καὶ προσποιεῖται ὅτι δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ ἐπανῆλθε, ὅτι ἔφθασε ἀργά, ὅτι ἦτο ἀσθενής· — εἰς ἐκείνους ποὺ ζητοῦν δανεικὰ χρήματα ἢ ἔρανον³² ... — Ὅταν εἰς τὴν ἀγορὰν

³¹ Ὁ ὀρισμὸς τοῦ Θεοφράστου στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ἐξῆς· “ἡ μεσότης ἀλήθεια λεγέσθω· ἡ δὲ προσποιήσις ἐπὶ μὲν τὸ μείζον ἀλαζονεΐα, ἐπὶ δὲ τὸ ἐλάττον εἰρωνεΐα” (Ηθικ. Νικ. Β, 7, 12) καὶ “ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ χεῖρω καθ' ἑαυτοῦ ψευδόμενος μὴ ἀγνοῶν εἴρων, ὁ δὲ ἐπὶ τὰ βελτίω ἀλαζών” (Ηθικ. Εὐδ. 37).

Κατὰ τὸν ὀρισμὸν λοιπὸν τοῦτον ἡ εἰρωνεΐα δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν λεγομένην Σωκρατικὴν· ὁ εἴρων τοῦ Θεοφράστου εὐχαριστεῖται ἄλλα λέγων καὶ ἄλλα φρονῶν νὰ ἐμπαιζῇ τοὺς ἄλλους.

³² Ἡ λέξις ἔρανος (ἐξ ἧς καὶ ρῆμα ἐρανίζω) σημαίνει· 1) συνεισφοράν, 2) δεῖπνον διὰ συνεισφορᾶς, 3) σύλλογον τοῦ ὁποίου τὰ μέλη καταβάλλουν ποσὸν τι κατὰ μῆνα διὰ κοινὸν δεῖπνον, 4) σωματεῖον τοῦ ὁποίου τὰ μέλη συνεισφέρουν πρὸς βοήθειαν καὶ ὑποστήριξιν φίλου ποὺ δυστυχεῖ· τὴν βοήθειαν ὁμως

πωλῆ κάτι, λέγει ὅτι δὲν πωλεῖ· ὅταν δὲ πάλιν δὲν πωλεῖ, λέγει ὅτι πωλεῖ.

καὶ ἀκούσας τι μὴ προσποιεῖσθαι, καὶ ἰδὼν φῆσαι μὴ ἑώρακέναι, καὶ ὁμολογήσας μὴ μεμνήσθαι· καὶ τὰ μὲν σκέψεσθαι φάσκειν, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι, τὰ δὲ θαυμάζειν, τὰ δ' ἤδη ποτὲ καὶ αὐτὸς οὕτως διαλογίσασθαι.

— Ἄν ἤκουσε κάτι, προσποιεῖται ὅτι δὲν ἤκουσε, ἂν εἶδεν, ὅτι δὲν εἶδεν, ἂν ἐσυμφώνησε, λέγει ὅτι δὲν ἐνθυμεῖται. — Ἄλλοτε λέγει ὅτι θὰ σκεφθῆ, ἄλλοτε ὅτι δὲν γνωρίζει, ἄλλοτε ὅτι ἀπορεῖ, ἄλλοτε ὅτι καὶ αὐτὸς ἔκαμε αὐτὴν τὴν σκέψιν.

[6] καὶ τὸ ὅλον δεινὸς τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τοῦ λόγου χρῆσθαι· Οὐ πιστεύω· Οὐχ ὑπολαμβάνω· Ἐκπλήττομαι· καὶ· Λέγεις αὐτὸν ἕτερον γεγονέναι· Καὶ μὴν οὐ ταῦτα πρὸς ἐμὲ διεξήει· Παράδοξόν μοι τὸ πρᾶγμα· Ἄλλω τινὶ λέγε· Ὅπως δὲ σοὶ ἀπιστήσω ἢ ἐκείνου καταγνῶ, ἀποροῦμαι· Ἄλλ' ὄρα, μὴ σὺ θᾶπτον πιστεύεις. [7]

— Καὶ ἐν γένει εἶναι ἄνθρωπος ποῦ μεταχειρίζεται μὲ ἰδιαιτέραν τέχνην τὰς φράσεις· “δὲν πιστεύω”, “δὲν νομίζω”, “θαυμάζω”, “φαίνεται κατὰ τὰ λόγια σου ὅτι αὐτὸς ἥλλαξε πολὺ”, “καὶ ὅμως δὲν μοῦ παρέστησε ἔτσι τὸ πρᾶγμα”, “μοῦ φαίνεται παράδοξον”, “εἰς ἄλλον νὰ τὰ πῆς”, “εὐρίσκομαι εἰς ἀπορίαν πῶς νὰ μὴ σὲ πιστεύσω ἢ νὰ καταδικάσω ἐκεῖνον”, “πρόσεξε μήπως εἶσαι εὐκολόπιστος”.

[Τοιαύτας φωνὰς καὶ πλοκάς καὶ παλιλλογίας εὐρεῖν ἔστι τῶν εἰρώνων. τὰ δὴ τῶν ἠθῶν μὴ ἀπλᾶ ἀλλ' ἐπίβουλα φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ ἢ τοὺς ἔχεις.]

Αὕτη εἶναι ἡ γλῶσσα καὶ τὰ κλωθογυρίσματα καὶ αἱ ἀντιλογίαι ποῦ εὐρίσκει κανεῖς εἰς τὸν εἴρωνα· ἀπὸ αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ὄχι ἀπλοὺς ἀλλὰ πονηροὺς χαρακτῆρας πρέπει

ταύτην ὄφειλεν οὗτος νὰ ἀποδώσῃ, ὅταν ἐβελτιοῦτο ἢ θέσις του, ἄλλως ἐτιμωρεῖτο δικαστικῶς, 5) συνεισφορὰν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως. Τὸ χωρίον τοῦτο παρουσιάζει εἰς τὰ χειρόγραφα χάσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Navarre συμπληροῖ ὡς ἐξῆς “καὶ πρὸς τοὺς δανειζομένους καὶ ἐρανίζοντας [λέγειν δὲν ὅτι λαθεῖν βούλεται”, καὶ ἄλλοι ἄλλως.

νὰ προφυλάττεσαι περισσότερον
παρ' ὅσον ἀπὸ τὰς ἐχίδνας³³.

ΚΟΛΑΚΕΙΑΣ

Β'

Τὴν δὲ κολακείαν ὑπολάβοι ἄν
τις ὁμιλίαν αἰσχροῦ εἶναι,
συμφέρουσαν δὲ τῷ κολακεύοντι,
τὸν δὲ κόλακα τοιοῦτόν τινα, [2]
ὥστε ἅμα πορευόμενον εἰπεῖν·
Ἐνθυμῆ, ὡς ἀποβλέπουσι πρὸς σὲ οἱ
ἄνθρωποι; τοῦτο δὲ οὐθενὶ τῶν ἐν τῇ
πόλει γίνεται πλὴν σοί· ἠὲδοκίμεις
χθὲς ἐν τῇ στοᾷ· πλειόνων γὰρ ἢ
τριάκοντα ἀνθρώπων καθημένων
καὶ ἐμπεσόντος λόγου, τίς εἶη
βέλτιστος, ἀπ' αὐτοῦ ἀρξαμένους
πάντας ἐπὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ
κατενεχθῆναι. [3] καὶ ἅμα τοιαῦτα
λέγων ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀφελεῖν
κροκύδα, καὶ ἔάν τι πρὸς τὸ τρίχωμα

II

ΚΟΛΑΚΕΙΑΣ

Τὴν κολακείαν ἠμπορεῖ κανεῖς
νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς ἐξευτελιστικὴν
συναναστροφὴν ποῦ ὠφελεῖ τὸν
κόλακα³⁴. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος
εἶναι αὐτός· ὅταν εὐρίσκεται εἰς
περίπατον μὲ ἐκεῖνον ποῦ
κολακεύει, τοῦ λέγει “ παρατηρεῖς ὅτι
ὅλος ὁ κόσμος ἔχει τὰ βλέμματά του
ἐπάνω σου; τοῦτο εἰς κανένα ἄλλον
ἀπὸ τοὺς πολίτας δὲν γίνεται. —
Χθὲς εἰς τὴν (Ποικίλην) στοᾶν³⁵
ἤκουσα νὰ σὲ ἐπαινοῦν· ἐκάθηντο
ἐκεῖ περισσότεροι ἀπὸ 30 ἄνθρωποι·
ὅταν δὲ συνέπεσε λόγος, ποῖος εἶναι
ὁ καλύτερος τῶν πολιτῶν, ὅλοι,
ἀφοῦ ἔκαμα ἐγὼ τὴν ἀρχήν,

³³ Ὁ ἐπίλογος ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς ἄλλους τινὰς χαρακτηῆρας, εἶναι προσθήκη μεταγενεστέρα καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ Χαρακτήρες τοῦ Θεοφράστου εἶχον εἰσαχθῆ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ὡς βιβλίον ἠθικῆς διδασκαλίας εἰς τὰ σχολεῖα.

³⁴ Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρίζει τὴν κολακείαν ὡς ἐξῆς· “ἐν τῷ βίῳ ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὦν φίλος καὶ ἡ μεσότης φιλία· ὁ δὲ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἔνεκα ἄρεσκος, εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὐτοῦ κόλαξ, ὁ δὲ ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀήθης, δύσερίς τις καὶ δύσκολος (Ἠθικ. Νικ. Β. 7, 13). Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὸν ὀρισμὸν τοῦτον καὶ ὁ Θεοφράστος διακρίνει εἰς τὴν κολακείαν δύο τύπους, τὸν κόλακα, ποῦ ἀποβλέπει εἰς τὸ συμφέρον του, καὶ τὸν ἄρεσκον, ποῦ θέλει νὰ εὐχαριστῇ ὅλους.

Οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ πρὸ τοῦ Θεοφράστου εἶχον ἤδη εἰσαγάγει τὸν τύπον τοῦ κόλακος εἰς τὰ ἔργα των. Κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. ὁ ποιητὴς Ἐπίχαρμος περιέγραφε ἓνα τοιοῦτον τύπον εἰς τὸ ἔργον του Ἐλπίς ἢ Πλοῦτος· κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ὁ Εὐπόλις παρέστησε κωμωδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον Κόλακες (421). Ὑπὸ τὸν τίτλον Κόλαξ ἔγραψεν ἐπίσης κωμωδίαν ὁ Μένανδρος· ἀλλὰ κατὰ κόρον ἐχρησιμοποίησε τὸν χαρακτήρα τοῦτον ἢ Μέση καὶ Νέα κωμωδία. Φαίνεται ὅτι ὁ κόλαξ ἢ παράσιτος δὲν ἦτο φυτὸν σπάνιον εἰς τὰς ἀγλὰς τῶν τυράννων καὶ τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων.

³⁵ Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχον πολλαὶ στοαί, τῶν ὁποίων ἐπισημοτέρα ἦτο ἡ Ποικίλη, διότι οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἐκαλύπτοντο μὲ εἰκόνας τῶν περιφημοτέρων ζωγράφων. Εἰς τὰς στοὰς συνηθοῦζοντο οἱ ἄεργοι καὶ συνεζήτουν· εἰς δὲ τὴν Ποικίλην ἐδίδασκεν ὁ φιλόσοφος Ζήνων τὸς μαθητάς του, διὰ τοῦτο οἱ ὀπαδοὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ του συστήματος ὠνομάσθησαν Στωϊκοί.

[τῆς κεφαλῆς] ὑπὸ πνεύματος
προσενεχθῆ ἄχυρον, καρφολογῆσαι,
καὶ ἐπιγελάσας δὲ εἶπειν· Ὁρᾶς; ὅτι
δυεῖν σοι ἡμερῶν οὐκ ἐντετύχηκα,
πολιῶν ἔσχηκας τὸν πῶγωνα
μεστόν, καίπερ εἴ τις καὶ ἄλλος πρὸς
τὰ ἔτη ἔχεις μέλαιναν τὴν τρίχα. [4]
καὶ λέγοντος δὲ αὐτοῦ τι τοὺς
ἄλλους σιωπᾶν κελεῦσαι καὶ
ἐπαινέσαι δὲ ἀκούοντος, καὶ
ἐπισημῆνασθαι δέ, εἰ παύεται,
Ὁρθῶς, καὶ σκώψαντι ψυχρῶς
ἐπιγελάσαι τὸ τε ἱμάτιον ὧσαι εἰς τὸ
στόμα ὡς δὴ οὐ δυνάμενος
κατασχεῖν τὸν γέλωτα. [5] καὶ τοὺς
ἀπαντῶντας ἐπιστῆναι κελεῦσαι,
ἕως ἂν αὐτὸς παρέλθῃ. [6] καὶ τοῖς
παιδίοις μῆλα καὶ ἀπίους πριάμενος
εἰσενέγκας δοῦναι ὀρῶντος αὐτοῦ,
καὶ φιλήσας δὲ εἶπειν· Χρηστοῦ
πατρὸς νεότητια. [7] καὶ
συνωνόμενος ἐπικρηπῖδας τὸν
πόδα φῆσαι εἶναι εὐρυθμότερον τοῦ
ὑποδήματος. [8] καὶ πορευομένου
πρὸς τινα τῶν φίλων προδραμῶν
εἶπειν ὅτι Πρὸς σὲ ἔρχεται, καὶ
ἀναστρέψας ὅτι Προσήγγελκά σε. [9]
ἀμέλει δὲ καὶ τὰ ἐκ <τῆς> γυναικείας
ἀγορᾶς διακονῆσαι δυνατὸς
ἀπνευστί. [10] καὶ τῶν ἐστιωμένων
πρῶτος ἐπαινέσαι τὸν οἶνον καὶ
παραμένων εἶπειν· Ὡς μαλακῶς
ἐσθίεις, καὶ ἄρας τι τῶν ἀπὸ τῆς
τραπέζης φῆσαι· Τουτὶ ἄρα ὡς

ἔσυμφώνησαν εἰς τὸ ὄνομά σου”· καὶ
ἐνῶ λέγει αὐτά, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ
ἐπανωφόρι του νημάτιον ἢ συλλέγει
ἀπὸ τὸ γένειόν του κανὲν ἄχυρον
ποὺ ἐφύσησεν ἐκεῖ ὁ ἀέρας καὶ
γελώντας λέγει· “βλέπεις; δυὸ
ἡμέρας δὲν σὲ συνήντησα καὶ
ἐγέμισαν τὰ γένεια σου ἀπὸ λευκὰς
τρίχας, ἂν καὶ σχετικῶς μὲ τὴν
ἡλικίαν σου ἔχεις μαῦρα τὰ μαλλιά
περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον”· —
ὅταν ἐκεῖνος (ὁ κολακευόμενος)
ὀμιλῇ, ὁ κόλαξ προστάζει ὅλους τοὺς
ἄλλους νὰ σιωπήσουν·—ὅταν
τραγουδῇ, τὸν ἐπαινεῖ καὶ κάθε
φορὰν ποὺ θὰ σταματήσῃ, ἐπικροτεῖ
φωνάζων “εὐγε!” — ἂν κάμη κανένα
ἄνοστο χωρατό, γελᾷ καὶ σπρώχνει
τὸ φόρεμα του εἰς τὸ στόμα του, διότι
τάχα δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὰ
γέλια. — Ὅσους συναντᾷ εἰς τὸν
δρόμον προστάζει νὰ σταματήσουν,
ἕως ὅτου περάσῃ ὁ κύριος³⁶. — Ἀφοῦ
ἀγοράσῃ μῆλα καὶ ἀπίδια διὰ τὰ
τέκνα τοῦ προσώπου ποὺ κολακεύει,
τὰ φέρει εἰς τὸ σπίτι, τὰ προσφέρει
εἰς αὐτὰ ἐμπρὸς του καὶ ἀφοῦ τὰ
φιλήσῃ λέγει· “πουλάκια ἀπὸ καλὸν
πατέρα”·—ὅταν ἀγοραζῇ μαζί του
ὑποδήματα, λέγει ὅτι τὸ πόδι του
εἶναι κανονικώτερον ἀπὸ τὸ
ὑπόδημα· — ὅταν ἐκεῖνος (ὁ
κολακευόμενος) πηγαίνῃ νὰ
ἐπισκεφθῇ φίλον του, ὁ κόλαξ τρέχει

³⁶ Οἱ δοῦλοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν κατωνόμαζον τοὺς κυρίους των μὲ τὴν λέξιν αὐτὸς (=κύριος). ὁμοίως οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου ὀμιλοῦντες περὶ τοῦ διδασκάλου των ἔλεγον “αὐτὸς ἔφα”.

χρηστόν ἐστὶ καὶ ἐρωτῆσαι, μὴ ῥιγοῖ, καὶ εἰ ἐπιβάλλεσθαι βούλεται, καὶ εἴ τι περιστείλη αὐτόν, καὶ μὴν ταῦτα λέγων πρὸς τὸ οὖς προσκύπτων διαψιθυρίζειν· καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀποβλέπων τοῖς ἄλλοις λαλεῖν. [11] καὶ τοῦ παιδὸς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀφελόμενος τὰ προσκεφάλαια αὐτὸς ὑποστρώσαι. [12] καὶ τὴν οἰκίαν φῆσαι εὖ ἡρχιτεκτονῆσθαι καὶ τὸν ἀγρὸν εὖ πεφυτεῦσθαι καὶ τὴν εἰκόνα ὁμοίαν εἶναι.

πρωτύτερα καὶ λέγει “εἰς τὸ σπίτι σου ἔρχεται”, ἔπειτα ἐπιστρέφει καὶ του λέγει “τὸν εἰδοποίησα”. — Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κόλαξ εἶναι ἰκανὸς νὰ μεταφέρῃ καὶ ἐκ τῆς γυναικειᾶς ἀγορᾶς³⁷ τὰ ἀγορασθέντα χωρὶς νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοὴν του· — ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους εἰς εὐωχίαν πρῶτος ἐπαινεῖ τὸ κρασὶ καὶ λέγει εἰς τὸν κολακευόμενον “πόσον ἀνόρεκτα τρώγεις”, ἀφοῦ δὲ πάρῃ κάτι ἀπὸ τα εὐρισκόμενα εἰς τὸ τραπέζι, τὸ προσφέρει εἰς αὐτόν καὶ λέγει “κοίταξε τὴ λαμπρὸ κομμάτι!” — τὸν ἐρωτᾷ μήπως κρῶνει καὶ ἂν θέλει νὰ τοῦ δώσῃ τὸ ἐπανωφόρι του, λέγοντας δὲ αὐτὰ τὸ παίρνει καὶ τὸ ρίπτει εἰς τοὺς ὤμους του· προσέτι σκύπτει καὶ ψιθυρίζει συχνὰ κάτι εἰς το αὐτί του· ἔχει πάντοτε τὸ βλέμμα του καρφωμένο ἐπάνω του, ἀκόμα καὶ ὅταν ὁμιλῇ εἰς τοὺς ἄλλους· — εἰς τὸ θέατρον³⁸ παίρνει ἀπὸ τὸν δούλον τὰ προσκέφαλα καὶ τὰ στρώνει ὁ ἴδιος· — διὰ τὸ σπίτι τοῦ ἀνθρώπου ποὺ κολακεύει λέγει ὅτι ἔχει ὠραῖον ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον, διὰ τὸν κῆπον του ὅτι εἶναι ὠραῖα φυτευμένος καὶ διὰ τὴν εἰκόνα του ὅτι τοῦ ὁμοιάζει πάρα πολὺ³⁹.

³⁷ Εἰς τὴν ἀγορᾶν, ὅπου ἐπωλοῦντο γυναικεῖα εἶδη, ἢ ἐμφάνισις ἀνδρὸς ἦτο ἀσυνήθης· ὁ κόλαξ ὁμῶς χάριν τῆς συζύγου τοῦ κολακευομένου μεταφέρει ὁ ἴδιος τὰ ἀγορασθέντα.

³⁸ Ἐπειδὴ τὰ καθίσματα τοῦ θεάτρον ἦσαν λίθινα, οἱ δούλοι τῶν πλουσίων ἔφερον ἐκεῖ προσκεφάλαια καὶ τὰ ἔστρωναν εἰς τὰς θέσεις τῶν κυρίων των.

³⁹ Οἱ ζωγράφοι κατεσκεύαζον συνήθως τὰς εἰκόνας ὠραιότερας ἀπὸ τὸ πρότυπον· ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ φιλοφρόνησις τοῦ κόλακος.

[13] [καὶ τὸ κεφάλαιον τὸν κόλακα ἔστι θεάσασθαι πάντα καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα, ᾧ χαριεῖσθαι ὑπολαμβάνει.]

(Καὶ ἐν γένει ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεῖς ὅτι ὁ κόλαξ λέγει καὶ κάμνει ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὅποια νομίζει ὅτι θὰ γίνῃ εὐχάριστος).

ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ

Γ'

Ἡ δὲ ἀδολεσχία ἐστὶ μὲν διήγησις λόγων μακρῶν καὶ ἀπροβουλεύτων, ὁ δὲ ἀδολέσχης τοιοῦτός ἐστιν, [2] οἷος, ὃν μὴ γινώσκει, τούτῳ παρακαθεζόμενος πλησίον πρῶτον μὲν τῆς αὐτοῦ γυναικὸς εἰπεῖν ἐγκώμιον· εἶτα ὁ τῆς νυκτὸς εἶδεν ἐνύπνιον, τοῦτο διηγήσασθαι· εἶθ' ὧν εἶχεν ἐπὶ τῷ δειπνῶ, τὰ καθ' ἕκαστα διεξελεθῆν. [3] εἶτα δὴ προχωροῦντος τοῦ πράγματος λέγειν, ὡς πολὺ πονηρότεροί εἰσιν οἱ νῦν ἄνθρωποι τῶν ἀρχαίων, καὶ ὡς ἄξιοι γεγόνασιν οἱ πυροὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ὡς πολλοὶ ἐπιδημοῦσι ξένοι, καὶ τὴν θάλατταν ἐκ Διονυσίων πλοῖμον εἶναι, καὶ εἰ ποιήσειεν ὁ Ζεὺς ὕδωρ πλεῖον, τὰ ἐν

III

ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ

Ἀδολεσχία εἶναι ἡ μανία νὰ λέγῃ κανεῖς πολλὰ καὶ ἀπερίσκεπτα⁴⁰. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἀδολέσχης. Καθίζει κοντὰ εἰς ἄγνωστον πρόσωπον καὶ ἀρχίζει πρῶτον νὰ ἐγκωμιάζῃ τὴν γυναικὰ του, ἔπειτα τοῦ διηγεῖται τὸ ὄνειρον ποὺ εἶδε τὴν προηγουμένην νύκτα, κατόπιν περιγράφει τὸ δειπνόν του καὶ ἀναφέρει ἕνα ἕνα τὰ φαγητὰ ποὺ εἶχεν εἰς τὸ τραπέζι του, ἔπειτα ἀπὸ λόγο σὲ λόγο λέγει ὅτι οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι εἶναι περισσότερον πονηροὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς, ὅτι τὸ σιτάρι εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι ἀκριβό, ὅτι πολλοὶ ξένοι εὐρίσκονται εἰς τὴν πόλιν, ὅτι μετὰ τὰ Διονύσια⁴¹ εἶναι πλεῦσιμος ἡ

⁴⁰ Ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ χαρακτήρος τούτου λέγει· “ἀδολέσχους λέγομεν τοὺς φιλομύθους καὶ διηγητικούς καὶ περὶ τῶν τυχόντων κατατρίβοντας τὴν ἡμέραν” (Ἠθικ Νικ. Γ' 10,2)· ὁ Θεόφραστος διακρίνει τέσσαρα εἶδη φλυαρίας, τὴν ἀδολεσχίαν, τὴν λαλιάν, τὴν λογοποιίαν καὶ τὴν κακολογίαν· ὁ ἀδολέσχης ἢ ἀδόλεσχος λέγει ὅτι τύχη καὶ ἀσυνάρτητα, ὁ λάλος νομίζει ὅτι εἶναι γνώστης ὅλων καὶ ὁμιλεῖ πολλά, ἀλλὰ μὲ κάποιον συνειρμόν, ὁ λογοποιὸς πλάττει καὶ διαδίδει ψευδεῖς εἰδήσεις καὶ ὁ κακολόγος ἀγαπᾷ νὰ κακολογῇ ὄλους. Ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ ἔργον του “περὶ ἀδολεσχίας” ὀνομάζει ἀδολέσχους ὄλους τοὺς φλυαροὺς.

⁴¹ Πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου ἢ Βάκχου ὑπῆρχον εἰς τὰς Ἀθήνας πολλαὶ ἑορταί· αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ μεγάλα Διονύσια ἢ τὰ ἐν ἄστει κατὰ τὸν μῆνα Ἐλαφηρολιῶνα (Μαρτ.—Ἀπριλ.) καὶ τὰ μικρὰ ἢ κατ' ἀγροὺς Διονύσια κατὰ τὸν μῆνα Ποσιδεῶνα (Δεκέμβ.—Ἰανουάρ.)

τῆ γῆ βελτίω ἔσεσθαι, καὶ ὁ ἀγρὸν
εἰς νέωτα γεωργήσει, καὶ ὡς
χαλεπὸν ἔστι τὸ ζῆν, καὶ ὡς
Δάμιππος μυστηρίοις μεγίστην δᾶδα
ἔστησεν, καὶ πόσοι εἰσὶ κίονες τοῦ
Ωιδείου, καὶ Χθὲς ἡμεσα, καὶ Τίς
ἔστιν ἡμέρα τήμερον; [4] κἄν
ὑπομένη τις αὐτόν, μὴ ἀφίστασθαι,
[καὶ] ὡς Βοηδρομιῶνος μὲν ἔστι τὰ
μυστήρια, Πυανοψιῶνος δὲ
τᾶπατούρια, Ποσιδεῶνος δὲ [τὰ] κατ'
ἀγρούς Διονύσια. [5]

θάλασσα⁴², ὅτι, ἂν βρέξη
περισσότερον, θὰ γίνουν τὰ σπαρτὰ
καλύτερα, ὅτι τὸν ἐρχόμενον χρόνον
θὰ καλλιεργήσῃ τὸν ἀγρὸν του, ὅτι ἡ
ζωὴ κατήνησε δύσκολος, ὅτι ὁ
Δάμιππος κατὰ τὰ μυστήρια⁴³ ἤναψε
μεγίστην λαμπάδα· — προσέτι
ἀναφέρει πόσαι εἶναι αἱ στήλαι τοῦ
Ωιδείου⁴⁴ καὶ ὅτι τὸν μῆνα
Βοηδρομιῶνα τελοῦνται τὰ
(Ἐλευσίγια) μυστήρια, τὸν
Πυανοψιῶνα τὰ Ἀπατούρια⁴⁵, τὸν
Ποσιδεῶνα τὰ κατ' ἀγρούς Διονύσια·
καὶ (ἐξακολουθεῖ) “χθὲς πῆρα
ἐμετικόν”⁴⁶, “τί ἡμέρα εἶναι σήμερα;”
καὶ ἂν κανεῖς ὑποφέρει τὴν
φλυαρίαν του εἶναι ἰκανὸς νὰ μὴ
ξεκολλήσῃ ἀπὸ κοντὰ του.

[Παρασεῖσαντα δὴ δεῖ τοὺς
τοιούτους τῶν ἀνθρώπων καὶ
διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις
ἀπύρευτος βούλεται εἶναι· ἔργον γὰρ

(Πρέπει λοιπὸν νὰ φεύγῃ κανεῖς
μὲ τὰ τέσσαρα⁴⁷ μακροῦ ἀπὸ
τοιούτους ἀνθρώπους, ἂν δὲν θέλῃ
νὰ πάθῃ πυρετόν διότι δὲν εἶναι

⁴² Ἡ ναυσιπλοῖα διεκόπτετο κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος καὶ ἤρχιζε πάλιν περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου.

⁴³ Τὰ Ἐλευσίγια Μυστήρια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος κατὰ τὸν μῆνα Βοηδρομιῶνα (Σεπτ.—Οκτωβρ.) καὶ διήρκουν ἐννέα ἡμέρας· κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἤναπτον τὴν νύκτα πρὸ τῶν θυρῶν λαμπάδας εἰς ἀνάμνησιν τῆς Δήμητρος, ἡ ὅποια κατὰ τὴν μυθολογίαν ἤναψε λαμπάδα ἀπὸ τὴν Αἴτναν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς θυγατρὸς τῆς Περσεφόνης ποὺ ἤρπασεν ὁ Πλούτων.

⁴⁴ Τὸ Ωιδεῖον ἦτο θέατρον κλειστὸν διὰ μουσικοὺς ἀγῶνας, τὸ ὅποιον ἔκτισεν ὁ Περικλῆς. Ἦτο κυκλοτερές οἰκοδόμημα μὲ θόλον στηριζόμενον εἰς στήλας· λέγεται ὅτι κατεσκευάσθη κατα' ἀπομίμησιν τῆς σκηνῆς τοῦ Ξερξου.

⁴⁵ Τὰ Ἀπατούρια πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἡφαίστου ἐτελοῦντο κατὰ τὸν μῆνα Πυανοψιῶνα (Οκτ.—Νοέμβρ.) καὶ ἦσαν ἐορτὴ οἰκογενειακὴ κατὰ τὴν ὅποιαν ἀντήλλασσον ἐπισκέψεις· διήρκουν δὲ τρεῖς ἡμέρας ἐκ τῶν ὁποίων ἡ τρίτη ὠνομάζετο κουρεῶτις, διότι κατ' αὐτὴν οἱ πολῖται ἔκοπτον τὴν κόμην τῶν υἱῶν των, ἐὰν εἰσῆρχοντο εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, καὶ ἀφιέρωνον αὐτὴν εἰς τινα θεὸν ἢ ἥρωα.

⁴⁶ Οἱ ἀρχαῖοι (ιδίως χωρικοὶ) ἐλάβανον ἐμετικά εἰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους ὡς μέσον προφυλακτικόν, ὅπως καὶ σήμερον κατὰ τὸν Μάϊον πολλοὶ ὑφίστανται ἀφαιμάξεις (παίρνουν αἷμα) διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν.

⁴⁷ Ἡ φράσις τοῦ ἀρχαίου κειμένου “παρασεῖσαντα καὶ... διαράμενον” (=ἀφοῦ κινήσῃ τὰ χέρια καὶ ἀνοίξῃ τὰ πόδια) ἀντιστοιχεῖ, νομίζω, πρὸς τὴν σημερινὴν “τρέχω μὲ τὰ τέσσαρα”.

συναρκειῖσθαι τοῖς μήτε σχολὴν μήτε σπουδὴν διαγινώσκουσιν.]

εὐκόλον πρᾶγμα νὰ ὑποφέρῃ τὴν συναναστροφὴν ἀνθρώπων ποὺ δὲν διακρίνουν πότε ἔχεις ἐργασίαν καὶ πότε καιρὸν διαθέσιμον).

ΑΓΡΟΙΚΙΑΣ

Δ'

Ἡ δὲ ἀγροικία δόξειεν ἂν εἶναι ἀμαθία ἀσχίμων, ὁ δὲ ἀγροικὸς τοιοῦτός τις, [2] οἷος κυκεῶνα πίων εἰς ἐκκλησίαν πορεύεσθαι. [3] καὶ τὸ μύρον φάσκειν οὐδὲν τοῦ θύμου ἥδιον ὄζειν. [4] καὶ μείζω τοῦ ποδὸς τὰ ὑποδήματα φορεῖν. [5] καὶ μεγάλη τῇ φωνῇ λαλεῖν. [6] καὶ τοῖς μὲν φίλοις καὶ οἰκειοῖς ἀπιστεῖν, πρὸς δὲ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας ἀνακοινοῦσθαι περὶ τῶν μεγίστων, καὶ τοῖς παρ' αὐτῶ ἐργαζομένοις μισθωτοῖς ἐν ἀγρῶ πάντα τὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας διηγεῖσθαι. [7] καὶ ἀναβεβλημένος ἄνω τοῦ γόνατος καθιζάνειν, ὥστε τὰ γυμνὰ αὐτοῦ φαίνεσθαι. [8] καὶ ἐπ' ἄλλω μὲν μηδενὶ <μήτε ἐφίστασθαι> μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς, ὅταν δὲ ἴδη βοῦν ἢ ὄνον ἢ τράγον, ἐστηκῶς

IV

ΑΓΡΟΙΚΙΑΣ

Ἡ ἀγροικία⁴⁸ ἤμπορεῖ νὰ φανῇ ὅτι εἶναι χονδροειδῆς ἄγνοια τῶν καλῶν τρόπων. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἀγροῖκος. Πρὶν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου πίνει κυκεῶνα⁴⁹ καὶ <ὅταν οἱ παρακαθήμενοι ἐκεῖ στενοχωροῦνται διὰ τὴν ὁσμὴν>, λέγει εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ὑπάρχει καλύτερο μυρωδικὸ ἀπὸ τὸ θυμάρι· — φορεῖ ὑποδήματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ πόδια του· — ὁμιλεῖ πολὺ δυνατὰ· — ἐνῶ δὲν πιστεύει εἰς φίλους καὶ ἰδικούς του, ἀνακοινώνει εἰς δούλους του τὰς σπουδαιότερας ὑποθέσεις του·-διηγεῖται εἰς τοὺς μισθωτοὺς ποὺ ἐργάζονται εἰς τὸν ἀγρὸν του ὅλα, ὅσα ἤκουσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου· — ὅταν κάθεται, σηκώνει τὸ φόρεμά του

⁴⁸ Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ ὡς μεσότητα, δηλ. ἀρετὴν, τὴν εὐτραπελίαν, ὡς ἀκρότητας δέ, δηλ. ἐλαττωματα, τὴν βωμολοχίαν καὶ τὴν ἀγροικίαν. “περὶ δὲ τὸ ἥδὺν τὸ ἐν παιδιᾷ ὁ μὲν μέσος εὐτράπελος καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία, ἡ δὲ ὑπερρολή βωμολοχία καὶ ὁ ἔχων βωμολόχος, ὁ δὲ ἐλλείπων ἀγροϊκός τις καὶ ἡ ἔξις ἀγροικία” (Ἠθικ. Νικ. Β', 7, 13). Ἀγροϊκὸς εἶναι 1) ὁ κατοικῶν εἰς τοὺς ἀγρούς, χωρικός, καὶ 2) ὁ ἀνάγωγος, χωριάτης· καὶ τὰς δύο ταύτας ιδιότητας ἔχει ἐνταῦθα. Οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ πολλακίς ἐχρησιμοποίησαν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀγροϊκοῦ εἰς τὰ ἔργα των ὁ Ἀναξανδρίδης, Φιλήμων καὶ Μένανδρος ἔγραψαν κωμωδίας ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀγροικοὶ ἢ Ἀγροικὸς.

⁴⁹ Ὁ κυκεῶν (=μίγμα, κραῖμα) ἦτο εἶδος ζωμοῦ ποὺ περιεῖχε διαφόρους οὐσίας (κρασί, μέλι, γάλα, κριθάλευρον, θυμάρι κλπ.)· τροφή πολὺ συνήθης καὶ ἀρεστή εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς Ἀττικῆς.

θεωρεῖν. [9] καὶ προαιρωῶν δέ τι ἐκ τοῦ ταμείου δεινὸς φαγεῖν, καὶ ζωρότερον πιεῖν. [10] καὶ τὴν σιτοποιὸν πειρωῶν λαθεῖν, κᾶτ' ἀλέσαι μετ' αὐτῆς τοῖς ἔνδον πᾶσι καὶ αὐτῶ τὰ ἐπιτήδεια. [11] καὶ ἀριστῶν δὲ ἅμα τοῖς ὑποζυγίοις ἐμβαλεῖν. [12] καὶ τὴν θύραν ὑπακοῦσαι αὐτός, καὶ τὸν κύνα προσκαλεσάμενος καὶ ἐπιλαβόμενος τοῦ ρύγχους εἰπεῖν· Οὗτος φυλάττει τὸ χωρίον καὶ τὴν οἰκίαν. [13] καὶ τὸ ἀργύριον δὲ παρὰ τοῦ λαβῶν ἀποδοκιμάζειν, λίαν γὰρ λέγων λεπτὸν [Dupont: λεπρὸν, Foss: λυπρὸν] εἶναι, καὶ ἕτερον ἅμα ἀλλάττεσθαι. [14] καὶ εἰ τὸ ἄροτρον ἔχρησεν ἢ κόφινον ἢ δρέπανον ἢ θύλακον, [ἀπαιτῆσαι] ταῦτα τῆς νυκτὸς κατὰ ἀγρυπνίαν ἀναμιμνησκόμενος. [15] καὶ εἰς ἄστου καταβαίνων ἐρωτῆσαι τὸν ἀπαντῶντα, πόσου ἦσαν αἱ διφθέραι καὶ τὸ τάριχος καὶ εἰ τήμερον [ὁ ἀγῶν] νομηνίαν ἄγει, καὶ εἰπεῖν εὐθύς ὅτι βούλεται καταβὰς ἀποκείρασθαι καὶ ἐν βαλανείῳ δὲ ἄσαι καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα δὲ ἦλους ἐγκροῦσαι καὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παριῶν κομίσασθαι παρ' Ἀρχίου τοῦ ταρίχους. καὶ ἐν βαλανείῳ δὲ ἄσαι· καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα δὲ ἦλους ἐγκροῦσθαι.

ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ γόνατα, ὥστε φαίνονται τὰ ἀπόκρυφα μέλη του· — εἰς τὸν δρόμον, ἐνῶ τίποτε δὲν προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν του οὔτε τοῦ προξενεῖ ἐντύπωσιν, ὅταν ἴδῃ βόδι ἢ ὄνον ἢ τράγον στέκει καὶ τὰ παρατηρεῖ. — Παίρνει κρυφὰ ἀπὸ τὴν ἀποθήκην τῶν τροφίμων κάτι καὶ τὸ τρώγει <ἐπὶ τόπου>. — πίνει κρασί χωρὶς νερό· — ἐρωτοτροπεῖ κρυφὰ μὲ τὴν ἀροτοποιόν, ἔπειτα τὴν βοηθεῖ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὅλους τοὺς σπιτικούς· — ἐνῶ προγευματίζει δίδει συγχρόνως χόρτον εἰς τὰ κτήνη του· — ὅταν κτυποῦν τὴν θύραν, ἀνοίγει ὁ ἴδιος, συγχρόνως δὲ ἀφοῦ καλέσῃ τὸν σκύλον κρατεῖ αὐτὸν ἀπὸ τὸ ρύγχος καὶ λέγει “αὐτὸς φυλάττει τὸ σπίτι καὶ τὸ χωράφι μου⁵⁰”. — ὅταν λαμβάνῃ χρήματα ἀπὸ ὀφειλέτην δὲν τὰ δέχεται, διότι, λέγει, εἶναι πάρα πολὺ λεπτά, καὶ ζητεῖ νὰ τὰ ἀλλάξουν— ἂν δανείσῃ εἰς κάποιον τὸ ἄροτρον του ἢ κοφίνι ἢ δρεπάνι ἢ σάκκον καὶ τὸ ἐνθυμηθῇ τὴν νύκτα, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ καὶ σηκώνεται διὰ νὰ τὰ ζητήσῃ· ὅταν καταβαίῃ εἰς τὴν πόλιν ἐρωτᾷ τὸν πρῶτον πού συναντᾷ πόσο κοστίζουν τὰ δέρματα καὶ τὰ παστὰ καὶ ἂν σήμερον ὁ ἄρχων τελῇ τὴν ἐορτὴν τῆς νέας Σελήνης· ἔπειτα

⁵⁰ Ἡ ἀγροικία εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν φαίνεται ἐκ τῶν ἐπτομένων· 1) πηγαίνει νὰ ἀνοίξῃ ὁ ἴδιος τὴν θύραν, ἐνῶ τοῦτο ἦτο ἔργον τῶν δούλων 2) ἔχει μαζί του καὶ τὸν σκύλον του 3) τὸν κρατεῖ ἀπὸ τὸ ρύγχος, χειρονομία χυδαία 4) πρῶτοι λόγοι του πρὸς τὸν ἐπισκέπτῃν ὁμοιάζουν μὲ ἀπειλήν.

προσθέτει ὅτι, ὅταν καταβῆ εἰς τὴν πόλιν, θὰ κουρευθῆ καὶ ὅτι περνώντας ἀπὸ τὸ παντοπωλεῖον τοῦ Ἀρχίου, πού εἶναι εἰς τὸν δρόμον του, θὰ ἀγοράσῃ τὰ παστά· — μέσα εἰς τὸ λουτρὸν τραγουδεῖ· — εἰς τὰ ὑποδήματά του ἔχει καρφιά.

ΑΡΕΣΚΕΙΑΣ

Ε'

Ἡ δὲ ἀρέσκειά ἐστι μὲν, ὡς ὄρω περιλαβεῖν, ἔντευξις οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική, ὁ δὲ ἄρεσκος ἀμέλει τοιοῦτός τις, [2] οἷος πόρρωθεν προσαγορεύσας καὶ ἄνδρα κράτιστον εἰπὼν καὶ θαυμάσας ἰκανῶς, ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ λαβόμενος μὴ ἀφιέναι καὶ μικρὸν ἔτι προπέμψας καὶ ἐρωτήσας, πότε αὐτὸν ὄψεται, ἐπαινῶν ἀπαλλάττεσθαι. [3] καὶ παρακληθεῖς δὲ πρὸς δίαιταν μὴ μόνον ᾧ πάρεστι βούλεσθαι ἀρέσκειν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀντιδίκῳ, ἵνα κοινός τις εἶναι δοκῆ. [4] καὶ τοὺς ξένους δὲ εἰπεῖν ὡς δικαιότερα λέγουσι τῶν πολιτῶν. [5] καὶ κεκλημένος δὲ ἐπὶ δεῖπνον κελεῦσαι καλέσαι τὰ παιδιά τὸν

V

ΑΡΕΣΚΕΙΑΣ

Ἡ ἀρέσκεια εἶναι, ἂν θέλῃ τις νὰ τὴν ὀρίσῃ, συνάντησις ἰκανῆ νὰ προξενήσῃ εὐχαρίστησιν ἄλλ' ὄχι μὲ ἐιλικρίνεια⁵¹. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἄρεσκος. Ὅταν ἴδῃ ἀπὸ μακρὰν ἓνα πρόσωπον, τὸ χαιρετᾷ μὲ τὸ ὄνομά του, τὸ ἐγκωμιάζει, τοῦ κάμνει ἀρκετάς φιλοφρονήσεις, τὸ κρατεῖ μὲ τὰ δύο χέρια χωρὶς νὰ τὸ ἀφήνῃ καὶ, ἀφοῦ τὸ συνοδεύσῃ ὀλίγον καὶ τὸ ἐρωτήσῃ πότε θὰ τὸ ξαναδῆ, τὸ ἀφήνει τέλος ἐπαινώντας το ἀκόμη μίαν φορὰν — ὅταν προσκληθῆ ὡς διαιτητής⁵², προσπαθεῖ νὰ ἀρέσῃ ὄχι μόνον εἰς ἐκεῖνον πού ἀντιπροσωπεύει ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἀντίδικον, διὰ νὰ φανῆ ἀμερόληπτος· — εἰς τοὺς ξένους

⁵¹ Ὁ ὀρισμὸς τῆς ἀρεσκείας εἶναι ἐλλιπής· ὁ ἄρεσκος (=ὑποχρεωτικός, περιποιητικός) σχετίζεται μὲ τὸν κόλακα, ὡς φαίνεται εἰς τὸν ὀρισμὸν τῆς κολακείας

⁵² Δίαιτα λέγεται ἡ ἰδιωτικὴ δίκη, τὴν ὁποίαν ἐδίκαζον δύο ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν διαφορομένων καὶ λεγόμενοι διαιτηταί, μαζὶ τοὺς δὲ καὶ τρίτος, ὁ ἐπιδιαιτητής· αἱ δίκαι αὐταὶ ἐγίνοντο συνήθως μέσα εἰς ναοὺς, αἱ δὲ ἀποφάσεις τῶν διαιτητῶν ἦσαν ἀνέκκλητοι. Οἱ διαιτηταί ἦσαν αἵρετοὶ καὶ κληρωτοί· οἱ πρῶτοι ἐχρησίμευον μᾶλλον ὡς διαλλακταί, οἱ δεῦτεροι ἀπετέλουν ἓνα εἶδος πρωτοδικείου.

ἔστιῶντα, καὶ εἰσιόντα φῆσαι σύκου
ὁμοιότερα εἶναι τῷ πατρὶ, καὶ
προσαγόμενος φιλῆσαι καὶ παρ'
αὐτὸν καθίστασθαι, καὶ τοῖς μὲν
συμπαίξειν αὐτὸς λέγων· Ἀσκός,
πέλεκυς, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς γαστροῦς ἔαν
καθεύδειν ἅμα θλιβόμενος.

λέγει ὅτι ἔχουν περισσότερον
δίκαιον ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του·—
ὅταν προσκληθῆ εἰς δεῖπνον,
παρακαλεῖ τὸν οἰκοδεσπότην νὰ
καλέσῃ τὰ τέκνα του⁵³, καὶ ὅταν
εἰσέλθουν λέγει ὅτι εἶναι
ἀπαράλλακτα μὲ τὸν πατέρα των
(ὁμοιάζουν σὰν σῦκο μὲ σῦκο)· ἀφοῦ
δὲ τὰ σύρη κοντά του, τὰ φιλεῖ καὶ τὰ
τοποθετεῖ στὸ πλάγι του καὶ μὲ ἄλλα
μὲν συμπαίξει λέγων 'ἄσκός ἢ
πέλεκυς'⁵⁴, ἄλλα δὲ ἀφήνει νὰ
κοιμηθῶν ἐπάνω εἰς τὴν κοιλίαν
του, ἂν καὶ πιέζεται⁵⁵.

ΑΠΟΝΟΙΑΣ ΣΤ'

Ἡ δὲ ἀπόνοιά ἐστὶν ὑπομονή
αἰσχροῶν ἔργων καὶ λόγων, ὁ δὲ
ἀπονεννημένος τοιοῦτός τις, [2] οἷος

VI ΑΠΟΝΟΙΑΣ

Ἡ ἀπόνοια εἶναι ἀνοχή αἰσχροῶν
ἔργων καὶ λόγων. Ὁ ἄνθρωπος μὲ
τοιοῦτον χαρακτήρα⁵⁶ ἤμπορεῖ νὰ

⁵³ Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά δὲν παρενρίσκοντο εἰς τὸ δεῖπνον.

⁵⁴ Εἶναι ἀκόμη ἄλυτον πρόβλημα τί σημαίνουν ἐδῶ αἱ λέξεις ἀσκός — πέλεκυς. Ἀπὸ τὰς πολλὰς διορθώσεις καὶ ἐρμηνείας παραθέτω τὰς κυριωτέρας. Ὁ Casaubon, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Fischer, ὑποθέτει ὅτι πρόκειται περὶ μικροσκοπικῶν ἀθυρμάτων τὰ ὅποια οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζον, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει, νὰ κρεμοῦν ὡς περιδέλαιον εἰς τὸν λαιμὸν τῶν μικρῶν παιδίων, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων μερικὰ εἶχον τὸ σχῆμα ἀσκοῦ ἢ πελέκεως· Ὁ Groningen νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ ὑποκοριστικῶν τῶν λέξεων ἄρτος καὶ πέλιξ (= ποτήριον), τὰς ὁποίας τὰ μικρὰ παιδιά εἰς τὴν γλώσσάν των προφέρουν μὲ φθορὰν (ἄρτος - ἀρτίσκος - ἀσκός - ἄσκος) μεταχειρίζεται δὲ αὐτὰς καὶ ὁ ἄρεσκος παίζων μαζὶ των. Ὁ Σ. Κουγέας (Hermes XLI, 1906, p. 248) ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς φράσεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς "πλέει σὰν ἀσκή" καὶ εἰρωνικῶς "πλέει σὰν τὸ τσικοῦρι" ἐρμηνεύει τὰς λέξεις ὡς ἐξῆς· ὁ ἄρεσκος σηκώνει τὸ παιδί ὑψηλὰ καὶ ὑποκρινόμενος ὅτι τὸ εὐρίσκει ἐλαφρὸν λέγει "ἀσκός", ἔπειτα τὸ καταβιβάζει καὶ ὑποκρινόμενος πάλιν ὅτι τὸ εὐρίσκει βαρὺ προσθέτει "πέλεκυς". Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ παιδιᾶς πού ἔπαιζον τὰ μικρὰ παιδιά μὲ τὰ χέρια, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον, μιμεῖται δὲ αὐτὴν καὶ ὁ ἄρεσκος.

⁵⁵ Τὰ χειρόγραφα ἔχουν καὶ συνέχειαν ἢ ὁποία δὲν ἀρμόζει εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦτον καὶ ὀρθῶς μετετέθη ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν εἰς τὸν Χαρακτήρα μικροφιλοτιμίας

⁵⁶ Ὁ ἔχων τὸν Χαρακτήρα τοῦτον εἶναι ἀνόητος, ἀλόγιστος, ἀσυνείδητος, διὰ τοῦτο ἀνέχεται ὅλα τὰ αἰσχρά· ὁμοιάζει κάπως μὲ τὸν ἀναίσχυντον καὶ βδελυρὸν, ἀλλ' ὁ μὲν ἀναίσχυντος ὠθεῖται εἰς τὰς αἰσχρὰς πράξεις ἕνεκα κέρδους, ὁ δὲ βδελυρὸς ἀπὸ κακὴν ἀνατροφὴν, ἐνῶ ὁ ἀπονεννημένος εὐρίσκει εὐχαρίστησιν νὰ προσβάλλῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν του.

ὁμόσαι ταχύ, κακῶς ἀκοῦσαι,
λοιδορηθῆναι δυναμένοις, τῷ ἦθει
ἀγοραῖός τις καὶ ἀνασευρμένος καὶ
παντοποιός. [3] ἀμέλει δυνατὸς καὶ
ὄρχεῖσθαι νήφων τὸν κόρδακα κού
προσωπεῖον ἔχων ἐν κωμαστικῷ
χορῷ. [4] καὶ ἐν θαύμασι δὲ τοὺς
χαλκοῦς ἐκλέγειν καθ' ἕκαστον
παριῶν καὶ μάχεσθαι τούτοις τοῖς τὸ
σύμβολον φέρουσι καὶ προῖκα
θεωρεῖν ἀξιοῦσι. [5] δεινὸς δὲ καὶ
πανδοκεῦσαι καὶ πορνοβοσκῆσαι καὶ
τελωνῆσαι καὶ μηδεμίαν αἰσχροῦν
ἐργασίαν ἀποδοκιμάσαι, ἀλλὰ
κηρύττειν, μαγειρεύειν, κυβεύειν. [6]
τὴν μητέρα μὴ τρέφειν, ἀπάγεσθαι
κλοπῆς, τὸ δεσμοτήριον πλείω
χρόνον οἰκεῖν ἢ τὴν αὐτοῦ οἰκίαν. [7]
καὶ τούτων ἂν εἶναι δόξειε τῶν
περισταμένων τοὺς ὄχλους καὶ
προσκαλούντων, μεγάλη τῇ φωνῇ
καὶ παρερρωγυῖα λοιδορουμένων καὶ
διαλεγομένων πρὸς αὐτούς, καὶ
μεταξὺ οἱ μὲν προσίασιν, οἱ δὲ

ὄρκισθῆ γρήγορα, νὰ κακολογηθῆ,
νὰ ὑβρισθῆ, εἶναι χυδαῖος κατὰ τοὺς
τρόπους καὶ ἀδιάντροπος καὶ ἱκανὸς
δι' ὅλα· — δύναται νὰ χορεύσῃ καὶ
τὸν κόρδακα⁵⁷ ἀμέθυστος καὶ χωρὶς
προσωπεῖον εἰς κωμικὸν χορὸν· — εἰς
θεάματα ταχυδακτυλογικὰ
συλλέγει τὰ νομίσματα
περιφερόμενος ἀπὸ τοὺς θεατὰς καὶ
φιλονικεῖ μὲ ἐκείνους, πού δὲν ἔχουν
εἰσιτήριον καὶ ζητοῦν νὰ βλέπουν
δωρεάν· — εἶναι ἱκανὸς νὰ γίνῃ καὶ
ξενοδόχος⁵⁸ καὶ πορνοβοσκὸς καὶ
τελώνης⁵⁹ καὶ καμμίαν αἰσχροῦν
ἐργασίαν νὰ μὴ ἀποδοκιμάσῃ, ἀλλὰ
καὶ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ
κήρυκος⁶⁰, τοῦ μαγείρου⁶¹, τοῦ
χαρτοπαίκτη⁶² νὰ ἐξασκήσῃ· —
ἀφήνει τὴν μητέρα του νὰ ἀποθάνῃ
ἀπὸ τὴν πείναν⁶³. — καταμηνύεται
εἰς τὸ δικαστήριον ὡς κλέπτης καὶ
μένει περισσότερον καιρὸν εἰς τὴν
φυλακὴν παρὰ εἰς τὸ σπίτι του· —
ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἕνας ἀπὸ

⁵⁷ Ὁ κόρδαξ ἦτο ἄσεμνος χορὸς τῆς κωμωδίας, ὁ ὁποῖος εἰσῆχθη καὶ εἰς τὰ συμπόσια, ἀλλ' ἐχορεύετο ἀπὸ τοὺς συμπότας μόνον εἰς κατάστασιν μέθης.

⁵⁸ Τὰ πανδοχεῖα (ξενῶνες), ὅπου κατέλυνον ἄνθρωποι κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, εἶχον κακὴν φήμην καὶ ἐθεωροῦντο μέρη διαφθορᾶς· “πάντα τὰ περὶ τὴν καπηλίαν καὶ ἐμπορίαν καὶ πανδοκείαν γένη διαβέβληται καὶ ἐν αἰσχροῖς γέγονεν ὀνειδέσι” (Πλάτ. Νομ. XI, 918d).

⁵⁹ Οἱ περισσότεροι φόροι εἰς τὰς Ἀθήνας κατεκυροῦντο κατ' ἔτος εἰς ἰδιώτας, τοὺς τελῶνας λεγομένους· οὗτοι ἔνεκα τῆς ἀδικίας των καὶ τῆς βίας, τὴν ὁποίαν ἐξήσκουν κατὰ τὴν εἰσπραξίν, περιεφρονοῦντο καὶ ἐμισοῦντο γενικῶς.

⁶⁰ Κήρυκες ὑπῆρχον διαφόρων κατηγοριῶν· ἐδῶ πρόκειται περὶ τῶν κηρύκων τῆς ἀγορᾶς πού διεφήμιζον τὰ ἐμπορεύματα μὲ τὴν ἠχηρὰν φωνὴν των.

⁶¹ Οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον μαγείρους· τὰ φαγητὰ παρεσκευάζον αἱ γυναῖκες τοῦ σπιτιοῦ· ἐξ ἐπαγγέλματος μάγειροι ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον εἰς ἐπίσημα γεύματα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν οἱ πλούσιοι ἤρχισαν νὰ προσλαμβάνουν μαγείρους· ὁ μάγειρος συνήθης τύπος τῆς μέσης κωμωδίας παριστάνεται ὡς ἀπατεῶν, λαίμαργος καὶ κλέπτης.

⁶² Τὸ πάθος τῆς κυβείας ἦτο πολὺ διαδεδομένον εἰς ὅλας τὰς τάξεις, διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ κυβεῖα ὑπῆρχον. Ἡ μανία αὐτὴ ἔδωσε ἀφορμὴν καὶ ὕλην εἰς τὴν μέσην κωμωδίαν· κωμωδίαί τινες ἔφερον τὸν τίτλον κυβευταί.

⁶³ Ἡ ἐγκατάλειψις τῶν γονέων ἐθεωρεῖτο ἔγκλημα καὶ ἐτιμωρεῖτο διὰ νόμον τοῦ Σόλωνος.

ἀπίασι πρὶν ἀκοῦσαι αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῖς μὲν τὴν ἀρχὴν, τοῖς δὲ συλλαβὴν, τοῖς δὲ μέρος τοῦ πράγματος λέγει, οὐκ ἄλλως θεωρεῖσθαι ἀξιῶν τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, ἢ ὅταν ἦ πανήγυρις. [8] ἱκανὸς δὲ καὶ δίκας τὰς μὲν φεύγειν, τὰς δὲ διώκειν, τὰς δὲ ἐξόμνυσθαι, ταῖς δὲ παρεῖναι ἔχων ἐχίνον ἐν τῷ προκολπῖω καὶ ὄρμαθους γραμματιδίων ἐν ταῖς χερσίν. [9] οὐκ ἀποδοκιμάζει δὲ οὐδ' ἅμα πολλῶν ἀγοραίων στρατηγεῖν καὶ εὐθύς τούτοις δανεῖζειν καὶ τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι καὶ ἐφοδεύειν τὰ μαγειρεῖα, τὰ ἰχθυοπώλια, τὰ ταριχοπώλια, καὶ τοὺς τόκους ἀπὸ τοῦ ἐμπολήματος εἰς τὴν γνάθον ἐκλέγειν. [10]

ἐκείνους ποὺ καλοῦν τὰ πλήθη γύρω των καὶ μὲ φωνὴν μεγάλην καὶ βραχυνὴν ὑβρίζουν τοὺς διαβάτας καὶ συζητοῦν μαζί των, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοι μὲν προσέρχονται, ἄλλοι δὲ ἀναχωροῦν πρὶν νὰ τὸν ἀκούσουν· ἀλλὰ εἰς ἄλλους μὲν λέγει τὴν ἀρχὴν, εἰς ἄλλους τὸ σύνολον, εἰς ἄλλους μέρος τῆς ὑποθέσεως, διότι κρίνει ὀρθὸν νὰ ἐπιδεικνύη τὴν ἀδιαντροπίαν του μόνον ὅταν εἶναι πανήγυρις (συναγερμός)— εἶναι ἀκόμη ἱκανὸς νὰ ἔχη δίκας πολλὰς εἰς τὸ δικαστήριον, ἄλλοτε ὡς κατηγορούμενος ἄλλοτε ὡς κατήγορος, καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ διαφεύγῃ ἀρνούμενος μὲ ὄρκον ὅτι γνωρίζει τι, ἄλλοτε δὲ νὰ παρίσταται κρατῶν εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἐχίνου⁶⁴ καὶ δέσμας δικογράφων εἰς τὰς χεῖράς του· — εὐρίσκει ὀρθὸν καὶ τὸ νὰ εἶναι ἀρχηγὸς πολλῶν ἀνθρώπων τῆς ἀγορᾶς (χυδαίων) καὶ προθύμως νὰ τοὺς δανείζῃ καὶ νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ αὐτοὺς τόκον τρία ἡμιωβόλια⁶⁵ διὰ κάθε δραχμὴν τὴν ἡμέραν· — ἐπιθεωρεῖ καθημέραν τὰ μαγειρεῖα, τὰ ἰχθυοπωλεῖα, τὰ ταριχοπωλεῖα⁶⁶ καὶ τοὺς τόκους ποὺ εἰσπράττει ἀπὸ

⁶⁴ Ὁ ἐχίνος ἦτο θήκη ποὺ εἶχε τὴν μορφήν τοῦ γνωστοῦ ζῶου· μέσα εἰς αὐτὴν ἔθεταν μαρτυρίας καὶ ἄλλα δικαστικὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἐσφράγιζον καὶ κατέθεταν εἰς τὸ δικαστήριον διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν κατὰ τὴν δίκην.

⁶⁵ Δηλαδή 25 %, ἐνῶ ὁ νόμιμος τόκος εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο 16-18%.

⁶⁶ Ἦτο συνήθεια τῶν μικροπωλητῶν, τὴν ὁποῖαν συχνὰ ἀναφέρουν οἱ κωμικοὶ ποιηταί, νὰ θέτουν εἰς τὸ στόμα των μικρὰ νομίσματα· ἡ συνήθεια αὕτη παρατηρεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη.

τὸ ἐμπόρευμα αὐτὸ τοὺς θέτει εἰς τὸ στόμα του⁶⁷.

[Ἐργώδεις δέ εἰσιν οἱ τὸ στόμα εὐλυτον ἔχοντες πρὸς λαιδορίαν καὶ φθειγγόμενοι μεγάλη τῇ φωνῇ, ὡς συνηχεῖν αὐτοῖς τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ ἐργαστήρια.]

(Εἶναι πολὺ ὀχληροὶ) ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν γλῶσσαν εὐκίνητον εἰς ὕβρεις καὶ φωνάζουν τόσον δυνατὰ, ὥστε νὰ ἀντηχοῦν ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ ἐργαστήρια).

ΛΑΛΙΑΣ

Ζ'

Ἡ δὲ λαλιά, εἴ τις αὐτὴν ὀρίζεσθαι βούλοιο, εἶναι ἂν δόξειεν ἀκρασία τοῦ λόγου, ὁ δὲ λάλος τοιοῦτός τις, [2] οἷος τῶ ἐντυγχάνοντι εἰπεῖν, ἂν ὀτιοῦν πρὸς αὐτὸν φθέγγεται, ὅτι οὐθὲν λέγει καὶ ὅτι αὐτὸς πάντα οἶδεν καὶ, ἂν ἀκούη αὐτοῦ, μαθήσεται· καὶ μεταξὺ δὲ ἀποκρινομένῳ ἐπιβάλλειν εἴπας· Σὺ μὴ ἐπιλάθῃ, ὃ μέλλεις λέγειν, καὶ Εὐ γε, ὅτι με ὑπέμνησας, καὶ Τὸ λαλεῖν ὡς χρήσιμόν που, καὶ Ὅ παρῆλιπον, καὶ Ταχύ γε συνηκάς τὸ πρᾶγμα, καὶ Πάλαι σε παρετήρουν, εἰ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐμοὶ κατενεχθήσῃ· καὶ ἑτέρας ἀρχὰς τοιαύτας πορίσασθαι, ὥστε μηδὲ ἀναπνεῦσαι τὸν

VII

ΛΑΛΙΑΣ

Ἡ λαλιά⁶⁸, ἂν ἤθελε κανεῖς νὰ τὴν ὀρίσῃ, εἶναι ἀκράτεια λόγου (λογοδιάρροια). Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ λάλος· ὅ,τιδὴποτε νὰ τοῦ εἴπῃ ἐκεῖνος ποὺ συναντᾶ εἰς τὸν δρόμον, λέγει ἀμέσως “σὺ δὲν λέγεις τίποτε· ἐγὼ τὰ γνωρίζω ὅλα καὶ ἂν μὲ ἀκούσῃς θὰ μάθῃς”· ἂν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκεῖνος ἀποκριθῇ τι, τὸν διακόπτει καὶ προσθέτει “σὺ μὴ λησμονῆς ἐκεῖνο ποὺ θὰ εἴπῃς” καὶ “καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἐνθύμισες” καὶ “πόσον βέβαια ὠφέλιμον εἶναι νὰ ὀμιλῇ κανεῖς” καὶ “αὐτὸ μὲ διέφυγε” καὶ “γρήγορα βέβαια κατάλαβες τὴν ὑπόθεσιν” καὶ “τὸ περίμενα ὅτι θὰ καταλήξῃς εἰς τὸ

⁶⁷ Τὰ μαγειρεία, ἰχθυοπωλεῖα, ταριχοπωλεῖα ἦσαν μέρη ὅπου ἐσύχναζον ἄνθρωποι κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως.

⁶⁸ Ἡ λαλιά διαφέρει τῆς ἀδολεσχίας κατὰ ποιὸν ὄχι κατὰ ποσόν. Ὁ λάλος λέγει πολλά, ἀλλ’ ὑπάρχει κάποιος συνειρμὸς εἰς τοὺς λόγους του, ἐνῶ ὁ ἀδολέσχης εἶναι ἀσυνάρτητος (ἴδε ὀρισμὸν ἀδολεσχίας 3).

έντυγχάνοντα. [3] καὶ ὅταν γε τοὺς καθ' ἓνα ἀπογυμνώσῃ, δεινὸς καὶ ἐπὶ τοὺς ἀθροῦς [καὶ] συνεστηκότας πορευθῆναι καὶ φυγεῖν ποιῆσαι μεταξὺ χρηματίζοντας. [4] καὶ εἰς τὰ διδασκαλεῖα δὲ καὶ εἰς τὰς παλαιστράς εἰσιῶν κωλύειν τοὺς παῖδας προμανθάνειν· τοσαῦτα καὶ προσλαλεῖν τοῖς παιδοτρίβαις καὶ διδασκάλοις. [5] καὶ τοὺς ἀπιέναι φάσκοντας δεινὸς προπέμψαι καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὴν οἰκίαν. [6] καὶ πυθόμενος [τὰ ἀπὸ] τῆς ἐκκλησίας ἀπαγγέλλειν, προσδιηγῆσασθαι δὲ καὶ τὴν ἐπ' Ἀριστοφῶντος τότε γενομένην τῶν ῥητόρων μάχην [καὶ τὴν Λακεδαιμονίους ὑπὸ Λυσάνδρου], καὶ οὐς ποτε λόγους αὐτὸς εἶπας εὐδοκίμησεν ἐν τῷ δήμῳ, καὶ κατὰ τῶν πληθῶν γε ἅμα διηγούμενος κατηγορίαν παρεμβαλεῖν, ὥστε τοὺς ἀκούοντας ἤτοι ἐπιλαθέσθαι ἢ νυστάξαι ἢ μεταξὺ καταλιπόντας ἀπαλλάττεσθαι. [7] καὶ συνδικάζων δὲ κωλύσαι κρῖναι καὶ συνθεωρῶν θεάσασθαι καὶ συνδειπνῶν φαγεῖν λέγων, ὅτι χαλεπὸν τῷ λάλῳ ἐστὶ σιωπᾶν, καὶ ὡς ἐν ὑγρῷ ἐστὶν ἢ

αὐτὸ συμπέρασμα μὲ ἐμέ"· καὶ ἄλλας τοιαύτας αἰτίας εὐρίσκει, ὥστε ἐκεῖνος πού ὀμιλεῖ μαζί του νὰ μὴ λάβῃ καιρὸν οὔτε νὰ ἀναπνεύσῃ. Καὶ ἀφοῦ ἔτσι καταπονέσῃ ἄτομα, εἶναι ἰκανὸς νὰ στραφῇ καὶ εἰς ὀμάδας καὶ νὰ ἀναγκάσῃ νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν ἀνθρώπους πού συνῆλθον νὰ συζητήσουν διὰ τὰς ὑποθέσεις των·— εἰσέρχεται εἰς τὰ διδασκαλεῖα καὶ εἰς τὰς παλαιστράς⁶⁹, καὶ ἐμποδίζει τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν· τόσον πολὺ ὀμιλεῖ μὲ τοὺς γυμναστάς καὶ τοὺς διδασκάλους των.— Ἄν μερικοὶ εἶπουν ὅτι θὰ ἀναχωρήσουν δι' ἐργασίαν των, εἶναι ἰκανὸς νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ καὶ τοὺς συνοδεύσῃ ἕως εἰς τὰ σπίτια των· εἰς ἐκείνους πού ἐρωτοῦν νὰ μάθουν, τί συνέβῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, δὲν περιορίζεται μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ προσθέτει καὶ τὴν λογομαχίαν τῶν ρητόρων⁷⁰ πού ἔγινε ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Ἀριστοφῶντος καὶ ... — καὶ τοὺς λόγους πού αὐτὸς ἐξεφώνησε ποτε ἐνώπιον τοῦ δήμου καὶ ἐχειροκροτήθη· ἐνῶ δὲ διηγεῖται, παρεμβάλλει καὶ ὕβρεις κατὰ τοῦ

⁶⁹ Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Θεοφράστου δὲν ἴσχυε ὁ νόμος τοῦ Σόλωνος πού ἀπηγόρευε μὲ ποινὴν θανάτου τὴν εἴσοδον εἰς τὰ γυμναστήρια καὶ διδασκαλεῖα.

⁷⁰ Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὴν δίκην περὶ Στεφάνου ἐπὶ ἄρχοντος Ἀριστοφῶντος 330 π.Χ. Οἱ ῥήτορες λοιπὸν, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος, εἶναι ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Εἰς τὴν ἐπομένην ἐλλιπῆ φράσιν φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ τῆς περιφήμου ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ὅτε ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Λυσάνδρου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν 30 τυράννων. Ὁ Κοραῆς ὁμῶς νομίζει, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς μάχης μεταξὺ Λακεδαιμονίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἄγιδος καὶ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπὶ ἄρχοντος Ἀριστοφῶντος. Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι δὲν ἀναφέρονται εἰς πραγματικὴν μάχην ἀλλὰ εἰς λογομαχίαν ρητόρων.

γλῶττα, καὶ ὅτι οὐκ ἂν σιωπήσειεν, οὐδ' εἰ τῶν χελιδόνων δόξειεν εἶναι λαλίστερος. [8] καὶ σκωπτόμενος ὑπομεῖναι καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ παιδίων, ὅταν αὐτὸν ἤδη καθεύδειν βουλόμενα κελεύη λέγειν· Τάτα, λαλεῖν τι ἡμῖν, ὅπως ἂν ἡμᾶς ὕπνος λάβῃ.

πλήθους, ὥστε οἱ ἀκροαταὶ ἢ λησμονοῦν τοὺς λόγους του ἢ νυστάζουν ἢ τὸν ἀφήνουν καὶ φεύγουν· — ὅταν εἶναι μὲ ἄλλους δικαστὰς τοὺς ἐμποδίζει (μὲ τὴν φλυαρίαν τοῦ νὰ κρίνουν — ὅταν εὐρίσκεται μαζί μὲ ἄλλους εἰς τὸ θέατρον, τοὺς ἐμποδίζει νὰ βλέπουν καὶ ὅταν συντρῶγει μὲ ἄλλους τοὺς ἐμποδίζει νὰ φάγουν, λέγων ὅτι εἶναι δύσκολον εἰς τὸν λάλον νὰ σιωπᾷ καὶ ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι εὐκίνητος (σὰν τὸ ψάρι στὸ νερό), καὶ ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ σιωπήσῃ καὶ ἂν ἀκόμη φανῇ ὅτι εἶναι περισσότερο λάλος παρὰ τὰ χελιδόνια· — ὑπομένει μάλιστα καὶ τὰ πειράγματα αὐτῶν τῶν παιδιῶν του, πού ὅταν θέλουν νὰ κοιμηθοῦν τοῦ λέγουν “πάππα, πές μας κάτι, γιὰ νὰ μᾶς πάρῃ ὁ ὕπνος”.

ΛΟΓΟΠΟΪΑΣ

Η'

Ἡ δὲ λογοποιία ἐστὶ σύνθεσις ψευδῶν λόγων καὶ πράξεων, ὧν

VIII

ΛΟΓΟΠΟΪΑΣ

Ἡ λογοποιία⁷¹ εἶναι διήγησις πλαστῶν λόγων καὶ πράξεων πού ὁ

---

⁷¹ Ἡ λέξις λογοποιὸς σημαίνει ἐπὶ καλοῦ τὸν ιστοριογράφον, λογογράφον, ἐπὶ κακοῦ δὲ ἄνθρωπον πού πλαττεῖ καὶ διαδίδει ψευδεῖς εἰδήσεις καὶ σχετίζεται μὲ τὸν ἀδολέσχην, τοῦ ὁποίου ἴδε τὸν ὀρισμὸν. Οἱ λογοποιοὶ φαίνεται ὅτι εἶχον εἰς τὰς Αθήνας κατάλληλον ἔδαφος πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτήρος των. Ὁ Ἀριστοφάνης (Ἰππεῖς 1262) ὀνομάζει αὐτὰς Κεχηναίων πόλιν, ὃ δε Δημοσθένης περιγράφει τοιοῦτους λογοποιοὺς εἰς τὸν Α' Φιλιππικὸν λέγων· “ἡμῶν δὲ οἱ μὲν περιμόντες μετὰ Λακεδαιμονίων φασὶ Φίλιππον πράττειν τὴν Θηβαίων κατάλυσιν καὶ τὰς πολιτείας διασπᾶν, οἱ δὲ ὡς πρέσβεις πέπομφεν ὡς βασιλέα, οἱ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις τειχίζουσιν, οἱ δὲ — λόγους πλαττοντες περιερχόμεθα — ἀνοητότατοι

[πιστεύεσθαι] βούλεται ὁ
λογοποιῶν, ὁ δὲ λογοποιὸς τοιοῦτός
τις, [2] οἷος ἀπαντήσας τῷ φίλῳ
εὐθύς καταβαλὼν τὸ ἦθος καὶ
μειδιάσας ἐρωτῆσαι· Πόθεν σύ; καὶ
Λέγεις τι; [τί] καὶ πῶς; Ἔχεις περὶ
τοῦδε εἰπεῖν καινόν; καὶ ὡς
ἐπιβαλὼν ἐρωτᾷ· Μὴ λέγεται τι
καινότερον; καὶ μὴν ἀγαθὰ γέ ἐστι
τὰ λεγόμενα. [3] καὶ οὐκ ἐάσας
ἀποκρίνασθαι εἰπεῖν· Τί λέγεις;
οὐθὲν ἀκήκοας; δοκῶ μοί σε
εὐωχήσειν καινῶν λόγων. [4] καὶ
ἔστιν αὐτῷ ἡ στρατιώτης [τις] ἡ παῖς
Ἀστείου τοῦ ἀύλητοῦ ἢ Λύκων ὁ
ἐργολάβος παραγεγονώς ἐξ αὐτῆς
τῆς μάχης, οὗ φασιν ἀκηκόεσθαι· αἱ
μὲν οὖν ἀναφοραὶ τῶν λόγων
τοιαῦταί εἰσιν αὐτοῦ, ὧν οὐθεὶς ἂν
ἔχοι ἐπιλαβέσθαι. [5] διηγεῖται δὲ
τούτους φάσκων λέγειν, ὡς
Πολυτέρχων καὶ ὁ βασιλεὺς μάχη
νενίκηκε, καὶ Κάσσανδρος ἐζώρηται.
[6] καὶ ἂν εἴπη τις αὐτῷ, Σὺ δὲ ταῦτα
πιστεύεις; φήσει, τὸ πρᾶγμα βοᾶσθαι
γὰρ ἐν τῇ πόλει, καὶ τὸν λόγον
ἐπεντείνειν, καὶ πάντας συμφωνεῖν,

λογοποιὸς θέλει νὰ τὰς κάμη
πιστευτάς. Ἴδου δὲ τί λογιῆς
ἄνθρωπος εἶναι αὐτός· ὅταν
συναντήσῃ τὸν φίλον του, ἀφήνει
ἀμέσως τὸ σοβαρὸν ὕφος καὶ μὲ
χαμόγελο ἐρωτᾷ “ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;”
καὶ “τί λέγεις;” καὶ “πῶς δὲν
γνωρίζεις τίποτε διὰ τὰ νέα τῆς
ἡμέρας;” καὶ χωρὶς νὰ περιμένη
ἀπάντησιν ἐξακολουθεῖ “μήπως
λέγουν τίποτε νεώτερον; καὶ ὅμως
καλὰ βεβαίως εἶναι τὰ λεγόμενα”·
καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ
ἀποκριθῇ, προσθέτει “πῶς δὲν
ἤκουσες τίποτε; λοιπὸν θὰ σὲ
χορτάσω μὲ σπουδαῖα νέα,
πιστεύω”· καὶ τότε λέγει ὅτι τὰ ἔχει
ἀκούσει ἀπὸ ἓνα στρατιώτην ἢ ἀπὸ
τὸν δούλον τοῦ ἀύλητοῦ Ἀστείου ἢ
ἀπὸ τὸν ἐργολάβον Λύκωνα⁷², ποὺ
ἔχουν ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν μάχην·
ἐκεῖνοι λοιπὸν εἰς τοὺς ὁποίους
ἀναφέρονται οἱ λόγοι του εἶναι
τοιοῦτοι, ποὺ δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νὰ
ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Διηγεῖται
λοιπὸν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν των, ὅτι
ὁ Πολυτέρχων⁷³ καὶ ὁ βασιλεὺς

γὰρ εἰσιν οἱ λογοποιῶντες”. Ἡ τάσις αὕτη τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθει καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους
χρόνους, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (XVII, 21) “Ἀθηναῖοι δὲ πάντες εἰς οὐδὲν ἕτερον
εὐκαίρουν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον”

⁷² Ἀύλητῆς τοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ συνοδεύων μὲ τὸν αὐλὸν τὰς ἱεροτελεστίας πρὸ καὶ μετὰ τὴν μάχην. Οἱ
Λακεδαιμόνιοι μόνον ἐχρησιμοποιοῦν αὐλητὰς καὶ διὰ τὰ στρατιωτικὰ ἐμβατήρια κατὰ τὰς ἐξόδους.
Ἐργολάβος δὲ ὁ προμηθεύων διάφορα στρατιωτικὰ εἶδη ἢ ἀναλαμβάνων τὴν κατασκευὴν διαφόρων
ἔργων κατὰ τὰς πολιουρκίας.

⁷³ Ὁ Πολυτέρχων, στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ διοικητῆς τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Ἀντίπατρον,
περιήλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Κάσσανδρον, υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐπὶ 10 ἔτη (319-309 π.Χ.). Ἐκ τῶν
τριῶν βασιλέων ποὺ κατεῖχον κατ’ ὄνομα μόνον τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην,
ἦτοι Ἀλεξάνδρου Δ’, Ἡρακλέους υἱοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ Φιλίππου Ἀρριδαίου, εἶναι δύσκολον νὰ
ὀρισθῇ ποῖος ἦτο ὁ σύμμαχος τοῦ Πολυτέρχοντος· πιθανῶς πρόκειται περὶ τοῦ τελευταίου· ἡ
ἀναφερομένη ἐδῶ μάχη ὑπὸ τοῦ λογοποιῦ καὶ ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Κασσάνδρου ἐννοεῖται ὅτι εἶναι
πλασταί.

ταῦτά γὰρ λέγειν περὶ τῆς μάχης,
καὶ πολὺν τὸν ζῶμὸν γεγονέναι. [7]
εἶναι δ' ἑαυτῷ καὶ σημεῖον τὰ
πρόσωπα τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν·
ὄρᾱν γὰρ αὐτῶν πάντων
μεταβεβληκότα. λέγει δ', ὡς καὶ
παρακήκοε παρὰ τούτοις
κρυπτόμενόν τινα ἐν οἰκίᾳ, ἤδη
πέμπτην ἡμέραν ἦκοντα ἐκ
Μακεδονίας, ὃς πάντα ταῦτα οἶδε.
[8] καὶ πάντα διεξιὼν πῶς οἶεσθε
πιθανῶς σχετλιάζει λέγων·
Δυστυχῆς Κάσσανδρος· ὦ
ταλαίπωρος· ἐνθυμῆ τὸ τῆς τύχης;
ἄλλ<ως> οὖν ἰσχυρὸς γενόμενος· [9]
καὶ Δεῖ δ' αὐτόν σε μόνον εἰδέναι.
πᾶσι δὲ τοῖς ἐν τῇ πόλει
προσδεδράμηκε λέγων. [10]

[Τῶν τοιούτων ἀνθρώπων
τεθαύμακα, τί ποτε βούλονται
λογοποιοῦντες· οὐ γὰρ μόνον
ψεύδονται, ἀλλὰ καὶ [ἀ]λυσιτελῶς
ἀπαλλάττουσι. [11] πολλάκις γὰρ
αὐτῶν οἱ μὲν ἐν τοῖς βαλανείοις
περιστάσεις ποιούμενοι τὰ ἱμάτια

ἔχουν νικήσει καὶ ὅτι ὁ Κάσσανδρος
ἔχει συλληφθῆ ἀιχμάλωτος· καὶ ἂν
κανεῖς τὸν ἐρωτήσῃ “σὺ δὲ τὰ
πιστεύεις;” θὰ ἀπαντήσῃ “τὸ
πρᾶγμα εἶναι φανερόν, διότι τὸ
συζητοῦν μεγαλοφώνως εἰς ὅλην
τὴν πόλιν καὶ ὅτι ἡ φήμη διαδίδεται
καὶ ὅλοι εἶναι σύμφωνοι, διότι δίδουν
τὰς ἰδίας λεπτομερείας περὶ τῆς
μάχης καὶ ὅτι ἔχει γίνεαι μεγάλη
αἵματοχυσία. Ἀπόδειξις, λέγει, εἶναι
καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἀρχόντων, διότι
τὰ βλέπει ὅλων ἀλλαγμένα·
προσθέτει δὲ ὅτι ἤκουσε κρυφὰ πῶς
ἔχουν κρύψει εἰς ἓνα σπίτι κάποιον
ποῦ ἦλθε πρὸ πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆν
Μακεδονίαν καὶ αὐτὸς τὰ γνωρίζει
ὅλα· καὶ ἐνῶ τὰ διηγεῖται μὲ ὅσον τὸ
δυνατὸν πειστικὸν τρόπον,
ἐλεεινολογεῖ καὶ λέγει “δυστυχῆ,
ταλαίπωρε Κάσσανδρε,
συλλογίζεσαι τὴν μεταβολὴν τῆς
τύχης; ἀλλ' ὅμως (συνελήφθη) ἀφοῦ
ὑπῆρξε γενναῖος”. “αὐτὰ ποῦ σοῦ
λέγω” λέγει εἰς τὸν φίλον του
“πρέπει νὰ τὰ γνωρίζῃς μόνος”,
ἀλλὰ εὐθύς τρέχει καὶ τὰ διαδίδει εἰς
ὅλην τὴν πόλιν.

(Θαυμάζω διὰ τοὺς τοιούτους
ἀνθρώπους, τί ἄρᾳ γε ἐπιζητοῦν καὶ
πλάττουν ψευδεῖς εἰδήσεις· διότι ὄχι
μόνον ψεύδονται, ἀλλὰ καὶ δὲν
κερδίζουν τίποτε. Πολλάκις μάλιστα
ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτούς, ἐνῶ
συναθροίζου πολλοὺς γύρω των εἰς

ἀποβεβλήκασιν, οἱ δ' [ἐν] τῇ στοᾷ
πεζομαχία καὶ ναυμαχία νικῶντες
ἐρήμους δίκας ὠφλήκασιν. [12] εἰσὶ δ'
οἱ καὶ πόλεις τῷ λόγῳ κατὰ κράτος
αἰροῦντες παρεδειπνήθησαν. [13]
πάνυ δὴ ταλαίπωρον αὐτῶν ἐστὶ τὸ
ἐπιτήδευμα. ποία γὰρ οὐ στοά, ποῖον
δὲ ἐργαστήριον, ποῖον δὲ μέρος τῆς
ἀγορᾶς, [οὔ] οὐ διημερεύουσιν
ἀπαυδᾶν ποιῶντες τοὺς ἀκούοντας.
[14] οὕτως καὶ καταπονοῦσι ταῖς
ψευδολογίαις.]

τὸ λουτρόν, χάνουν τὰ φορέματά
των⁷⁴, ἄλλοι δέ, ἐνῶ νικοῦν μάχας
κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν εἰς
τὴν Στοάν, καταδικάζονται ἐρήμην
εἰς τὸ δικαστήριον, ἄλλοι πάλιν, ἐνῶ
μὲ τὰ λόγια κυριεύουν κατὰ κράτος
πόλεις, ἔχασαν τὸ δεῖπνόν των. Εἶναι
πραγματικῶς πάρα πολὺ ἐλεεινὸν τὸ
ἐπάγγελμά των διότι ποία στοὰ καὶ
ποῖον ἐργαστήριον καὶ ποῖον μέρος
τῆς ἀγορᾶς ὑπάρχει, ὅπου δὲν
περνοῦν ὅλην τὴν ἡμέραν των
ἐνοχλοῦντες τοὺς ἀκροατάς των;
τόσον πολὺ κουράζονται μὲ τὰς
ψευδολογίας των).-

---

⁷⁴ Εἰς τὰ ἀποδυτήρια τῶν δημοσίων λουτρῶν ὑπῆρχον ὑπηρεταὶ πρὸς φύλαξιν τῶν ἐνδυμάτων τῶν λουομένων, ἀλλ' ὅμως κλοπαὶ φορεμάτων ἐγίνοντο συχνότατα, ἂν καὶ ἀυστηρότατα ἐτιμωροῦντο οἱ δρᾶσται, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον λωποδύτας (ἐκ τοῦ λῶπος = ἱμάτιον καὶ δύτης) δηλ. βουτηχτάς ξένων φορεμάτων. Ἡ λέξις εἶναι καὶ σήμερον εὔχρηστος ἐπὶ τῶν ἀφαιρούντων ἐπιτηδείως ὄχι μόνον ἱμάτια ἀλλὰ καὶ βαλλάντια.— Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ἀνέκδοτον τοῦ φιλοσόφου Διογένητος, ὁ ὁποῖος παρατηρήσας μίαν φορὰν κάποιον πρόσωπον ὑποπτον νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἀποδυτήριον τοῦ λουτροῦ τὸν ἠρώτησεν εἰρωνικῶς μὲ τὸ λογοπαίγνιον “ποῖ πορεύη; ἐπ' ἀλλεῖματιον ἢ ἐπ' ἀλλ' ἱμάτιον;

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

ΙΧ-ΧVI

ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΙΑΣ

Θ'

Ἡ δὲ ἀναισχυντία ἐστὶ μὲν, ὡς ὄρω λαβεῖν, καταφρόνησις δόξης αἰσχροῦ ἔνεκα κέρδους, ὁ δὲ ἀναισχυντος τοιοῦτος, [2] οἷος πρῶτον μὲν ὄν ἀποστερεῖ πρὸς τοῦτον ἀπελθὼν δανείζεσθαι, εἶτα ... [3] [καὶ] θύσας τοῖς θεοῖς αὐτὸς μὲν δειπνεῖν παρ' ἐτέρω, τὰ δὲ κρέα ἀποτιθέναι ἀλσὶ πάσας, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἀκόλουθον δοῦναι ἀπὸ τῆς τραπέζης ἄρας κρέας καὶ ἄρτον καὶ εἰπεῖν ἀκουόντων πάντων· Εὐώχοῦ, Τίβειε. [4] καὶ ὀψωνῶν δὲ ὑπομιμνήσκειν τὸν κρεωπώλην, εἴ τι χρήσιμος αὐτῷ γέγονε, καὶ ἐστηκῶς πρὸς τῷ σταθμῷ μάλιστα μὲν κρέας, εἰ δὲ μή, ὅστοῦν εἰς τὸν ζωμὸν ἐμβαλεῖν, καὶ ἔαν μὲν λάβῃ, εὖ ἔχει, εἰ δὲ μή, ἀρπάσας ἀπὸ τῆς τραπέζης χολίκιον

ΙΧ

ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΙΑΣ

Ἡ ἀναισχυντία ἡμπορεῖ νὰ ὀρισθῇ ὡς καταφρόνησις τῆς κοινῆς γνώμης χάριν αἰσχροῦ κέρδους⁷⁵. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἀναισχυντος. Πρῶτον μὲν πηγαίνει νὰ δανεισθῇ χρήματα ἀπὸ ἄνθρωπον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπλήρωσε προηγούμενον χρέος του·— ἔπειτα, ἀφοῦ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς⁷⁶, αὐτὸς μὲν δειπνεῖ εἰς τὸ σπίτι ἄλλου, τὰ δὲ κρέατα ἀλατίζει καὶ τὰ ἀποθηκεύει·—(ἐνῶ δειπνεῖ εἰς ξένο σπίτι) προσκαλεῖ τὸν δοῦλον ποὺ τὸν συνοδεύει, παίρνει ἀπὸ τὴν τραπέζαν ψωμὶ καὶ κρέας, τὰ δίδει εἰς αὐτὸν καὶ λέγει, ἐνῶ τὸν ἀκοῦν ὄλοι “χόρτασε καλά, Τίβειε”⁷⁷.— ὅταν ἀγοράσῃ κρέας, ἐνθυμίζει εἰς τὸν κρεωπώλην ἂν τοῦ ἐφάνῃ ποτὲ χρήσιμος εἰς τίποτε, καὶ ἀφοῦ σταθῇ

⁷⁵ Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει περὶ τοῦ χαρακτήρος τούτου. “Ὁ μηδεμιᾶς φροντίζων δόξης ἀναισχυντος” (Ηθικ. Εὐδ. III 7 1233β 26). ὁ δὲ Πλάτων ὀρίζει τὴν ἀναισχυντίαν ὡς ἐξῆς· “ἕξις ψυχῆς ὑπομονετικῆς ἔνεκα κέρδους” (Ορισμ. 417). Ὁ ὀρισμὸς τοῦ Θεοφράστου συμφωνεῖ μᾶλλον μὲ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Πλάτωνος· ἡ ἀναισχυντία δηλ. δὲν λαμβάνεται ἐδῶ μὲ τὴν συνήθη γενικὴν σημασίαν (ἀδιαντροπία) ἀλλὰ μὲ ἔννοιαν περιορισμένην ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸ κέρδος ἢ τὸ συμφέρον. Εἶναι λοιπὸν φιλαργυρία τῆς ὁποίας ὁ Θεοφράστος εἰς τοὺς Χαρακτήρας του διακρίνει τέσσαρα εἶδη, ἀναισχυντίαν, αἰσχροκέρδειαν (30) ἀνελευθερίαν (22) καὶ μικρολογίαν (10). Ὁ μικρολόγος καὶ ἀνελεύθερος εἶναι γλίσχροι, ὁ δὲ αἰσχροκερδὴς καὶ ἀναισχυντος πλεονέκται, ὅλοι δὲ μαζὶ ἀποβλέπουν εἰς τὸ κέρδος.

⁷⁶ Ὁ προσφέρων θυσίαν ἔπρεπε κατὰ τὴν συνήθειαν νὰ στείλῃ τεμάχιον κρέατος εἰς φίλους του ἢ νὰ προσκαλέσῃ αὐτοὺς εἰς δεῖπνον.

⁷⁷ Τὸ Τίβειος ὡς ὄνομα δούλου ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν.

ἄμα γελῶν ἀπαλλάττεσθαι. [5] καὶ ξένοις δὲ αὐτοῦ θέαν ἀγοράσας μὴ δοῦς τὸ μέρος θεωρεῖν, ἄγειν δὲ καὶ τοὺς [υἱεῖς] εἰς τὴν ὑστεραίαν καὶ τὸν παιδαγωγόν. [6] καὶ ὅσα ἐωνημένος ἄξιά τις φέρει, μεταδοῦναι κελευσαι καὶ αὐτῶ. [7] καὶ ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν οἰκίαν ἐλθὼν δανείζεσθαι κριθάς, ποτὲ [δὲ] ἄχυρα, καὶ ταῦτα [τοὺς] χρήσαντας ἀναγκάσαι ἀποφέρειν πρὸς αὐτούς. [8] δεινὸς δὲ καὶ πρὸς τὰ χαλκεῖα τὰ ἐν τῷ βαλανείῳ προσελθὼν καὶ βάψας ἀρύταιναν βοῶντος τοῦ βαλανέως αὐτὸς αὐτοῦ καταχέασθαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι λέλουται, ἀπιῶν [δὲ]: Κακίζεις; οὐδεμία σοι χάρις.

κοντὰ εἰς τὴν ζυγαριὰν ρίπτει εἰς αὐτὴν πρὸ πάντων κρέας, ἂν δὲ ἀποτύχη, κανένα κόκκαλο διὰ τὸν ζωμόν· καὶ ἂν μὲν τὸ πάρη, ἔχει καλῶς, εἰ δὲ μὴ, ἀρπάζει ἀπὸ τὸ τραπέζι (τοῦ κρεοπώλου) κανένα ἐντεράκι καὶ φεύγει γελῶντας·— ὅταν ἀγοράσῃ διὰ τοὺς ξένους του⁷⁸ εἰσιτήρια διὰ τὸ θέατρον, πηγαίνει καὶ ὁ ἴδιος χωρὶς νὰ πληρώσῃ⁷⁹, καὶ τὴν ἐπομένην ὁδηγεῖ ἐκεῖ καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα του μὲ τὸν παιδαγωγόν των·— ἂν κανεὶς ἀγοράσῃ φθηνὰ πράγματα καὶ τὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι του, ζητεῖ νὰ δώσῃ ἓνα μέρος καὶ εἰς αὐτόν— ὅταν ὑπάγῃ εἰς γείτονά του νὰ δανεισθῇ κριθάρι ἢ ἄχυρον, τὸν ἀναγκάζει νὰ τοῦ τὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ σπίτι του· εἶναι δὲ ἱκανὸς καὶ μέσα εἰς δημόσιον λουτρόν νὰ πλησιάσῃ τὰ χαλκεῖα⁸⁰ (ὅπου θερμαίνεται τὸ νερὸ) καὶ ἀφοῦ βυθίσῃ ἓνα μικρὸν κάδον, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ λουτράρη, νὰ περιχυθῇ ὁ ἴδιος καὶ φεύγοντας νὰ εἴπῃ εἰς αὐτόν ὅτι ἔχει λουστῇ καὶ “ἐκεῖ δὲν σοῦ χρεωστῶ τίποτε”.

⁷⁸ Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Μεγάλων Διονυσίων συνέρρεον εἰς τὰς Ἀθήνας πολλοὶ ξένοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνοικίαζον οἱ κάτοικοι δωμάτια εἰς τὰ σπίτια των, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀρκετὰ ξενοδοχεῖα.

⁷⁹ Ὁ ἀναίσχυντος εἰσήρχετο εἰς τὸ θέατρον χωρὶς εἰσιτήριον ἢ ἀπαρατήρητος ἕνεκα τοῦ συνωστισμοῦ ἢ πιθανὸν καὶ κατόπιν συμφωνίας μὲ τὸν θεατρώνην, διότι εἶχεν ἀγοράσει ἀρκετὰ εἰσιτήρια διὰ τοὺς ξένους του.

⁸⁰ Χαλκεῖον ἐλέγετο τὸ χάλκινον σκεῦος ἰδίως ὅμως ὁ λέβης τοῦ λουτροῦ, ὅπου ἐθερμαίνετο τὸ νερὸ πρὸς λουσίαν, ὁ καὶ ἄλλως λεγόμενος *ἱππολέβης*. Ὁ λουόμενος μετὰ τὸ λουτρόν ἐστέκετο ἐκεῖ κοντὰ καὶ ὁ ὑπάλληλος τοῦ λουτροῦ τὸν περιέχυνε μὲ τὸν κάδον ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς πού ἐλέγετο *ἐπίλουτρον*· τοῦτο κάμνει μόνος του ὁ ἀναίσχυντος, διὰ νὰ μὴ πληρώσῃ.

Ἔστι δὲ ἡ μικρολογία φειδωλία τοῦ διαφόρου ὑπὲρ τὸν καιρόν, ὁ δὲ μικρολόγος τοιοῦτός τις, [2] οἷος ἐν τῷ μηνὶ ἡμιωβόλιον ἀπαιτεῖν [ἐλθῶν] ἐπὶ τὴν οἰκίαν. [3] καὶ ὁμοσιτῶν ἀριθμεῖν τὰς κύλικας, πόσας ἕκαστος πέπωκε, καὶ ἀπάρχεσθαι ἐλάχιστον τῇ Ἀρτέμιδι τῶν συνδειπνούντων. [4] καὶ ὅσα μικροῦ τις προιάμενος λογίζεται, περιττὰ φάσκειν εἶναι. [5] καὶ οἰκέτου χύτραν ἔνην ἢ λοπάδα κατάξαντος εἰσπραῖσαι ἀπὸ τῶν ἐπιτηδείων. [6] καὶ τῆς γυναικὸς ἐκβαλοῦσης τρίχαλκον οἷος μεταφέρειν τὰ σκεύη καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰς κιβωτοὺς καὶ διφᾶν τὰ καλύμματα. [7] καὶ ἐάν τι πωλῇ, τοσοῦτου ἀποδόσθαι, ὥστε μὴ λυσιτελεῖν τῷ προιαμένῳ. [8] καὶ οὐκ ἂν ἐᾶσαι οὔτε συκοτραγῆσαι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κήπου οὔτε διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀγροῦ πορευθῆναι οὔτε ἐλάαν ἢ φοίνικα τῶν χαμαὶ πεπτωκότων ἀνελέσθαι. [9] καὶ τοὺς ὄρους δ'

Μικρολογία εἶναι οἰκονομία ὑπέρμετρος χάριν τοῦ συμφέροντος⁸¹. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ μικρολόγος. Πρὶν νὰ τελειώσῃ ὁ μὴν⁸² ἔρχεται εἰς τὸ σπίτι τοῦ ὀφειλέτου καὶ ζητεῖ (τόκον) ἡμῖς ὀβολόν·— ὅταν τρώγῃ εἰς συσσίτιον⁸³ μὲ ἄλλους, μετρᾷ πόσα ποτήρια ἔχει πίνει ὁ καθένας, καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς συνδαιτημόνας προσφέρει ὀλιγίστας ἀπαρχὰς εἰς τὴν Ἀρτεμιν⁸⁴.— Ἄν κανεῖς ἀπὸ τοὺς συνδαιτημόνας περνᾷ εἰς τὴν μερίδα τοῦ πράγματα πὺν ἐκόστιζαν πολὺ φθηνά, λέγει ὅτι αὐτὰ ἦσαν περιττά.— Ἄν ὁ ὑπηρέτης σπάσῃ χύτραν ἢ πινάκιον εἰσπράττει τὸ ἀντίτιμον ἀπὸ τὰ ἔξοδα τῆς διατροφῆς του.— Ἄν ἡ γυναῖκα του χάσῃ μικρὸν νόμισμα (ἀξίας τριῶν χαλκῶν)⁸⁵, εἶναι ἱκανὸς νὰ μετακινήσῃ τὰ ἔπιπλα, τὰ κρεβάτια, τὰ κιβώτια καὶ νὰ ἐρευνήσῃ τὰ σκεπάσματα.— ὅταν πωλῇ κάτι, ζητεῖ τόσον μεγάλην

⁸¹ Περὶ τῆς μικρολογίας ὁ Ἀριστοτέλης λέγει “ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀνελευθεριότητος εἶδη πλείω, οἷον κίμβικας τινὰς καλοῦμεν καὶ κυμινοπρίστας καὶ αἰσχροκερδεῖς καὶ μικρολόγους (Μεγ. Ἠθικ. Α, 24, 1192 α,β)· ὥστε ὁ μικρολόγος εἶναι παραλλαγή τοῦ ἀνελευθέρου· (ἴδε ὄρισμὸν προηγουμένου χαρακτήρος).

⁸² Οἱ τόκοι ἐπληρώνοντο ὄχι εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀλλ’ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνός· ὁ μικρολόγος ὁμῶς ζητεῖ νὰ πληρωθῇ πρὸ τοῦ τέλους.

⁸³ Οἱ λαμβάνοντες μέρος εἰς συσσίτια (κοινὰ γεύματα ἐπλήρωνον διὰ τὴν δαπάνην ἐν γένει τὸ ἀναλογοῦν εἰς καθένα ποσόν· διὰ τοῦτο ὁ μικρολόγος μετρᾷ τὰ ποτήρια πὺν πίνουν οἱ ἄλλοι.

⁸⁴ Ἀπαρχαὶ ἦσαν τὰ πρῶτα καὶ κάλλιστα ἐκ τῶν καρπῶν, τροφίμων κ.λ. τὰ ὅποια ἐπρόσφερον εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐδῶ φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ συσσιτίου Ἀρτεμισιαστῶν (ἤτοι κυνηγῶν), οἱ ὅποιοι καθ’ ἐκάστην νομηνίαν (νέαν Σελήνην) ἐπρόσφερον ἀπαρχὰς εἰς τὴν Ἀρτεμιν (Ἐκάτην)· τὰς ἀπαρχὰς αὐτὰς ἔθεταν εἰς τὰς τριόδους, ἀπὸ ἐκεῖ δὲ τὰς ἐλάμβανον καὶ τὰς ἔτρωγον οἱ πτωχοί.

⁸⁵ Τὸ τρίχαλκον ἦτο μικρὸν νόμισμα ἀξίας τριῶν χαλκῶν, ὁ δὲ χαλκοῦς ἦτο τὸ 1/8 τοῦ ὀβολοῦ.

ἐπισκοπεῖσθαι ὅσημέραι εἰ
διαμένουσιν οἱ αὐτοί. [10] δεινὸς δὲ
καὶ ὑπερημερίαν προᾶσαι καὶ τόκον
τόκου. [11] καὶ ἐστιῶν δημότας μικρὰ
τὰ κρέα κόψας παραθεῖναι. [12] καὶ
ὀψωνῶν μηθὲν προιάμενος εἰσελθεῖν.
[13] καὶ ἀπαγορεῦσαι τῇ γυναικὶ
μήτε ἄλας χρηννύειν μήτε
ἐλλύχνιον μήτε κύμινον μήτε
ὀρίγανον μήτε ὀλὰς μήτε στέμματα
μήτε θυηλήματα, ἀλλὰ λέγειν, ὅτι τὰ
μικρὰ ταῦτα πολλά ἐστί τοῦ
ἐνιαυτοῦ. [14]

τιμὴν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη καμμία
ὠφέλεια εἰς τὸν ἀγοραοτῆν.— Δὲν
ἐπιτρέπει νὰ κόψη κανεὶς σῦκον ἀπὸ
τὸν κῆπόν του, οὔτε νὰ περάσῃ ἀπὸ
τὸν ἀγρὸν του, οὔτε νὰ σηκώσῃ καὶ
πάρῃ καμμία ἐληὰ ἢ κανένα φοίνικα
ποῦ εἶχαν πέσει κατὰ γῆς.—

Ἐπιβλέπει καθ' ἡμέραν τὰ σύνορα
τῶν κτημάτων του ἂν μένουν εἰς τὴν
θέσιν των.— Εἶναι δὲ ἱκανὸς νὰ
εἰσπράξῃ καὶ τόκον τόκου διὰ
ὑπερημερίαν.— Ὅταν προσκαλῆ εἰς
δειπνον τοὺς συνδημότας του,⁸⁶
κόπτει τὸ κρέας εἰς μικρὰ τεμάχια
καὶ τὸ παραθέτει εἰς τὴν τράπεζαν.—
Μεταβαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ
ὀψώνια καὶ ἐπιστρεφει χωρὶς νὰ
ἀγοράσῃ τίποτε.— Δὲν ἐπιτρέπει εἰς
τὴν γυναικὰ του νὰ δανείσῃ⁸⁷ τίποτε,
οὔτε ἄλας, οὔτε φυτίλι, οὔτε
κύμινον⁸⁸, οὔτε ὀρίγανον, οὔτε
ὀλὰς⁸⁹, οὔτε ταινίας, οὔτε
πλακούντια, καὶ λέγει ὅτι αὐτὰ τὰ
ὀλίγα γίνονται πολλά τὸν κάθε
χρόνον.

[καὶ τὸ ὅλον δὲ τῶν μικρολόγων καὶ
τὰς ἀργυροθήκας ἔστιν ἰδεῖν
εὐρωτιώσας καὶ τὰς κλειῖς ἰωμένας
καὶ αὐτοὺς δὲ φοροῦντας ἐλάττω

Καὶ ἐν γένει ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ
ὅτι τῶν μικρολόγων καὶ τὰ
χρηματοκιβώτια εἶναι μουχλιασμένα
καὶ τὰ κλειδιά σκουργιασμένα, αὐτοὶ

⁸⁶ Οἱ πλουσιώτεροι τοῦ δήμου ἀνελάμβανον πολλάκις νὰ προσφέρουν δι' ἐξόδων των δεῖπνον εἰς τοὺς συνδημότας των· τοῦτο ἐλέγετο ἐστίασις.

⁸⁷ Τὸ χρηννύειν, χρηννύειν, εἶναι ρῆμα μεταγενέστερον γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ γλωσσαρίων ἀντι τοῦ κίχρημιδανείζω. (πρβλ. ὁμοιον σχηματισμόν: στανύειν=ίστάναι.)

⁸⁸ Τὸ κύμινον καὶ ὀρίγανον ἐχρησιμοποιοῦντο πολὺ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν μαγειρικὴν ὡς καὶ σήμερον.

⁸⁹ Αἱ ὀλαὶ ἦσαν κριθάρι χονδροαλεσμένο με ἄλας, ἐρράντιζον δὲ με αὐτὰς τὴν κεφαλὴν τοῦ θύματος πρὸ τῆς θυσίας, ἀφοῦ τὴν ἐκόσμων με στέμματα καὶ ταινίας.

τῶν μηρῶν τὰ ἱμάτια καὶ ἐκ
ληκυθίων μικρῶν πάνυ
ἀλειφομένους καὶ ἐν χρῶ
κειρομένους καὶ τὸ μέσον τῆς
ἡμέρας ὑποδομένους καὶ πρὸς τοὺς
γναφεῖς διατεινομένους, ὅπως τὸ
ἱμάτιον αὐτοῖς ἔξει πολλὴν γῆν, ἵνα
μὴ ῥυπαίνεται ταχύ.]

δὲ οἱ ἴδιοι φοροῦν κοντὰ φορέματα
καὶ ἀλείφονται ἀπὸ πολὺ μικρὰ
φιαλίδια καὶ κουρεύονται σύρριζα⁹⁰
καὶ βάζουν τὰ ὑποδήματα των τὸ
μεσημέρι⁹¹ καὶ ὅταν δώσουν τὸ
φόρεμα των εἰς τὸν καθαριστὴν
ἐπιμένουν νὰ βάλῃ πολὺν γῦψον,
διὰ νὰ μὴ λερώσῃ πολὺ γρήγορα⁹².

ΒΔΕΛΥΡΙΑΣ

ΙΑ'

Οὐ χαλεπὸν δέ ἐστι τὴν
βδελυρίαν διορίσασθαι· ἔστι γὰρ
παιδιὰ ἐπιφανῆς καὶ ἐπονείδιστος, ὁ
δὲ βδελυρὸς τοιοῦτος, [2] οἷος
ἀπαντήσας γυναιξὶν ἐλευθέραις
ἀνασυράμενος δεῖξαι τὸ αἰδοῖον. [3]
καὶ ἐν θεάτρῳ κροτεῖν, ὅταν οἱ ἄλλοι
παύωνται, καὶ συρίττειν, οὓς ἡδέως
θεωροῦσιν οἱ λοιποί· καὶ ὅταν
σιωπήσῃ τὸ θέατρον, ἀνακύψας
ἐρυγεῖν, ἵνα τοὺς καθημένους
ποιήσῃ μεταστραφῆναι. [4] καὶ
πληθούσης τῆς ἀγορᾶς προσελθὼν
πρὸς τὰ κάρουα ἢ τὰ μύρτα ἢ τὰ
ἀκρόδρουα ἔστηκώς

ΧΙ

ΒΔΕΛΥΡΙΑΣ

Δὲν εἶναι δύσκολον⁹³ νὰ δώσῃ
κανεὶς ὄρισμὸν τῆς βδελυρίας· εἶναι
δηλ. ἀστεῖσμος βωμολόχος καὶ
ἀξιοκατάκριτος. Ἴδου δὲ τί λογῆς
ἄνθρωπος εἶναι ὁ βδελυρὸς. Ὅταν
συναντήσῃ γυναῖκα ἐλευθέρας
(κυρίας), ἠμπορεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ
φόρεμα του καὶ νὰ δείξῃ τὰ
ἀπόκρυφα μέλη του. — Εἰς τὸ
θέατρον χειροκροτεῖ, ὅταν οἱ ἄλλοι
παύσουν καὶ σφυρίζει τοὺς
ἠθοποιούς τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ τὸ
πλῆθος καὶ μέσα εἰς τὴν γενικὴν
σιωπὴν τῶν θεατῶν σηκώνει ὑψηλὰ
τὸ κεφάλι καὶ ἐρεύγεται δυνατὰ, διὰ

⁹⁰ Σύρριζα ἔκοπτον τὰ μαλλιά των οἱ δούλοι, οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ἀθληταί· ὁ μικρολόγος τὸ κάμνει διὰ νὰ μὴ πληρώνη συχνὰ τὸν κουρέα.

⁹¹ Ἀπὸ οἰκονομίαν διὰ νὰ μὴ φθείρωνται.

⁹² Οἱ γναφεῖς πρὸς λεύκανσιν καὶ καθαρισμὸν τῶν φορεμάτων μετεχειρίζοντο γῆν Κιμωλίαν, Μηλιάδα, ἄργιλον, γῦψον κλ. Ὁ μικρολόγος ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν καθαριστὴν νὰ βάλῃ πολὺ χῶμα εἰς τὸ φόρεμά του, διὰ νὰ ἀντέχῃ περισσότερο εἰς τὸν ῥύπον.

⁹³ Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου εἶναι ἀσυνήθης· τοῦτο δεικνύει ὅτι ἔγινε εἰς αὐτὸν κάποια διασκευή. Ἡ λέξις βδελυρία ἔχει ἐδῶ περιωρισμένην σημασίαν· βδελυρὸς κατὰ τὸν Θεόφραστον εἶναι ἐκεῖνος πού δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ἂν οἱ λόγοι ἢ αἱ πράξεις του εἶναι ἀπρεπεῖς· ἐπομένως ἀναιδέης, βωμολόχος, σιχαμμένος.

τραγηματίζεσθαι, ἄμα τῷ πωλοῦντι προσλαλῶν· καὶ καλέσαι δὲ τῶν παρόντων ὀνομασίτινα, ᾧ μὴ συνήθης ἐστὶ [5] καὶ σπεύδοντας δὲ ποι ὀρῶν [περιμεῖναι κελεῦσαι]· [6] καὶ ἡττωμένῳ δὲ μεγάλην δίκην ἀπιόντι ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου προσελθεῖν καὶ συνησθῆναι. [7] καὶ ὀψωνεῖν ἑαυτῷ καὶ ἀυλητρίδα μισθοῦσθαι καὶ δεικνύειν δὲ τοῖς ἀπαντῶσι τὰ ὀψωνημένα καὶ παρακαλεῖν ἐπὶ ταῦτα· [8] καὶ διηγείσθαι προσστὰς πρὸς κουρεῖον ἢ μυροπώλιον, ὅτι μεθύσκεσθαι μέλλει.

νὰ κάμη τοὺς παρακαθημένους νὰ γυρίσουν νὰ τὸν ἴδουν· — ὅταν ὑπάρχη πλήθος εἰς τὴν ἀγορὰν, πλησιάζει τὰ μέρη ὅπου πωλοῦνται καρῦδια⁹⁴ ἢ μύρτα καὶ ἀφοῦ σταματήσῃ τρωγαλίζει μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ἐνῶ συγχρόνως ὁμιλεῖ εἰς τὸν πωλητὴν. — Ἄν περνᾷ κανεὶς ὄχι γνωστός του, τὸν καλεῖ μὲ τὸ ὄνομά του. — Ἄν βλέπῃ ὅτι μερικοὶ βιάζονται, τοὺς λέγει νὰ περιμένουν.-Πλησιάζει καὶ συγχαίρει ἄνθρωπον, ποὺ ἔχασε μεγάλην δίκην καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ δικαστήριον. — Ὀψωνίζει ὁ ἴδιος⁹⁵ καὶ μισθώνει ἀυλητρίδας,⁹⁶ δείχνει τὰς προμηθείας εἰς ὅσους συναντᾷ καὶ τοὺς προσκαλεῖ εἰς τὸ τραπέζι⁹⁷. — Σταματᾷ ἐμπρὸς εἰς κουρεῖον ἢ μυροπωλεῖον⁹⁸ καὶ διηγεῖται ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ κάμη εὐχίαν μὲ τοὺς φίλους του . . .

ΑΚΑΙΡΙΑΣ

ΙΒ'

ΧΙΙ

ΑΚΑΙΡΙΑΣ

⁹⁴ Μὲ τὴν λέξιν κάρνα ὠνόμαζον οἱ Ἀττικοὶ ὅλους τοὺς καρπούς μὲ κέλυφος (κάστανα, ἀμύγδαλα κλ).

⁹⁵ Ἐθεωρεῖτο ἀπρεπὲς νὰ μεταφέρῃ ὁ ἴδιος ὁ ἀγοραστὴς τὰ ὀψώνια ἀπὸ τὴν ἀγορὰν εἰς τὸ σπίτι του· τοῦτο ἐξετέλουν οἱ δοῦλοι ἢ ἰδιαίτεροι ὑπηρέται τῆς ἀγορᾶς, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο προῦνεικοι (**πρὸ** καὶ **ἦνεια**=ἦνεγκα).

⁹⁶ Αἱ ἀυλητρίδες ἦσαν ἀπαραίτητοι εἰς τὰ συμπόσια διὰ τὰς σπονδάς καὶ τὸν παιᾶνα, τὸν ὁποῖον συνώδεον μὲ τὸν αὐλὸν τῶν· ἐκτὸς τῆς μουσικῆς μετῆρχοντο καὶ τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἐταιρῶν.

⁹⁷ Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πρόσκλησις γίνεται εἰρωνικῶς.

⁹⁸ Τὰ κουρεῖα καὶ μυροπωλεῖα ἦσαν μέρη, ὅπου ἐσύχναζον οἱ ἄνεργοι, ὅπως συμβαίνει σήμερον εἰς τὰ καφενεῖα. Ἐκεῖ συνεζήτουν περὶ διαφόρων ζητημάτων διὰ τοῦτο ὁ Θεόφραστος “ἄοινα συμπόσια παίζων ἐκάλει τὰ κουρεῖα διὰ τὴν λαλιὰν τῶν προσκαθιζόντων” Θεοφρ. ἀποσπ. ἐκδ. Wimmer LXVI σ. 182.

Ἡ μὲν οὖν ἀκαιρία ἐστὶν ἐπίτευξις [χρόνου] λυποῦσα τοὺς ἐντυγχάνοντα, ὁ δὲ ἄκαιρος τοιοῦτός τις, [2] οἷος ἀσχολουμένῳ προσελθὼν ἀνακοινοῦσθαι. [3] καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐρωμένην κωμάζειν πυρέττουσαν. [4] καὶ δίκην ὠφληκότα ἐγγύης προσελθὼν κελεῦσαι αὐτὸν ἀναδέξασθαι. [5] καὶ μαρτυρήσων παρεῖναι τοῦ πράγματος ἤδη κεκριμένου. [6] καὶ κεκλημένος εἰς γάμους τοῦ γυναικείου γένους κατηγορεῖν. [7] καὶ ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ ἦκοντα ἄρτι παρακαλεῖν εἰς περίπατον. [8] δεινὸς δὲ καὶ προσάγειν ὠνητὴν πλείῳ διδόντα ἤδη πεπρακότι. [8] καὶ ἀκηκόοτας καὶ μεμαθηκότας ἀνίστασθαι ἐξ ἀρχῆς διδάσκων. [9] καὶ προθύμως δὲ ἐπιμεληθῆναι, ἃ μὴ βούλεται τις γενέσθαι, αἰσχύνεται δὲ ἀπείπασθαι. [10] καὶ θύοντας καὶ ἀναλίσκοντας ἦκειν τόκον ἀπαιτήσων. [11] καὶ μαστιγούμενου οἰκέτου παρεστῶς διηγείσθαι, ὅτι καὶ αὐτοῦ ποτε παῖς οὕτως πληγὰς λαβὼν ἀπήγξατο. [12] καὶ παρῶν διαίτη συγκρούειν, ἀμφοτέρων βουλομένων διαλύεσθαι. [13] καὶ ὀρχησόμενος ἄψασθαι ἐτέρου

Ἡ ἀκαιρία⁹⁹ εἶναι ἀπώλεια τοῦ καταλλήλου καιροῦ, ἡ ὁποία λυπεῖ ἐκείνους πού συναντῶνται μὲ τὸν ἄκαιρον (φορτικόν, ἐνοχλητικόν). Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι αὐτός. Ἔρχεται νὰ σᾶς ἀνακοινώσῃ κάτι, ἐνῶ ἔχετε ἀσχολίας·— κάνει καντάδα¹⁰⁰ εἰς τὴν ἐρωμένην του, ὅταν αὐτὴ ἔχει πυρετόν.— Ζητεῖ νὰ γίνῃ ἐγγυητὴς τοῦ ἀνθρώπου πού κατεδικάσθη διὰ ἐγγύησιν¹⁰¹.— Παρουσιάζεται ὡς μάρτυς εἰς τὸ δικαστήριον διὰ ὑπόθεσιν πού ἔχει πλέον κριθῆ.— Προσκαλεσμένος εἰς γάμον¹⁰² κατηγορεῖ τὸ γυναικεῖον φύλον.— Προτρέπει εἰς περίπατον ἄνθρωπον πού μόλις ἐπέστρεψεν ἀπὸ μακρὰν ὁδοιπορίαν.— Εἶναι δὲ ἱκανὸς νὰ φέρῃ καὶ ἀγοραστὴν πού προσφέρει περισσότερα εἰς ἐκεῖνον πού ἔχει πλέον πωλήσει τὸ ἐμπόρευμά του.— Εἰς δημοσίαν συνέλευσιν σηκώνεται καὶ ὀμιλεῖ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὸ ζήτημα πού εἶχον ἀκούσει καὶ ἐννοήσει οἱ ἀκροαταί.— Προσφέρει μὲ προθυμίαν τὰς ὑπηρεσίας του εἰς ἐκεῖνον πού δὲν τὰς θέλει, ἀλλ' ἐντρέπεται νὰ τὰς ἀρνηθῆ.— Ἔρχεται νὰ ζητήσῃ τόκον ἀπὸ ἀνθρώπους πού προσφέρουν

⁹⁹ Τοῦ φορτικοῦ ἢ ἐνοχλητικοῦ διακρίνει ὁ Θεόφραστος τρία εἶδη τὸν ἄκαιρον, τὸν ἀηδὴ καὶ τὸν περίεργον· ὁ πρῶτος εἶναι ἐνοχλητικὸς ἀπὸ ἀπερισκεψίαν καὶ ἔλλειψιν ἀνατροφῆς, ὁ δεῦτερος ἀπὸ ἐγωῖσμόν, καὶ ὁ τρίτος ἀπὸ ζῆλον πού γίνεται μὲ καλὴν μὲν πρόθεσιν ἀλλ' εἰς ἀκατάλληλον καιρόν.

¹⁰⁰ Κῶμος (καντάδα) συνήθως ἐλέγετο ἢ θορυβώδης παρέλασις νέων μεθυσμένων πού διέτρεχον τὴν νύκτα κατόπιν συμποσίου τοὺς δρόμους τῆς πόλεως χορεύοντες καὶ τραγουδοῦντες.

¹⁰¹ Ἐγγυηταὶ ἐζητοῦντο διὰ τὰ δάνεια, τὰς πωλήσεις, τὰς μισθώσεις κλπ. ἀντικαθίστων δὲ τοὺς ὀφειλέτας εἰς ὅλας τῶν τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἐτιμωροῦντο ἀντ' αὐτῶν.

¹⁰² Τὸ γαμήλιον γεῦμα ἐδίετο εἰς τὸ σπίτι τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης· κατ' ἐξαιρέσιν δὲ αὐτὴν τὴν ἡμέραν αἱ γυναῖκες ἔτρωγον μαζὶ μὲ τοὺς ἀνδρας ἀλλ' εἰς ἰδιαιτέραν τράπεζαν.

μηδέπω μεθύοντος.

θυσίαν καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν
εὐωχίαν.— Ὅταν ἐμπρός του
μαστιγώνεται¹⁰³ κάποιος δούλος,
διηγείται ὅτι καὶ ἰδικός του δούλος
κάποτε ἔτσι ἐτιμωρήθη καὶ πῆγε καὶ
ἐκρεμάσθη.— ὅταν παρευρίσκεται
ὡς διαιτητής, ἐρεθίζει τοὺς δύο
ἀντιπάλους, ἐνῶ αὐτοὶ θέλουν νὰ
συμβιβασθοῦν.— Σηκώνεται νὰ
χορεύσῃ καὶ σύρει καὶ ἄλλον ὁ
ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη μεθύσει¹⁰⁴.

ΠΕΡΙΕΡΓΙΑΣ

ΙΓ'

Ἀμέλει <ή> περιεργία δόξει εἶναι
προσποίησις τις λόγων καὶ πράξεων
μετὰ εὐνοίας, ὁ δὲ περίεργος
τοιούτος τις, [2] <οῖος>
ἐπαγγέλλεσθαι ἀναστάς, ἃ μὴ
δυνήσεται. [3] καὶ ὁμολογουμένου
τοῦ πράγματος δικαίου εἶναι
ἐντείννας ἐλεγχθῆναι. [4] καὶ πλείω
δὲ ἐπαναγκάσαι τὸν παιῖδα κεράσαι,
ἢ ὅσα δύνανται οἱ παρόντες ἐκπιεῖν.

XIII

ΠΕΡΙΕΡΓΙΑΣ

Ἡ περιέργεια βεβαίως θὰ φανῆ
ὅτι εἶναι προσποιητὸς ζῆλος εἰς
λόγους καὶ πράξεις, τὸν ὁποῖον
προσπαθεῖ κανεὶς νὰ δείξῃ ὡς
εὐνοϊαν πρὸς ἄλλους. Ἴδου δὲ τί
λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ
περίεργος¹⁰⁵. ὑπόσχεται πράγματα
ποῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ
ἐκτελέσῃ.— Ἐνῶ εἰς μίαν ὑπόθεσιν
εἶναι ὅλοι σύμφωνοι ὅτι εἶναι δικαία,

¹⁰³ Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὁ κύριος εἶχεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δούλων του καὶ ἠδύνατο νὰ τιμωρῆσῃ αὐτοὺς αὐστηρότατα καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους· εἰς τὰς Αθήνας ὁμοῦς μετεχειρίζοντο αὐτοὺς κάπως ἀνθρωπινώτερον.

¹⁰⁴ Οἱ χοροὶ ἦσαν συνήθως διασκέδασις τῶν ἀρχαίων κατὰ τὰ συμπόσια, διεκρίνοντο δὲ εἰς δύο κατηγορίας· εἰς τὸν χορὸν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος χορευτῶν, ἰδίως γυναικῶν, τὰς ὁποίας πρὸς τέρψιν τῶν συμποτῶν ἐκάλει ὁ προσφέρων τὸ συμπόσιον, καὶ εἰς τὸν χορὸν αὐτῶν τῶν συμποτῶν, ὅταν ἤρχιζε νὰ ἐνεργῆ ἐπ' αὐτῶν ὁ Βάκχος, διότι ἐνομιζέτο ἀπρεπὲς νὰ χορεύῃ κανεὶς ἀμέθυτος.

¹⁰⁵ Ἡ λέξις **περίεργος** δὲν ἔχει ἐδῶ τὴν σημερινὴν σημασίαν. Κατὰ τὴν ἐτιμολογίαν τῆς δηλοῦ ἄνθρωπον πολὺν προσεκτικὸν εἰς τινὰ ἐργασίαν· περίεργος ἐπομένως εἶναι ὁ ἔχων ζῆλον περὶ τι, ὁ δὲ ζῆλός του αὐτὸς συνοδεύεται καὶ μὲ εὐνοϊαν προσποιητὴν πρὸς τὸ ἀντικείμενον. Περιεργία λοιπὸν εἶναι ἐπίδειξις λόγων καὶ πράξεων μὲ προσποιητὴν εὐνοϊαν.

[5] καὶ διείργειν τοὺς μαχομένους, <καὶ> οὐς οὐ γινώσκει. [6] καὶ ἀτραποῦ ἠγήσασθαι, εἶτα μὴ δύνασθαι εὐρεῖν, οὗ πορεύεται. [7] καὶ τὸν στρατηγὸν προσελθὼν ἐρωτῆσαι, πότε μέλλει παρατάπτεσθαι, καὶ τί μετὰ τὴν αὐριον παραγγελεῖ. [8] καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ εἰπεῖν, ὅτι ἡ μήτηρ ἤδη καθεύδει ἐν τῷ δωματίῳ. [9] καὶ ἀπαγορεύοντος τοῦ ἱατροῦ, ὅπως μὴ δώσει οἶνον τῷ μαλακιζομένῳ, φήσας βούλεσθαι διάπειραν λαμβάνειν, εὖ ποτίσαι τὸν κακῶς ἔχοντα. [10] καὶ γυναικὸς δὲ τελευτησάσης ἐπιγράψαι ἐπὶ τὸ μνήμα τοῦ τε ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς τοῦνομα καὶ ποδαπή ἐστί, καὶ προσεπιγράψαι, ὅτι οὗτοι πάντες χρηστοὶ ἦσαν. [11] καὶ ὁμνύναι μέλλων εἰπεῖν πρὸς τοὺς περιεστηκότας, ὅτι Καὶ πρότερον πολλάκις ὁμώμοκα.

μόνος αὐτὸς φέρει κάποιαν ἀντίρρησιν, ἢ ὁποῖα ὅμως ἀπορρίπτεται. — Αναγκάζει τὸν ὑπηρέτην νὰ ἐτοιμάσῃ περισσότερο κρασί ἀπὸ ὅσον ἠμποροῦν νὰ πιοῦν οἱ συνδαιτημόνες. — Χωρίζει ἀνθρώπους ποὺ φιλονεικοῦν χωρὶς νὰ τοὺς γνωρίζῃ. — Ἀναλαμβάνει νὰ ὀδηγήσῃ ὁ ἴδιος ἀπὸ ἓνα μονοπάτι καὶ χάνει τὸν δρόμον. — ἔρχεται εἰς τὸν στρατηγὸν καὶ τὸν ἐρωτᾷ πότε θὰ συνάψῃ μάχην καὶ τί σύνθημα θὰ διατάξῃ μεθαύριον¹⁰⁶. — Πλησιάζει τὸν πατέρα του καὶ λέγει ὅτι ἡ μητέρα του εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὴν κλίνην¹⁰⁷. — Ἄν ὁ ἱατρὸς ἀπαγορεύσῃ νὰ δώσῃ κρασί εἰς τὸν ἀσθενῆ, ἐκεῖνος τὸν ποτίζει καλά, διὰ νὰ κάμῃ, καθὼς λέγει, δοκιμῆν. — Κατὰ τὸν θάνατον κάποιας γυναικὸς γράφει ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα τῆς τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς τῆς, τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς καὶ αὐτῆς καὶ τῆς πατρίδος τῆς, καὶ προσθέτει ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ἦσαν ἄνθρωποι χρηστοὶ¹⁰⁸. — Ὅταν μέλλῃ νὰ ὀρκισθῇ λέγει εἰς τοὺς εὐρισκομένους γύρω του ἔχω ὀρκισθῇ πολλάκις ἕως τώρα’.

¹⁰⁶ Ὁ περίεργος ὡς στρατιώτης ἢ ἀξιωματικὸς ζητεῖ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν στρατηγὸν τὸ παράγγελμα τῆς μεθαύριον, δηλ. τὸ σύνθημα μὲ τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζονται οἱ στρατιῶται κατὰ τὴν μάχην. Τοιαῦτα συνθήματα εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς π.χ. Ζεὺς σωτήρ, Ἡρακλῆς ἠγεμῶν, Ζεὺς σωτήρ καὶ ἠγεμῶν κ.ἄ.

¹⁰⁷ Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ περίεργος ἔνεκα τοῦ ζήλου του ἐμφανίζεται, ὡς λέγει ὁ Casaubon, ὡς οἰονεὶ προαγωγὸς τῆς μητέρας του.

¹⁰⁸ Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἀττικὸς τάφους τὸ ὄνομα ἀποθανούσης ἐγγάμου γυναικὸς συνοδεύεται μόνον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου καὶ τοῦ δήμου· τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἀναφέρεται μόνον ὅταν πρόκειται περὶ ἀγάμου, ὁ δὲ τόπος τῆς γεννήσεως, ὅταν ἡ ἀποθανούσα ἦτο μέτοικος. Ὁ περίεργος ὅμως δὲν ἠρέεθη μόνον νὰ γράψῃ τὰ ὀνόματα τοῦ ἀνδρὸς, τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς, ἐπὶ τῆς ἐπιτυμβίου στήλης, ἀλλ’ ἐπρόσθεσε καὶ ὅτι ὅλοι ἦσαν χρηστοί, ὥστε ἔθαψε μαζί μὲ τὴν νεκρὰν καὶ τοὺς ἐπιζώντας.

ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

ΙΑ'

Ἔστι δὲ ἡ ἀναίσθησία, ὡς ὄρω εἰπεῖν, βραδυτῆς ψυχῆς ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν, ὁ δὲ ἀναίσθητος τοιοῦτός τις, [2] οἷος λογισάμενος ταῖς ψήφοις καὶ κεφάλαιον ποιήσας ἐρωτᾶν τὸν παρακαθήμενον· Τί γίνεται; [3] καὶ δίκην φεύγων καὶ ταύτην εἰσιέναι μέλλων ἐπιλαθόμενος εἰς ἀγρὸν πορεύεσθαι. [4] καὶ θεωρῶν ἐν τῷ θεάτρῳ μόνος καταλείπεσθαι καθεύδων. [5] καὶ πολλὰ φαγῶν καὶ τῆς νυκτὸς ἐπὶ θάκου ἀνιστάμενος <ἀποπλανώμενος> ὑπὸ κυνὸς τῆς τοῦ γείτονος δηχθῆναι. [6] καὶ λαβῶν <τι> καὶ ἀποθεῖς αὐτός, τοῦτο ζητεῖν καὶ μὴ δύνασθαι εὔρεῖν. [7] καὶ ἀπαγγέλλοντος αὐτῷ, ὅτι τετελεύτηκέ τις αὐτοῦ τῶν φίλων, ἵνα παραγένηται, σκυθροπάσας καὶ δακρύσας εἰπεῖν· Ἀγαθῆ τύχη. [8] δεινὸς δὲ καὶ ἀπολαμβάνων ἀργύριον ὀφειλόμενον μάρτυρας παραλαβεῖν. [9] καὶ χειμῶνος ὄντος μάχεσθαι τῷ παιδί, ὅτι σικύους οὐκ

XIV

ΑΝΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Ἡ ἀναίσθησία, ἂν θέλῃς νὰ τὴν ὀρίσῃς, εἶναι νωθρότης τῆς ψυχῆς εἰς λόγους καὶ πράξεις. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἀναίσθητος¹⁰⁹. Ἀφοῦ λογαριάσῃ μὲ τὰς ψήφους¹¹⁰ καὶ κάμῃ τὸ ἄθροισμα, ἐρωτᾷ τὸν παρακαθήμενον “πόσον εἶναι”. — Ἐνῶ κατηγορεῖται καὶ μέλλει νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς ἀπολογία, λησμονεῖ τὴν δίκην καὶ φεύγει εἰς τὸν ἀγρὸν του. — Εἰς τὸ θέατρον κοιμᾶται κατὰ τὴν παράστασιν καὶ εἰς τὸ τέλος μένει μόνος. — Ἀφοῦ ἔφαγε πολύ, σηκώνεται τὴν νύκτα διὰ φυσικὴν του ἀνάγκην καὶ τὸν δαγκάνει ὁ σκύλος τοῦ γείτονός του¹¹¹. — Λαμβάνει ὁ ἴδιος κάτι καὶ τὸ ἀποθέτει, ἔπειτα δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ εὔρη. — Ὅταν εἰδοποιηθῇ ὅτι κάποιος φίλος του ἀπέθανε, διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν κηδείαν, ἀφοῦ μελαγχολήσῃ καὶ κλαύσῃ λέγει ‘ἀγαθῆ τύχη¹¹²’ (ἡ ὥρα ἢ καλή). —

¹⁰⁹ Ὁ ἀναίσθητος, ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου, εἶναι ἄνθρωπος πὸν δὲν ἔχει τὸν νοῦν εἰς τὸ κεφάλι του, ἀφηρημένος, ξεχασμένος.

¹¹⁰ Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἔκαμνον τοὺς λογαριασμούς των μὲ ψήφους, δηλ. μικρὰ καὶ λεῖα λιθάρια, τὰ ὅποια ἐτοποθέτου ἐπὶ ἐνὸς ἀβακίου χωρισμένον εἰς στήλας· ἔτσι ἐγίνοντο αἰσθηταὶ ἀκόμη καὶ αὐταὶ αἱ σύνθετοι ἀριθμητικαὶ πράξεις. Τοιαῦτα ἀβάκια διεσώθησαν μέχρι σήμερον.

¹¹¹ Ἐπειδὴ εἰς τὰ σπίτια τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων δὲν ὑπῆρχον ἀποχωρητήρια, οἱ κάτοικοι (πρὸ πάντων πτωχοὶ) ἐξήρχοντο τὴν νύκτα πρὸς φυσικὴν των ἀνάγκην εἰς τὸ ὑπαιθρον· ὁ ἀναίσθητος παρεπλανήθη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν κῆπον τοῦ γείτονός του καὶ ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τοῦ σκύλου του.

¹¹² Ὁ ἀναίσθητος μεταχειρίζεται τὴν φράσιν “τύχη ἀγαθῆ” ἐπὶ δυστυχήματος, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, ἦτο ἐν χρήσει εἰς εὐχάριστα γεγονότα καὶ ἐλέγετο ὡς εὐχὴ πρὸς ἐπιτυχίαν κατὰ τὴν ἀρχὴν μιᾶς

ἠγόρασεν. [10] καὶ τὰ παιδιά ἑαυτοῖς
παλαίειν ἀναγκάζων καὶ τροχάζειν
[καί] εἰς κόπους ἐμβάλλειν. [11] καὶ
ἐν ἀγρῶ αὐτὸς φακῆν ἔψων δις ἄλας
εἰς τὴν χύτραν ἐμβαλὼν ἄβρωτον
ποιῆσαι. [12] καὶ ὕοντος τοῦ Διὸς
εἶπεῖν † ἡδύ γε τῶν ἄστρον νομίζεις,
ὅτι δὴ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσι πίσεως †
[13] καὶ λέγοντός τινος· Πόσους οἶει
κατὰ τὰς Ἡριαίας [Meursius: Ἱερὰς]
πύλας ἐξενηνέχθαι νεκρούς; πρὸς
τοῦτον εἶπεῖν· Ὅσοι ἐμοὶ καὶ σοὶ
γένοντο.

Εἶναι ἱκανὸς νὰ πάρη μαζί του καὶ
μάρτυρας, ὅταν πηγαίνει νὰ
εἰσπράξη χρήματα ποῦ τοῦ
χρεωστοῦν. — Ἐνῶ εἶναι χειμῶν,
ἐπιπλήττει τὸν δούλον, διότι δὲν τοῦ
ἀγόρασε ἀγγούρια. — Ἀναγκάζει τὰ
παιδιά του νὰ γυμνάζονται εἰς τὸ
τρέξιμο καὶ τὴν πάλην καὶ προξενεῖ
εἰς αὐτὰ ὑπερκόπωσην. — Εἰς τὸν
ἀγρὸν του βράζει ὁ ἴδιος φακῆν καὶ
ρίπτει εἰς τὴν χύτραν δύο φορὰς
ἄλας, ὥστε τὴν κάνει νὰ μὴ
τρῶγεται. — Ἐνῶ βρέχει¹¹³ (τὴν
νύκτα), λέγει· εὐχάριστον εἶναι (τὸ
φῶς) τῶν ἄστρον ὅταν οἱ ἄλλοι
λέγουν “εἶναι σκοτάδι πίσσα”. Ἄν
κανεῖς τὸν ἐρωτήσῃ· ἴποσοι νεκροὶ
νομίζεις ὅτι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν
πύλην¹¹⁴ τοῦ νεκροταφείου,
ἀποκρίνεται· ἴποσοι, ὅσους εἶθε νὰ
εἶχαμε ἐγὼ καὶ σύ’.

ἐπιχειρήσεως, ἑνὸς ταξιδίου καὶ ὁποιασδήποτε ἄλλης πράξεως, ἀνάλογος πρὸς τὰ σημερινὰ “ἡ ὥρα ἡ καλή”, “μὲ τὸ καλό”.

¹¹³ Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων εἶναι: “καὶ τοῦ Διὸς ὕοντος λέγειν ἡδύ γε τῶν ἄστρον, ὅτε δὴ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσι πίσεως”. ἄλλὰ τί σημαίνουν τὰ γριφώδη ταῦτα; Ὁ Κοραῆς θεωρεῖ τὸ χωρίον τοῦτο ὡς τὸ δυσκολώτατον πάντων, ὁ δὲ Casaubon τὸ ὀνομάζει *locum desperatum*. Αἱ πολλοὶ καὶ ποικίλοι διορθώσεις τῶν σοφῶν κριτικῶν δὲν κατῴρθωσαν νὰ τὸ θεραπεύουν διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἐπεκράτησεν, ὥστε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ κείμενον. Αἱ λέξεις ἡδύ, τῶν ἄστρον, πίσεως, φέρουν εἰς τὸν νοῦν δύο φράσεις συνήθεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς· δηλ. τὴν “εἶναι ἀστροφεγγιά”, ὅταν πρόκειται περὶ αἰθρίας νυκτός, καὶ “εἶναι πίσσα σκοτάδι”, ὅταν πρόκειται περὶ βροχερῆς καὶ σκοτεινῆς. Αἱ φράσεις αὗται δύναται ἴσως νὰ διαφωτίσουν τὸ ζήτημα. Ὑποθέτω δηλ. ὅτι ἡ περιεχομένη εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἔννοια εἶναι· “καὶ ὅταν τὴν νύκτα βρέχη, ὁ ἀναίσθητος λέγει· “εἶναι ἀστροφεγγιά”, ὅταν οἱ ἄλλοι λέγουν “εἶναι σκοτάδι πίσσα”. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξαχθῇ τοιαύτη ἔννοια, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταβλητῇ καὶ τὸ ἀρχαῖον κείμενον ὡς ἐξῆς· “καὶ τοῦ Διὸς <νυκτός> ὕοντος λέγειν· ἡδύ γε τῶν ἄστρον <τόφῶς>, ὅτε δὴ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσι πίσεως <σκότος>”. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ὑπόθεσίς μου εἶναι τολμηρὰ ὄχι ὁμῶς καὶ χειροτέρα ἄλλων.

¹¹⁴ Ἡριαία ἢ Ἡρία πύλαι (ἐκ τοῦ Ἡρίον=τάφος) ἐλέγετο μία πύλη τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἀνατολάς, ἡ ὅποια ἔφερε πρὸς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Κεραμεικοῦ.

Ἡ δὲ αὐθάδειά ἐστιν ἀπήγεια ὀμιλίας ἐν λόγοις, ὁ δὲ αὐθάδης τοιοῦτός τις, [2] οἷος ἐρωτηθεῖς· Ὁ δεῖνα ποῦ ἐστιν; εἰπεῖν· Πράγματά μοι μὴ πάρεχε. [3] καὶ προσαγορευθεῖς μὴ ἀντιπροσειπεῖν. [4] <καὶ> πωλῶν τι μὴ λέγειν τοῖς ὠνούμενοις, πόσου ἂν ἀποδοῖτο, ἀλλ' ἐρωτᾶν· Τί εὐρίσκει; [5] καὶ τοῖς τιμῶσι καὶ πέμπουσιν εἰς τὰς ἐορτὰς εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἂν γένοιτο διδόμενα <τὰ ἀποδιδόμενα>. [6] καὶ οὐκ ἔχειν συγγνώμην οὔτε τῷ ῥυπώσαντι αὐτὸν ἀκουσίως οὔτε τῷ ὤσαντι οὔτε τῷ ἐμβάντι. [7] καὶ φίλῳ δὲ ἔρανον κελεύσαντι εἰσενεγκεῖν εἰπών, ὅτι οὐκ ἂν δοίῃ, ὕστερον ἤκειν φέρων καὶ λέγειν, ὅτι ἀπόλλυσι καὶ τοῦτο τὸ ἀργύριον. [8] καὶ προσπταίσας ἐν τῇ ὁδῷ δεινὸς καταράσασθαι τῷ λίθῳ. [9] καὶ ἀναμεῖναι οὐκ ἂν ὑπομείναι πολὺν χρόνον οὐθένα. [10] καὶ οὔτε ἄσαι οὔτε ῥῆσιν εἰπεῖν οὔτε ὀρχήσασθαι ἂν ἐθειλήσειεν· [11] δεινὸς δὲ καὶ τοῖς θεοῖς μὴ ἐπεύχεσθαι.

Ἡ αὐθάδεια¹¹⁵ εἶναι τραχύτης συναναστροφῆς ποῦ φαίνεται εἰς λόγους (καὶ εἰς πράξεις). Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ αὐθάδης. Ἄν ἐρωτηθῆ 'ποῦ εἶναι ὁ τάδε', ἀποκρίνεται 'μὴ μὲ ἐνοχλῆς'.— Ὅταν τὸν χαιρετίσουν, δὲν ἀνταποδίδει τὸν χαιρετισμόν.— Ὅταν πωλῆ κάτι, δὲν λέγει τὴν τιμὴν τοῦ ἀλλ' ἐρωτᾶ τοὺς ἀγοραστὰς πόσον ἀξίζει.— Εἰς ἐκείνους ποῦ τὸν τιμοῦν κατὰ τὰς ἐορτὰς καὶ τοῦ στέλλουν δῶρα λέγει ὅτι δὲν δίδονται (δωρεάν).— Δὲν συγχωρεῖ οὔτε ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἔσπρωξε χωρὶς νὰ θέλῃ οὔτε ἐκεῖνον ποῦ ἐπάτησε τὸ πόδι του, ἂν τοῦ ζητήσουν συγγνώμην.— Εἰς φίλον ποῦ τὸν προτρέπει νὰ δώσῃ ἔρανον¹¹⁶, ἀφοῦ ἀρνηθῆ, ἔρχεται ἔπειτα, τοῦ προσφέρει καὶ ψιθυρίζει 'εἶναι χαμένα καὶ τὰ χρήματα αὐτά'.— Ἄν σκοντάψῃ εἰς τὸν δρόμον, εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑβρίσῃ τὴν πέτραν εἰς τὴν ὁποίαν ἐσκόνταψε.— Δὲν περιμένει πολλὴν ὥραν κανένα.— Δὲν καταδέχεται (ὅταν τὸν ζητήσουν εἰς

¹¹⁵ Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἀντίθετος τῆς αὐθαδείας εἶναι ἡ ἀρέσκεια, ἡ δὲ μεσότης τούτων εἶναι ἡ σεμνότης δηλ. ἡ ἀξία, ἡ σταθερότης ποῦ χαρακτηρίζει τὸν πραγματικὸν ἄνθρωπον "σεμνότης δὲ μεσότης αὐθαδείας καὶ ἀρεσκείας" (Ἠθικ. Εὐδ. Γ,7,1233 β 34). Αὐθάδης (αὐτὸς-ἡδομαι) εἶναι λοιπὸν ὁ αὐτάρεσκος, ὁ τὸν ἑαυτὸν του μόνον ἐκτιμῶν καὶ περιφρονῶν τοὺς ἄλλους. "ὁ τε γὰρ αὐθάδης τοιοῦτός ἐστιν οἷος μηθεὶ ἐντυχεῖν μηδὲ διαλεγῆναι" (Μεγ. Ἠθικὰ Α 26, 1192 β 30). Ὁ ὀρισμὸς ἐδῶ εἶναι ἐλλιπής, διότι ἡ τραχύτης τοῦ αὐθάδους ἐκδηλοῦται ὄχι μόνον διὰ λόγων ἀλλὰ καὶ πράξεων, ὡς φαίνεται εἰς τὰ παραδείγματα· διὰ τοῦτο ὀρθῶς εἰς τὸ κείμενον μετὰ τὸ ἐν λόγοις ἐπρόσθεσεν ὁ Herwerden <καὶ πράξεσι>.

¹¹⁶ Πρόκειται ἴσως περὶ ἐράνου ὑπὲρ δυστυχοῦντος φίλου.

συμπόσιον) οὔτε νὰ τραγουδήσῃ
οὔτε νὰ ἀπαγγείλῃ κάτι οὔτε νὰ
χορεύσῃ¹¹⁷. — Εἶναι ἱκανὸς νὰ μὴ
προσεύχεται καὶ εἰς τοὺς θεοὺς.

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

ΙΣΤ΄

Ἀμέλει ἢ δεισιδαιμονία δόξειεν
<ἄν> εἶναι δειλία πρὸς τὸ δαμόνιον,
ὁ δὲ δεισιδαίμων τοιοῦτός τις [2] οἴος,
ἐπὶ Χοῶν ἀπονιψάμενος τὰς χεῖρας
καὶ περιρρανάμενος ἀπὸ ἱεροῦ
δάφνην εἰς τὸ στόμα λαβὼν οὕτω
τὴν ἡμέραν περιπατεῖν. [3] καὶ τὴν
ὁδὸν ἐὰν ὑπερδράμῃ γαλῆ, μὴ
πρότερον πορευθῆναι, ἕως διεξέλθῃ
τις ἢ λίθους τρεῖς ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ
διαβάλη. [4] καὶ ἐὰν ἴδῃ ὄφιν ἐν τῇ
οἰκίᾳ, ἐὰν παρείαν, Σαβάζιον καλεῖν,
ἐὰν δὲ ἱερόν, ἐνταῦθα ἠρῶον εὐθύς
ιδρύσασθαι. [5] καὶ τῶν λιπαρῶν
λίθων τῶν ἐν ταῖς τριόδοις παριῶν

XVI

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

Ἡ δεισιδαιμονία¹¹⁸ φαίνεται ὅτι
εἶναι φόβος πρὸς τὸ θεῖον. Ἴδου δὲ τί
λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ
δεισιδαίμων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν
Χοῶν¹¹⁹, ἀφοῦ νίψη καλὰ τὰς χεῖρας
καὶ ραντίσῃ ὅλον τὸ σῶμα, ἐξέρχεται
ἀπὸ τὸ ἱερόν κρατώντας φύλλα
δάφνης¹²⁰ εἰς τὸ στόμα του καὶ ἔτσι
περιφέρεται ὅλην τὴν ἡμέραν. — Ἄν
γάτα διακόψῃ τὸν δρόμον του, δὲν
προχωρεῖ πρὶν διαβῆ ἄλλος κανεὶς ἢ
ρίψῃ τρεῖς πέτρας ὑπεράνω τοῦ
μέρους, ὅπου ἐπέρασε ἢ γάτα. — Ἄν
εἰς τὸ σπίτι του παρατηρήσῃ φίδι,
ἐὰν μὲν τοῦτο εἶναι παρείας¹²¹,

¹¹⁷ Οἱ μετέχοντες εἰς τὰ συμπόσια ὤφειλον κατὰ τὴν συνήθειαν νὰ τραγουδήσουν, νὰ ἀπαγγείλουν
στίχους ποιητῶν ἢ ἄλλας ῥήσεις, νὰ χορεύσουν· ὁ αὐθάδης ἀρνούμενος νὰ λάβῃ εἰς ταῦτα μέρος
δεικνύει ὅτι στερεῖται καὶ κοινωνικῆς ἀγωγῆς.

¹¹⁸ Κατὰ τοὺς Ἀριστοτελικούς μεταξὺ ἀθεΐας καὶ δεισιδαιμονίας (ὡς κακιῶν) μεσότης (ὡς ἀρετῆ) ἦτο ἡ
εὐσέβεια. Περὶ δεισιδαιμονίας ἔγραψε καὶ ὁ Πλούταρχος καὶ ὀρίζει αὐτὴν ὡς 'δόξαν ἐμπαθῆ καὶ δέους
ποιητικὴν ὑπόληψιν ἐκταπεινούντος καὶ συντριβόντος τὸν ἄνθρωπον, οἰόμενον μὲν εἶναι θεοὺς, εἶναι δὲ
λυπηρὸς καὶ βλαβερός'. Φαίνεται ὅτι καὶ ὁ χαρακτήρ οὗτος εἰσῆχθη εἰς τὴν Κωμωδίαν· ἐν ἔργον τοῦ
Μενάνδρου, τοῦ ὁποῦ ἀποσπάσματα σώζονται, φέρει τὸν τίτλον Δεισιδαίμων.

¹¹⁹ Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χοῶν, δευτέραν ἡμέραν τῶν Ἀνθεστηρίων, ἐγίνοντο σπονδαὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν·
ἐθεωρεῖτο λοιπὸν ἡμέρα ἀποφράς.

¹²⁰ Ἡ δάφνη, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ἐθεωρεῖτο ὡς μέσον πρὸς ἀποτροπὴν κακοῦ διὰ τοῦτο
ἐρραντίζοντο μὲ κλάδον δάφνης, τὸν ὁποῖον ἐβύθιζον εἰς ἀγγεῖον ὕδατος ποῦ εὕρισκετο πρὸ τοῦ ναοῦ καὶ
ὅπου προηγουμένως εἶχον σβῆσῃ δαυλὸν ἀναμμένον ἀπὸ τὸν βωμόν.

¹²¹ Ὁ παρείας ἦτο ὄφις ἀβλαβῆς, ἱερός τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα, ὡς λέγει ὁ Αἰλιανὸς (περὶ
ζῴων ιδιότητος 8,12) ἀπὸ τὸ πλατὺν στόμα του· οἱ δὲ ἱεροὶ λεγόμενοι ὄφεις ἦσαν μικροὶ καὶ
δηλητηριώδεις· ἐνίστε ὁ ὄφις ἐνομίζετο καὶ καλὸς οἰωνός· εὕρισκόμενος εἰς ναὸν ἢ ἄλλο κτίριον

ἐκ τῆς ληκύθου ἔλαιον καταχεῖν καὶ ἐπὶ γόνατα πεσὼν καὶ προσκυνήσας ἀπαλλάττεσθαι. [6] καὶ ἐὰν μῦς θύλακον ἀλφίτων διαφάγη, πρὸς τὸν ἐξηγητὴν ἐλθὼν ἐρωτᾶν, τί χρῆ ποιεῖν, καὶ ἐὰν ἀποκρίνηται αὐτῷ ἐκδοῦναι τῷ σκυτοδέψῃ ἐπιρράψαι, μὴ προσέχειν τούτοις, ἀλλ' ἀποτραπείς ἐκθύσασθαι. [7] καὶ πυκνὰ δὲ τὴν οἰκίαν καθᾶραι δεινὸς Ἑκάτης φάσκων ἐπαγωγὴν γεγονέναι. [8] κἄν γλαῦκες βαδίζοντος αὐτοῦ ταράττωνται, [καὶ] εἶπας· Ἀθηνᾶ κρείττων, παρελθεῖν οὕτω. [9] καὶ οὔτε ἐπιβῆναι μνήματι οὔτ' ἐπὶ νεκρὸν οὔτ' ἐπὶ λεχῶ ἐλθεῖν ἐθελῆσαι, ἀλλὰ τὸ μὴ μαινεσθαι συμφέρον αὐτῷ φῆσαι εἶναι. [10] καὶ ταῖς τετράσι δὲ καὶ ἐβδόμαις προστάξας οἶνον ἔψειν τοῖς ἔνδον, ἐξελθὼν ἀγοράσαι μυρσίνας, λιβανωτόν, πόπανα καὶ εἰσελθὼν εἴσω στεφανοῦν τοὺς

ἐπικαλεῖται τὸν Σαβάζιον¹²², ἐὰν δὲ εἶναι ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἱερὰ φίδια, κτίζει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ναῖσκον. — Ὅταν περνᾶ ἔμπρὸς ἀπὸ τὰς ἀλειμμένας πέτρας¹²³ τῶν τριόδων, χύνει ἐπάνω λᾶδι μὲ τὸ ἐλαιοδοχεῖον του, γονατίζει καὶ ἀφοῦ προσκυνήσῃ ἀναχωρεῖ. — Ἄν ποντικός¹²⁴ τρυπήσῃ σάκκον τοῦ ἀλεύρου, πηγαίνει εἰς τὸν ἐξηγητὴν¹²⁵ καὶ τὸν ἐρωτᾶ τί πρέπει νὰ κάμῃ· καὶ ἂν ἐκεῖνος ἀποκριθῇ, ὅτι πρέπει νὰ δώσῃ τὸν σάκκον εἰς τὸν δερματορράφον νὰ τὸν μπαλώσῃ, δὲν δίδει προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους του, ἀλλὰ τὸν ἀφήνει καὶ πηγαίνει νὰ προσφέρῃ θυσίαν πρὸς ἐξαγνισμόν. — Εἶναι δεῖ κανὸς νὰ κάνῃ συχνὰ καθαροὺς εἰς τὸ σπίτι μὲ τὴν ιδέα ὅτι εἰσώρμησεν ἐκεῖ ἡ Ἑκάτη¹²⁶. — Ἄν εἰς τὸν δρόμον του φωνάζουν γλαῦκες, ταράσσεται καὶ δὲν προχωρεῖ πρὶν νὰ ψιθυρίσῃ ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι ἀνωτέρα'. —

ἐθεωρεῖτο φύλαξ καὶ προστάτης αὐτοῦ, ὡς ὁ ἱερός ὄφις τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενῶνα. Καὶ σήμερον ὁ λαὸς τοιοῦτον ὄφιν θεωρεῖ φύλακα τοῦ σπιτιοῦ.

¹²² Ὁ Σαβάζιος ἦτο θεότης Ἀσιατικὴ, τῆς ὁποίας ἡ λατρεία εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐταυτίσθη μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου καὶ ἐτιμᾶτο, ἰδίως ὑπὸ γυναικῶν μὲ νυκτερινὰς τελετάς.

¹²³ Πρὸς τιμὴν τῆς Ἑκάτης οἱ ἀρχαῖοι ἔστηναν λίθους εἰς τὰς τριόδους, τοὺς ἤλειφον μὲ λᾶδι, τοὺς ἐστόλιζον μὲ στεφάνους καὶ τοὺς ἐπροσκύνουν· ὅτι αὐτοὶ πᾶν ξύλον καὶ πάντα λίθον, τὸν δὲ λεγόμενον λιπαρόν, προσκυνούσι' (Κλήμης Ἀλεξανδρ. Στρωματεῖς βιβλ. 7, 4, 24).

¹²⁴ Ἐὰν ποντικός διετρύπα σάκκον, ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός. Χαριέστατον εἶναι τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ Βίωνος πὸν εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν σκώπτων τὸν δεισιδαίμονα εἶπε· ἔδεν εἶναι παράδοξον ὅτι ὁ ποντικός ἐτρύπησε τὸν σάκκον τὸ παράδοξον θὰ ἦτο, ἂν ὁ σάκκος ἐτρύπα τὸν ποντικόν'.

¹²⁵ Ἐξηγηταὶ ἐλέγοντο οἱ γινώσται τοῦ ἱεροῦ δικαίου καὶ φροντίζοντες διὰ τὸν καθαρμόν τοῦ φόνου καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων. Τὴν ἀρχὴν ταύτην εἶχον κατ' ἀρχὰς οἱ εὐπατρίδαι, κατόπιν ἐδόθη εἰς τρεῖς ἀνδρας ὀνομαζομένους **πυθοχρήστους**, διότι ὑπεδεικνύοντο ὑπὸ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος.

¹²⁶ Εἰσβολὴ ἢ ἐπιδρομὴ τῆς Ἑκάτης ἐλέγετο ἢ ὀλεθρία ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν ἐπίστευον ὅτι ἐξήσκει ἢ Σελήνη· διότι ἡ Ἑκάτη ἐλατρεύετο ὑπὸ τρεῖς μορφάς, δηλ. ὡς Σελήνη, ὡς Ἄρτεμις καὶ ὡς Περσεφόνη. Κατὰ πᾶσαν νέαν Σελήνην οἱ πλοῦσοι Ἀθηναῖοι ἐπρόσφεραν ὡς θυσίαν διάφορα φαγητά, τὰ ὁποῖα ἔθετον εἰς τὰς τριόδους τὴν νύκτα, ἐλάμβανον δὲ αὐτὰ οἱ πτωχοί· ἦσαν τὰ λεγόμενα **δεῖπνα Ἑκάτης**.

Ἐρμαφροδίτους [Steinmetz: Ἐρμᾶς, ἀφρονεῖν] ὅλην τὴν ἡμέραν. [11] καὶ ὅταν ἐνύπνιον ἴδῃ, πορεύεσθαι πρὸς τοὺς ὄνειροκρίτας, πρὸς τοὺς μάντις, πρὸς τοὺς ὀρνιθοσκόπους, ἐρωτήσων, τίνοι θεῶν -ἢ θεᾶ- προσεύχεσθαι δεῖ. καὶ τελεσθησόμενος πρὸς τοὺς Ὀρφεοτελεστάς κατὰ μῆνα πορεύεσθαι μετὰ τῆς γυναικός -ἐὰν δὲ μὴ σχολάζῃ ἢ γυνή, μετὰ τῆς τίτθης- καὶ τῶν παιδίων. [12] [καὶ τῶν περιοραιομένων ἐπὶ θαλάττης ἐπιμελῶς δόξειεν ἂν εἶναι.] [13] κἄν ποτε ἐπίδῃ σκορόδω ἐστεμμένον τῶν ἐπὶ ταῖς τριόδους, ἀπελθὼν κατὰ κεφαλῆς λούσασθαι καὶ ἱερείας καλέσας σκίλλη ἢ σκύλακι κελεῦσαι αὐτὸν περικαθᾶραι. [14] μαινόμενον δὲ ἰδὼν ἢ ἐπίληπτον φρίζας εἰς κόλπον πτύσαι.

Ἀποφεύγει νὰ πατήσῃ τάφον ἢ νὰ πλησιάσῃ νεκρὸν ἢ λεχώ¹²⁷, διότι εἶναι, λέγει, συμφέρον νὰ μὴ μολύνεται.— Κάθε τετάρτην καὶ εἰκοστὴν τετάρτην τοῦ μηνός¹²⁸, ἀφοῦ διατάξῃ εἰς τὸ σπίτι του νὰ θερμάνουν κρασί, ἐξέρχεται καὶ ἀγοράζει κλάδους μυρσίνης, λιβανωτόν, πλακούντια, ἔπειτα ἐπιστρέφει καὶ περνᾷ ὅλην τὴν ἡμέραν στεφανώνοντας τοὺς Ἐρμαφροδίτους¹²⁹.— Ἄν ἴδῃ ὄνειρον ἔρχεται εἰς τοὺς ὄνειροκρίτας, τοὺς μάντις, τοὺς οἰωνοσκόπους, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ εἰς ποῖον θεὸν ἢ ποίαν θεὰν πρέπει νὰ προσευχηθῇ.— Κάθε μῆνα πηγαίνει εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ὀρφέως¹³⁰, διὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μύησιν του μαζί με τὴν γυναῖκά του (ἂν δὲ αὐτὴ δὲν εὐκαιρῇ, με τὴν τροφὸν) καὶ τὰ τέκνα του.— Φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι καὶ ἕνας ἀπὸ ἐκείνους, πού φροντίζουν νὰ ραντίζονται συχνὰ πρὸς καθαρόν εἰς τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης¹³¹.— Ἄν ἴδῃ κάποιον στεφανωμένον με σκόροδα¹³², ἀπὸ ἐκεῖνα πού βλέπει κανεὶς εἰς τὰς τριόδους, ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπίτι του, λούεται ἀπὸ τὴ κορφή ὡς τὰ νύχια καὶ ἀφοῦ προσκαλέσῃ ἱερείας

¹²⁷ Αἱ δεισιδαιμονίαι αὐταὶ ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.

¹²⁸ Ἡ 4ῃ καὶ ἡ 24ῃ τῶν μηνῶν ἐλογίζοντο ἀποφράδες ἡμέραι.

¹²⁹ Ἐρμαφρόδιτοι ἦσαν ἀνδριάντες τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀφροδίτης.

¹³⁰ Ὁ Ὀρφεὺς αἰοῖδός καὶ φιλόσοφος ἐκ Θράκης εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. Οἱ ὄπαδοί του, ἱερεῖς καὶ μύσται τῶν τελετῶν τούτων, ἐλέγοντο Ὀρφεοτελεσταί. Αἱ γυναῖκες ἐγίνοντο δεκταὶ εἰς τὰ Ὀρφικά, τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς τοῦ Σαβαζίου.

¹³¹ Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐθεωρεῖτο καθαρτικὸν παντὸς μολύσματος. “θάλασσα κλύζει πάντα τὰνθρώπων κακά” (Εὐρ. Ἰφιγ. ἐν Ταύρ. 1167.

¹³² Τὰ σκόροδα λαμβανόμενα ἀπὸ τὰ δεῖπνα τῆς Ἐκάτης ἐθεωροῦντο μολυσμένα.

διατάσσει νὰ τὸν ἀπολυμάνουν μὲ
σκυλοκρόμμυδο¹³³ καὶ μὲ τὸ πτώμα
σκυλακίου περιφέροντας αὐτὸ τρεῖς
φορὰς γύρω του. — Ὅταν ἴδῃ τρελλὸν
ἢ ἐπιληπτικόν, ἀνατριχιάζει καὶ
πτύει τρεῖς φορὰς εἰς τὸν κόλπον
του.

---

¹³³ Εἰς τὴν σκίλλην (σκυλοκρόμμυδο) ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι δύναμιν ἐξαγνιστικὴν. “ἐκάθηρέ τέ με καὶ περιήγνιζε δαδί καὶ σκίλλη καὶ ἄλλοις πλείοσι” (Λουκ. Ἐπισκοποῦντες). Τοιαύτην δύναμιν ἀπέδιδον καὶ εἰς κυνάριον, τὸ ὁποῖον ἐθυσίαζον καὶ ἔπειτα περιέφερον τρεῖς φορὰς τὸ πτώμα του πέριξ ἐκείνου πὺν ἤθελαν νὰ ἐξαγνίσουν τοῦτο ἐλέγετο περισκυλακισμός. “τῷ δὲ κυνὶ πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν Ἕλληνες ἐχρῶντο καὶ χρῶνται γε μέχρι νῦν ἔνιοι σφαγίῳ πρὸς τοὺς καθαρμούς καὶ τῇ Ἐκάτῃ σκυλάκῃ μετὰ τῶν ἄλλων καθαρσίων ἐκφέρουσι καὶ περιμάττουσι σκυλακίους τοὺς ἀγνισμοῦ δεομένους, περισκυλακισμὸν τὸ τοιοῦτο γένος τοῦ καθαρμοῦ καλοῦντες”. (Πλουτ. κεφαλ. καταγραφή § 68).

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ
XVII-XXIII

ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΙΑΣ
ΙΖ'

Ἔστι δὲ ἡ μεμψιμοιρία ἐπιτίμησις
παρὰ τὸ προσῆκον τῶν δεδομένων, ὁ
δὲ μεμψίμοιρος τοιόσδε τις,

[2] οἷος ἀποστείλαντος μερίδα τοῦ
φίλου εἰπεῖν πρὸς τὸν φέροντα·
Ἐφθόνησάς μοι τοῦ ζωμοῦ καὶ τοῦ
οἴναριου οὐκ ἐπὶ δεῖπνον καλέσας.

[3] καὶ ὑπὸ τῆς ἐταίρας
καταφιλούμενος εἰπεῖν· Θαυμάζω, εἰ
σὺ καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς οὕτω με
φιλεῖς.

[4] καὶ τῷ Διὶ ἀγανακτεῖν, οὐ διότι
ὔει, ἀλλὰ διότι ὕστερον.

[5] καὶ εὐρών ἐν τῇ ὁδῷ βαλλάντιόν
τι εἰπεῖν· Ἄλλ' οὐ θησαυρὸν εὗρηκα
οὐδέποτε.

[6] καὶ πριάμενος ἀνδράποδον ἄξιον
καὶ πολλὰ δεηθεὶς τοῦ πωλοῦντος·

XVII
ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΙΑΣ

Ἡ μεμψιμοιρία εἶναι κατηγορία
παρὰ τὸ πρέπον τῶν δῶρων ποῦ
λαμβάνει κανεῖς. Ἴδου δέ τι λογῆς
ἄνθρωπος εἶναι ὁ μεμψίμοιρος 1.

Ἄν φίλος του θυσιάσας στείλῃ εἰς
αὐτὸν μερίδα κρέατος, λέγει εἰς τὸν
φέροντα ἔλυπήθη ὁ κύριός σου νὰ
μὴ φάγω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν ζωμὸν τοῦ
κρέατος καὶ νὰ πιῶ ὀλίγο κρασάκι,
διὰ τοῦτο δὲν μὲ ἐκάλεσε εἰς τὸ
δεῖπνον'.

— Ἄν ἀπὸ τὴν ἐρωμένην του
λαμβάνῃ φιλήματα, τῆς λέγει
ἄπορῶ ἂν αὐτὰ προέρχωνται ἀπὸ
τὴν καρδιά σου'.

— θυμώνει κατὰ τοῦ Διὸς ὄχι διότι
δὲν βρέχει ἀλλὰ διότι βρέχει ἀργά.

— Ἄν εὗρη εἰς τὸν δρόμον
βαλλάντιον, λέγει· καλὰ, ἀλλὰ δὲν
ἔχω εὖρει ποτὲ θησαυρό'.

— Ἀφοῦ μὲ πολλὰς παρακλήσεις
ἀγοράσῃ εὐθηνὰ ἓνα δοῦλον, λέγει

Θαυμάζω, εἰπεῖν, ὅ τι ὑγιᾶς οὕτω
ἄξιον ἐώνημαι.

[7] καὶ πρὸς τὸν εὐαγγελιζόμενον,
ὅτι Υἱὸς σοι γέγονεν, εἰπεῖν, ὅτι Ἄν
προσθῆς· καὶ τῆς οὐσίας τὸ ἥμισυ
ἄπεστιν, ἀληθῆ ἔρεῖς.

[8] καὶ δίκην νικήσας καὶ λαβὼν
πάσας τὰς ψήφους ἐγκαλεῖν τῷ
γράψαντι τὸν λόγον ὡς πολλὰ
παραλελοιπότι τῶν δικαίων.

[9] καὶ ἐράνου εἰσενεχθέντος παρὰ
τῶν φίλων καὶ φήσαντός τινος·
Ἰλαρὸς ἴσθι, Καὶ πῶς; εἰπεῖν, Ὅτι δεῖ
τὰργύριον ἀποδοῦναι ἐκάστῳ καὶ
χωρὶς τούτων χάριν ὀφείλειν ὡς
εὐεργετημένον;

εἰς τὸν πωλητὴν ἄπορῶ ὅτι ἔχω
ἀγοράσει κάτι χωρὶς ἐλάττωμα τόσο
φθηνά·

— Εἰς ἐκεῖνον ποῦ τοῦ φέρει τὴν
καλὴν ἀγγελίαν ὅτι ἀπέκτησε υἱὸν 2
λέγει ἄλλα πρόσθεσε ὅτι ἐχάθη καὶ
τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας μου·

— Ὅταν εἰς τὸ δικαστήριον κερδίση
παμψηφεὶ δίκην, κατηγορεῖ τὸν
γράψαντα 3 τὴν ἀπολογία του ὅτι
ἔχει παραλίπει πολλὰ ἐπιχειρήματα.

— Ὅταν οἱ φίλοι του κάμουν
συνεισφορὰν δι' αὐτὸν καὶ κάποιος
τοῦ εἶπη ἔ! τώρα πρέπει νὰ εἶσαι
χαρούμενος', ἀπαντᾷ "μὰ πῶς ;
ἀφοῦ πρέπει καὶ τὰ χρήματα νὰ
δώσω ὀπίσω εἰς τὸν καθένα καὶ
ἐκτὸς τούτου νὰ χρεωστῶ χάριν ὡς
εὐεργετημένος;"

ΑΠΙΣΤΙΑΣ

ΙΗ'

Ἔστιν ἀμέλει <ή> ἀπιστία
ὑπόληψις τις ἀδικίας κατὰ πάντων, ὅ
δὲ ἄπιστος τοιοῦτός τις,

[2] οἷος ἀποστείλας τὸν παῖδα
ὀψωνήσοντα ἕτερον παῖδα πέμπειν

XVIII

ΑΠΙΣΤΙΑΣ

Ἡ ἀπιστία 1 εἶναι βεβαίως
γνώμη ποῦ ἔχει κανεὶς δι' ὅλους ὅτι
εἶναι ἄδικοι· ἰδοὺ δὲ τὴν λογῆς
ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἄπιστος.

— Ὅταν στείλῃ τὸν δοῦλόν του διὰ
νὰ ψωνίσῃ, στέλλει κατόπιν
δεύτερον διὰ νὰ πληροφορηθῇ,

τὸν πειυσόμενον, πόσου ἐπρίατο.

πόσον ἐπλήρωσεν ὁ πρῶτος διὰ τὰ ὀψώνια.

[3] καὶ φέρειν αὐτὸς τὸ ἀργύριον καὶ κατὰ στάδιον καθίζων ἀριθμεῖν, πόσον ἐστί.

— Εἰς τὸν δρόμον κρατεῖ ὁ ἴδιος 2 τὰ χρήματα καὶ εἰς κάθε στάδιον (185 μέτρα) καθίζει καὶ τὰ μετρᾷ.

[4] καὶ τὴν γυναῖκα τὴν αὐτοῦ ἐρωτᾶν κατακείμενος, εἰ κέκλεικε τὴν κιβωτόν, καὶ εἰ σεσήμανται τὸ κυλιούχιον, καὶ εἰ ὁ μοχλὸς εἰς τὴν θύραν τὴν αὐλείαν ἐμβέβληται, καὶ ἂν ἐκεῖνη φῆ, μηδὲν ἦττον αὐτὸς ἀναστὰς γυμνὸς ἐκ τῶν στρωμάτων καὶ ἀνυπόδητος τὸν λύχνον ἄψας ταῦτα πάντα περιδραμῶν ἐπισκέψασθαι καὶ οὕτω μόλις ὕπνου τυγχάνειν.

— Ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν κλίνην, ἐρωτᾷ τὴν γυναῖκά του ἂν ἔχη κλείσει τὸ κιβώτιον, ἂν εἶναι σφραγισμένο τὸ ἐρμάριον διὰ τὰ ἀσημικὰ καὶ ἂν ἔχη βάλει τὸν σύρτην εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς· ἂν δὲ ἐκεῖνη ἀπαντήσῃ ‘ναί’, δὲν πιστεύει, ἀλλὰ σηκώνεται γυμνὸς ἀπὸ τὸ στρῶμα καὶ ἀφοῦ ἀνάψῃ λύχνον περιφέρεται ξυπόλυτος διὰ νὰ τὰ ἐπιθεωρήσῃ ὅλα, καὶ ἔτσι μόνον ἠμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ.

[5] καὶ τοὺς ὀφείλοντας αὐτῶ ἀργύριον μετὰ μαρτύρων ἀπαιτεῖν τοὺς τόκους, ὅπως μὴ δύναιντο ἔξαρνοι γενέσθαι.

— Ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ τοῦ χρεωστοῦν χρήματα ζητεῖ τοὺς τόκους μὲ μάρτυρας, διὰ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ ἀρνηθοῦν.

[6] καὶ τὸ ἱμάτιον δὲ ἐκδοῦναι δεινὸς οὐχ ὅς βέλτιστα ἐργάσεται, ἀλλ' ὅταν ἦ ἄξιος ἐγγυητῆς τοῦ κναφέως.

— Εἶναι ἱκανὸς νὰ δώσῃ καὶ τὸ φόρεμά του πρὸς καθαρισμὸν ὄχι εἰς τὸν καλύτερον καθαριστήν, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ἀξιόπιστον ἐγγυητήν.

[7] καὶ ὅταν ἦκη τις αἰτησόμενος ἐκπώματα, μάλιστα μὲν μὴ δοῦναι, ἂν δ' ἄρα τις οἰκειὸς ἦ καὶ ἀναγκαῖος, μόνον οὐ πυρώσας καὶ στήσας καὶ σχεδὸν ἐγγυητὴν λαβῶν

— Ἄν ἔλθῃ κανεὶς νὰ δανεισθῇ ἀπὸ αὐτὸν ποτήρια 3 (χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ), συνήθως μὲν δὲν τὰ δίδει, ἂν ὅμως εἶναι κάποιος συγγενῆς του ἢ στενὸς φίλος, τὰ δανερίζει, ἀφοῦ πρῶτα τὰ

χρηῆσαι.

περάση ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ τὰ ζυγίση καὶ σχεδὸν λάβη ἐγγυητήν.

[8] καὶ τὸν παῖδα δὲ ἀκολουθοῦντα κελεύειν αὐτοῦ ὄπισθεν μὴ βαδίζειν, ἀλλ' ἔμπροσθεν, ἵνα φυλάττη αὐτόν, μὴ ἐν τῇ ὁδῷ ἀποδράση.

— Διατάσσει τὸν δοῦλον πού τὸν συνοδεύει νὰ μὴ βαδίζη ὀπίσω ἀλλ' ἔμπρός του, διὰ νὰ τὸν προσέχη μὴ τοῦ φύγη εἰς τὸν δρόμον.

[9] καὶ τοῖς εἰληφόσι τι παρ' αὐτοῦ καὶ λέγουσι· Πόσου, κατάθου, οὐ γὰρ σχολάζω πω, <εἰπεῖν> Πέμπειν μηδὲν πραγματεύου· ἐγὼ γάρ, <ἕως> ἂν σὺ σχολάσης, συνακολουθήσω.

— Εἰς ἐκείνους πού ἠγόρασαν ἀπὸ αὐτόν κάτι καὶ λέγουν 'πόσον τιμᾶται; γράψε το, διότι δὲν ἔχω τώρα καιρὸν' ἀπαντᾷ 'μὴ ἐνοχλεῖσαι, διότι ἐγὼ θὰ σὲ συντροφεύσω ἕως ὅτου εὐκαιρήσης'.

ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΣ

ΙΘ'

Ἔστι δὲ ἡ δυσχέρεια ἀθεραπευσία σώματος λύπης παρασκευαστική, ὃ δὲ δυσχερῆς τοιοῦτός τις,

[2] οἷος λέπραν ἔχων καὶ ἀλφὸν καὶ τοὺς ὄνυχας μεγάλους περιπατεῖν καὶ φῆσαι ταῦτα εἶναι αὐτῷ συγγενικὰ ἀρρωστήματα· ἔχειν γὰρ αὐτόν καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον, καὶ οὐκ εἶναι ῥάδιον αὐτῶν εἰς τὸ γένος ὑποβάλλεσθαι.

[3] ἀμέλει δὲ δεινὸς καὶ ἔλκη ἔχειν ἐν

XIX

ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΣ

Ἡ δυσχέρεια εἶναι ἀμέλεια διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ σώματος, ἢ ὅποια προξενεῖ δυσάρεστον αἴσθημα εἰς τοὺς ἄλλους. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ δυσχερῆς 1.

— Ἐνῷ ἔχει λέπραν καὶ λειχήνας καὶ μαῦρα νύχια ἀπὸ τὸ νόσημα, περιφέρεται εἰς τὸν δρόμον καὶ λέγει ὅτι ταῦτα τοῦ εἶναι ἀσθένεια κληρονομικαί, διότι τὰ εἶχε καὶ ὁ πατέρας του καὶ ὁ πάππος του, διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ ἄλλος νὰ εἰσχωρήση εἰς τὸ γένος των 2.

— Εἶναι δὲ βεβαίως ἱκανὸς καὶ ὅταν

τοῖς ἀντικνημίοις καὶ
προσπταίσματα ἐν τοῖς δακτύλοις
καὶ μὴ θεραπεῦσαι ἀλλ' ἐᾶσαι
θηριωθῆναι·

καὶ τὰς μασχάλας δὲ θηριώδεις καὶ
δασείας ἔχειν ἄχρι ἐπὶ πολὺ τῶν
πλευρῶν καὶ τοὺς ὀδόντας μέλανας
καὶ ἐσθιομένους ὥστε δυσέντευκτος
εἶναι καὶ ἀηδής.

[4] καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐσθίων
ἀπομύττεσθαι· θύων ἅμ' ἀδαξᾶσθαι·
προσλαλῶν ἀπορρίπτειν ἀπὸ τοῦ
στόματος· ἅμα πιῶν
προσερυγγάνειν.

[5] ἐν ἀνίπτοις τοῖς στρώμασι μετὰ
τῆς γυναικὸς [αὐτοῦ] κοιμᾶσθαι.

[6] ἐλαίῳ σαπρῶ ἐν βαλανείῳ
χρῶμενος σφύζεσθαι.

[7] καὶ χιτωνίσκον παχὺν καὶ ἱμάτιον
σφόδρα λεπτὸν καὶ κηλίδων μεστὸν
ἀναβαλλόμενος εἰς ἀγορὰν
ἐξελθεῖν.

[8] καὶ εἰς ὄρνιθοσκόπου τῆς μητρὸς
ἐξελθούσης βλασφημῆσαι.

[9] καὶ εὐχομένων καὶ σπενδόντων

ἔχη πληγὰς εἰς τὸ ἀντικνήμιον ἢ
ξεγδάσματα εἰς τοὺς δακτύλους, νὰ
μὴ τὰ θεραπεύη, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀφήνη
νὰ λαμβάνουν κακοήθη μορφήν.

— Ἔχει τὸ τρίχωμα εἰς τὰς
μασχάλας 3 ὅμοιον μὲ τρίχωμα
θηρίου, πυκνὸ ποὺ σκεπάζει μέγα
μέρος τῶν πλευρῶν του, καὶ τὰ
δόντια μαῦρα καὶ καταφαγωμένα,
ὥστε νὰ προξενῇ ἀηδίαν καὶ νὰ μὴ
ἠμπορῆς νὰ τὸν πλησιάσῃς·

— καὶ πετᾶ τὴν μύξαν του 4, ἐνῶ
τρώγει τὸ φαγητόν του· χώνεται εἰς
τὰ αἵματα, ὅταν θυσιάσῃ· ὅταν ὀμίλῃ
πρὸς τινα, τὸν ραντίζει 5 μὲ σάλια
ἀπὸ τὸ στόμα του· ἐρεύγεται, ἐνῶ
πίνει·

κοιμᾶται μὲ τὴν γυναῖκά του εἰς
στρώματα ρυπαρά·

εἰς τὸ λουτρὸν μεταχειρίζεται ταγγὸ
λᾶδι διὰ νὰ ἀλειφθῇ.

— Φορεῖ χονδρὸν χιτῶνα καὶ
μανδύαν πολὺ λεπτὸν μὲ πολλὰς
κηλίδας καὶ πηγαίνει ἔτσι εἰς τὴν
ἀγορὰν

— λέγει βλασφημίας, ὅταν ἢ μητέρα
του πηγαίνει νὰ συμβουλευθῇ
οἰωνοσκόπον.

— Ὅταν ἄλλοι προσεύχωνται καὶ

ἐκβαλεῖν τὸ ποτήριον καὶ γελάσαι
ὡς τεράστιόν τι πεποικώς·

[10] 8 καὶ ἀνλούμενος δὲ κροτῆσαι
ταῖς χερσὶ μόνος τῶν ἄλλων καὶ
συντερετίζειν καὶ ἐπιτιμᾶν τῇ
ἀνλητρίδι, τί οὕτω ταχὺ ἐπαύσατο·

[11] καὶ ἀποπτύσαι δὲ βουλόμενος,
ὑπὲρ τῆς τραπέζης προσπτύσαι τῷ
οἴνοχόφ.

κάμουν σπονδάς, ἀφήνει νὰ πέση τὸ
ποτήρι του 6 καὶ γελαῖ, σὰν νὰ ἔκαμε
μεγάλο κατόρθωμα.

— Ὅταν ἀκούη ἀνλητρίδα, μόνος
ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς χειροκροτεῖ καὶ
συνοδεύει μὲ χαμηλὴν φωνὴν τὸν
σκοπὸν καὶ τὴν ἐπιπλήττει, διότι
ἔπαυσε τόσον γρήγορα·

— θέλει νὰ πτύση 7 ἐπάνω ἀπὸ τὸ
τραπέζι καὶ πτύει τὸν ὑπηρέτην ποὺ
προσφέρει τὸ κρασί.

ΑΗΔΙΑΣ Κ'

Ἔστι δὲ ἡ ἀηδία, ὡς ὄρω
περιλαβεῖν, ἔντευξις λύπης ποιητικῆ
ἄνευ βλάβης, ὁ δὲ ἀηδῆς τοιοῦτός
τις, [2] οἷος ἐγείρειν ἄρτι καθεύδοντα
εἰσελθὼν, ἵνα αὐτῷ λαλῇ. [3] καὶ
ἀνάγεσθαι δὴ μέλλοντας κωλύειν.
[4] καὶ προσελθόντων δεῖσθαι
ἐπισχεῖν, ἕως ἂν περιπατήσῃ. [5] καὶ
τὸ παιδίον τῆς τίθης ἀφελόμενος,
μασώμενος σιτίζειν αὐτὸς καὶ
ὑποκορίζεσθαι ποππύζων καὶ
πανουρημάτιον τοῦ πάππου
καλῶν. [6] καὶ ἐσθίων δὲ ἄμα
διηγῆσθαι, ὡς ἐλλέβορον πιῶν ἄνω
καὶ κάτω καθαρθεῖη καὶ ζωμοῦ τοῦ
παρακειμένου ἐν τοῖς ὑποχωρήμασιν
αὐτῷ μελαντέρα <εἶη> ἢ χολή. [7] καὶ

XX ΑΗΔΙΑΣ

Ἡ ἀηδία εἶναι, ἂν θέλῃς νὰ τὴν
ὀρίσῃς, συνάντησις ποὺ ἠμπορεῖ νὰ
προξενήσῃ λύπην χωρὶς ζημίαν.
Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ
ἀηδῆς 1. Εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον
ἀνθρώπου ποὺ ἐκοιμήθη πρὸ ὀλίγου
καὶ τὸν ἐξυπνᾷ διὰ νὰ τοῦ
ὀμιλήσῃ. — ἐμποδίζει ἀνθρώπους
ποὺ εἶναι ἔτοιμοι νὰ
ἀποπλεύσουν. — Εἰς ἀνθρώπους ποὺ
ἔρχονται νὰ τὸν ἴδουν λέγει νὰ τὸν
περιμένουν ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ ἀπὸ
τὸν περίπατόν του. — (Εἰς τὸ σπίτι
φίλου) παίρνει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν
τροφὸν 2, τοῦ δίδει τροφήν, ἀφοῦ τὴν
μασήσῃ ὁ ἴδιος, τοῦ ὀμιλεῖ
ψελλίζοντας σὰν παιδάκι καὶ τὸ

ἔρωτησαι δὲ δεινὸς ἐναντίον τῶν οἰκείων· Εἶπ', ὦ μάμμη, ὅτ' ὤδινες καὶ ἔτικτές με, τίς ἡμέρα; [8] καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ λέγειν, ὡς ἡδύς ἐστι καὶ <ἀηδής>, ἀμφότερα δὲ οὐκ ἔχοντα οὐ ῥάδιον ἄνθρωπον λαβεῖν, [9] καὶ ὅτι ψυχρὸν ὕδωρ ἐστὶ παρ' αὐτῶ λακκαῖον, καὶ ὡς κῆπος λάχανα πολλὰ ἔχων καὶ ἀπαλὰ [ὥστε εἶναι ψυχρὸν] καὶ μάγειρος εὖ τὸ ὄψον σκευάζων, καὶ ὅτι ἡ οἰκία αὐτοῦ πανδοκεῖόν ἐστι_μεστή γὰρ ἀεί_καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἶναι τὸν τετρημένον πίθον· εὖ ποιῶν γὰρ αὐτοὺς οὐ δύνασθαι ἐμπλήσαι. [10] καὶ ξενίζων δὲ δεῖξαι τὸν παράσιτον αὐτοῦ ποιός τις ἐστὶ τῶ συνδειπνοῦντι· καὶ παρακαλῶν δὲ ἐπὶ τοῦ ποτηρίου εἰπεῖν, ὅτι τὸ τέρψον τοὺς παρόντας παρεσκεύασται, καὶ ὅτι αὐτήν, ἐὰν κελεύσωσιν, ὁ παῖς μέτεισι παρὰ τοῦ πορνοβοσκοῦ ἤδη, ὅπως πάντες ὑπ' αὐτῆς αὐλώμεθα καὶ εὐφραίνώμεθα.

ὀνομάζει παιγνίδι τοῦ παππάκη.— Εἰς τὸ τραπέζι διηγεῖται ὅτι ἔλαβε καθαρτικὸ (ἐλλέβορον 3), ὅτι τὸν ἐνήργησε ἀπὸ πάνω καὶ κάτω καὶ ὅτι ἡ χολή εἰς τὰ περιπτώματα τοῦ ἦτο περισσότερο μαύρη ἀπὸ τὸν ζωμον ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ τραπέζι.— Εἶναι ἰκανὸς καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὑπηρέτας νὰ ἐρωτήσῃ τὴν μητέρα του· 'πές μου, μητέρα, τί ἐντυπώσεις εἶχες τὴν ἡμέρα ποῦ με ἐγεννοῦσες· ἔπειτα δίδει ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντησιν καὶ λέγει ὅτι εἶναι εὐχάριστον καὶ λυπηρὸν συγχρόνως, ἀλλὰ χωρὶς αὐτὰ τὰ δύο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηθῇ ἄνθρωπος.— Καλεσμένος εἰς δεῖπνον διηγεῖται, ὅτι ἔχει εἰς τὸ σπίτι τοῦ στέρναν μὲ δροσερὸ νερὸ καὶ κῆπον μὲ πολλὰ καὶ τρυφερὰ λάχανα καὶ μάγειρον ποῦ παρασκευάζει ἐξαίρετα φαγητά, ὅτι τὸ σπίτι τοῦ εἶναι ξενοδοχεῖον, διότι δὲν ἀδειάζει ποτὲ καὶ οἱ φίλοι τοῦ εἶναι (κατὰ τὴν παροιμίαν) τρυπημένοι πίθοι, διότι ὅσον καὶ ἂν τοὺς εὐεργετήσῃ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τοὺς χορτάσῃ.— Ὅταν φιλοξενῇ κάποιον, ἐπαινεῖ τὰ προτερήματα τοῦ παρασίτου 4 (κόλακος) του, τὸν ὁποῖον παρουσιάζει· καὶ ὅταν προσκαλῇ τοὺς καλεσμένους νὰ πιοῦν, λέγει ὅτι ἔχουν ὅλα ἐτοιμασθῆ διὰ νὰ εὐχαριστηθοῦν καὶ ὅτι ὁ δοῦλος θὰ ὑπάγῃ ἀμέσως, ἂν διατάξουν, νὰ ζητήσῃ ἀυλητρίδα ἀπὸ τὸν πορνοβοσκὸν 'διὰ νὰ τὴν

ἀκούσωμεν ὅλοι, ὅταν παίζη τὸν
αὐλόν, καὶ εὐχαριστηθοῦμε'.

ΜΙΚΡΟΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ

ΚΑ'

Ἡ δὲ μικροφιλοτιμία δόξει εἶναι ὄρεξις τιμῆς ἀνελεύθερος, ὁ δὲ μικροφιλότιμος τοιοῦτός τις, [2] οἷος σπουδάσαι ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς παρ' αὐτὸν τὸν καλέσαντα κατακείμενος δειπνήσαι. [3] καὶ τὸν υἱὸν ἀποκεῖραι ἀπαγαγὼν εἰς Δελφούς, [4] καὶ ἐπιμεληθῆναι δέ, ὅπως αὐτῷ ὁ ἀκόλουθος Αἰθίοψ ἔσται. [5] καὶ ἀποδιδούς μνᾶν ἀργυρίου καινὸν ποιῆσαι ἀποδοῦναι. [6] καὶ κολοιῶ δὲ ἔνδον τρεφομένῳ δεινὸς κλιμάκιον πριάσθαι καὶ ἀσπίδιον χαλκοῦν ποιῆσαι, ὃ ἔχων ἐπὶ τοῦ κλιμακίου ὁ κολοιὸς πηδήσεται. [7] καὶ βοῦν θύσας τὸ προμετωπίδιον ἀπαντικρὺ τῆς εἰσόδου προσπατταλεῦσαι στέμμασι μεγάλοις περιδήσας, ὅπως οἱ εἰσιόντες ἴδωσιν, ὅτι βοῦν ἔθυσε. [8] καὶ πομπεύσας δὲ μετὰ τῶν ἰππέων τὰ μὲν ἄλλα πάντα δοῦναι τῷ παιδὶ ἀπενεγκεῖν οἴκαδε, ἀναβαλλόμενος δὲ θοιμάτιον ἐν τοῖς μύωψι κατὰ τὴν ἀγορὰν περιπατεῖν. [9] καὶ κυναρίου δὲ Μελιταίου τελευτήσαντος αὐτῷ, μνήμα ποιῆσαι καὶ στηλίδιον, ποιήσας ἐπιγράψαι Κλάδος Μελιταῖος. [10] καὶ ἀναθεῖς

XXI

ΜΙΚΡΟΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ

Ἡ μικροφιλοτιμία θὰ φανῆ ὅτι εἶναι χαμερπῆς ἐπιθυμία τιμῆς· ἰδοὺ δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ μικροφιλότιμος 1. Ὅταν προσκληθῆ εἰς δεῖπνον, προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ θέσιν κοντὰ εἰς τὸν προσκαλέσαντα. — Φέρει τὸν υἱὸν του εἰς τοὺς Δελφούς 2, διὰ νὰ κόψῃ καὶ ἀφιερῶσῃ ἐκεῖ τὰ μαλλιά του. — Φροντίζει νὰ ἔχῃ μαῦρον 3 δοῦλον διὰ νὰ τὸν ἀκολουθῆ. — Ὅταν δίδει ὀπίσω εἰς δανειστήν του μνᾶν, φροντίζει νὰ τὴν ἐπιστρέψῃ εἰς καινούρια ἀργυρᾶ νομίσματα. — Διὰ τὸν κολοιὸν 4 ποὺ τρέφει εἰς τὸ σπίτι του εἶναι ἱκανὸς νὰ κατασκευάσῃ σκαλίτσαν (κλιμάκιον) καὶ μικρὰν ἀσπίδα ἀπὸ χαλκόν 4, διὰ νὰ τὴν φορῆ ὁ κολοιὸς καὶ ἔτσι νὰ πηδᾷ εἰς τὴν σκαλίτσαν του· ὅταν θυσίασῃ βόδι, καρφώνει τὸ δέρμα τοῦ μετώπου μὲ τὰ κέρατα, ἀφοῦ δέσῃ γύρω μεγάλα στέμματα 5, ἀντίκρου εἰς τὴν εἴσοδον, διὰ νὰ βλέπουν οἱ εἰσερχόμενοι ὅτι ἔθυσιασε βόδι· ὅταν συνοδεύσῃ πομπὴν μὲ τοὺς ἰππεῖς, ὅλα τὰ ἄλλα δίδει εἰς τὸν δοῦλόν του νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι του, αὐτὸς δέ,

δακτυλίδιον χαλκοῦν ἐν τῷ
Ἀσκληπιεῖω τοῦτο ἐκτρίβειν,
στεφανοῦν, ἀλείφειν ὁσημέραι. [11]
ἀμέλει δὲ καὶ διοικήσασθαι παρὰ
τῶν συμπρυτάνεων, ὅπως
ἀπαγγείλη τῷ δήμῳ τὰ ἱερά, καὶ
παρεσκευασμένος λαμπρὸν ἱμάτιον
καὶ ἐστεφανωμένος παρελθὼν
εἰπεῖν· Ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐθύομεν
οἱ πρυτάνεις τὰ ἱερά τῇ Μητρὶ τῶν
θεῶν, τὰ γαλάξια, καὶ τὰ ἱερά καλά,
καὶ ὑμεῖς δέχεσθε τὰ ἀγαθὰ. καὶ
ταῦτα ἀπαγγείλας ἀπιὼν
διηγήσασθαι οἴκαδε τῇ ἑαυτοῦ
γυναικί, ὡς καθ' ὑπερβολὴν
εὐημέρει.

[12] καὶ πλειστάκις δὲ
ἀποκείρασθαι καὶ τοὺς ὀδόντας
λευκοὺς ἔχειν καὶ τὰ ἱμάτια δὲ
χρηστὰ μεταβάλλεσθαι καὶ χρίσματι
ἀλείφεσθαι. [13] καὶ τῆς μὲν ἀγορᾶς
πρὸς τὰς τραπέζας προσφοιτᾶν, τῶν
δὲ γυμνασίων ἐν τούτοις διατρίβειν,
οὗ ἂν οἱ ἔφηβοι γυμνάζωνται, τοῦ δὲ
θεάτρον καθῆσθαι, ὅταν ἦ ἡ θέα,

ἀφοῦ ἐνδυθῆ τὴν πολιτικὴν στολὴν
του, περιφέρεται μὲ τὰ σπιρούνια εἰς
τὴν ἀγορᾶν· ἂν ἀποθάνῃ σκυλάκι
του ἀπὸ τὴν Μάλταν 6, τοῦ
κατασκευάζει μνήμα, στήνει μικρὰν
στήλην καὶ γράφει ἐπάνω “Γένος τῆς
Μάλτας”. ἂν ἀφιερῶσῃ δάκτυλον
χάλκινον 7 εἰς τὸν ναὸν τοῦ
Ἀσκληπιοῦ, τὸν τρίβει καθημέραν,
τὸν στολίζει μὲ ἄνθη καὶ τὸν ἀλείφει
μὲ μύρον· ὅταν εἶναι πρύτανις 8,
κατορθώνει νὰ λάβῃ ἀπὸ τοὺς
συναδέλφους του τὴν ἐντολὴν νὰ
ἀναγγείλῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
θυσίας καὶ ἀφοῦ ἐνδυθῆ λαμπρὸν
φόρεμα καὶ στεφανωθῆ
παρουσιάζεται εἰς τὸν δῆμον καὶ
λέγει· “πολίται Ἀθηναῖοι,
ἐθυσιάσαμεν ἡμεῖς οἱ πρυτάνεις εἰς
τὴν μητέρα τῶν θεῶν 9 τὰ Γαλάξια
10 καὶ ἡ θυσία ἦτο καλή· εἴθε σεῖς νὰ
ἀπολαύσετε τὰ ἀγαθὰ”, καὶ ἀφοῦ
ἀπαγγείλῃ αὐτά, ἀπέρχεται εἰς τὸ
σπίτι του καὶ διηγεῖται εἰς τὴν
γυναῖκά του ὅτι εἶναι ὑπερβολικὰ
εὐτυχής.

— Πολὺ συχνὰ κόπτει τὰ μαλλιά
του, ἔχει λευκὰ δόντια, ἀλλάζει
συχνὰ τὰ φορέματά του, ἐνῶ ἀκόμη
εἶναι καλά, καὶ ἀλείφεται μὲ μύρα.—
Εἰς τὴν ἀγορᾶν πλησιάζει τὸ μέρος,
ὅπου εὐρίσκονται οἱ τραπεζίται, εἰς
τὰ γυμνάσια τοὺς τόπους, ὅπου
γυμνάζονται οἱ ἔφηβοι, καὶ εἰς τὸ
θέατρον, ὅταν ὑπάρχη παράστασις,

πλησίον τῶν στρατηγῶν. [14] καὶ ἀγοράζειν αὐτῷ μὲν μηδέν, ξένοις δ' ἐ<λάας> εἰς Βυζάντιον † ἐπιστάλματα † καὶ Λακωνικὰς κύνας εἰς Κύζικον καὶ μέλι Ὑμήτιον εἰς Ῥόδον, καὶ ταῦτα ποιῶν τοῖς ἐν τῇ πόλει διηγείσθαι. [15] ἀμέλει δὲ καὶ πίθηκον θρέψαι δεινὸς καὶ τίτυρον κτήσασθαι καὶ Σικελικὰς περιστεράς καὶ δορκαδείους ἀστραγάλους καὶ Θουριακὰς τῶν στρογγύλων ληκύθους καὶ βακτηρίας τῶν σκολιῶν ἐκ Λακεδαίμονος καὶ αὐλαίαν Πέρσας ἐνυφασμένην καὶ παλαιστρίδιον κόνιν ἔχον καὶ σφαιριστήριον. [16] καὶ τοῦτο περιῶν χρηννύναι τοῖς φιλοσόφοις, τοῖς σοφισταῖς, τοῖς ὀπλομάχοις, τοῖς ἀρμονικοῖς ἐνεπιδείκνυσθαι· καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν ὕστερον ἐπεισιέναι συγκαθημένων ἴν' εἴπη τις τῶν θεωμένων, ὅτι τούτου ἐστὶν ἡ παλαίστρα.

κάθηται κοντὰ εἰς τοὺς στρατηγούς. — Διὰ τὸν ἑαυτὸν του δὲν ἀγοράζει τίποτε, διὰ τοὺς φίλους του ὅμως (ἐκ φιλοξενίας) ἐκτελεῖ παραγγελίας καὶ στέλλει (ἀγάλματα) εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ Λακωνικοὺς σκύλους εἰς τὴν Κύζικον καὶ μέλι Ὑμηττοῦ εἰς τὴν Ῥόδον· καὶ ἐνῶ κάμη αὐτά, τὰ διηγεῖται εἰς ὅλην τὴν πόλιν. — Εἶναι δὲ ἱκανὸς καὶ πίθηκον 11 νὰ θρέψῃ καὶ τίτυρον 12 νὰ ἔχη καὶ περιστέρια Σικελικὰ 13 καὶ ἀστραγάλους ἐλαφιῶν 14 καὶ ἐλαιοδοχεῖα Θουριακὰ 15, ἀπὸ τὰ στρογγύλα καὶ ράβδους καμπύλας 16 ἀπὸ τὴν Λακεδαίμονα καὶ παραπετάσματα μὲ ἐνυφασμένους Πέρσας καὶ μικρὰν παλαίστραν 17 μὲ ἄμμον καὶ σφαιριστήριον. — Τὴν παλαίστραν αὐτὴν περιφερόμενος εἰς τὴν πόλιν παραχωρεῖ εἰς σοφιστὰς καὶ ὀπλομάχους καὶ μουσικούς, διὰ νὰ κάμουν μέσα ἐπιδείξεις καὶ αὐτὸς κατὰ τὰς ἐπιδείξεις εἰσέρχεται τελευταῖος, ὅταν ὅλοι πλέον εὐρίσκωνται εἰς τὰς θέσεις των, διὰ νὰ εἴπῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς θεατὰς ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ παλαίστρα.

ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΚΒ'

Ἡ δὲ ἀνελευθερία ἐστὶν ἀπουσία

XXII

ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Ἡ ἀνελευθερία εἶναι ἔλλειψις

τις φιλοτιμίας δαπάνην ἐχούσης, ὁ δὲ ἀνελεύθερος τοιοῦτός τις, [2] οἶος νικήσας τραγωδοῖς ταινίαν ἀναθεῖναι ξυλίην τῷ Διονύσῳ ἐπιγράψας μόνον αὐτοῦ τὸ ὄνομα. [3] καὶ ἐπιδόσεων γινομένων ἐκ τοῦ δήμου, ἀναστὰς σιωπῇ ἐκ τοῦ μέσου ἀπελθεῖν. [4] καὶ ἐκδίδους αὐτοῦ θυγατέρα τοῦ μὲν ἱερείου πλήν τῶν ἱερέων τὰ κρέα ἀποδόσθαι, τοὺς δὲ διακονοῦντας ἐν τοῖς γάμοις οἰκοσίτους μισθώσασθαι. [5] καὶ τριηραρχῶν τὰ τοῦ κυβερνήτου στρώματα αὐτῷ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὑποστορέννυσθαι, τὰ δὲ αὐτοῦ ἀποτιθέναι. [6] καὶ τὰ παιδιά δὲ δεινὸς μὴ πέμψαι εἰς διδασκάλου, ὅταν ἦ [τοῦ ἀποτιθέναι καὶ τὰ παιδιά] Μουσεῖα, ἀλλὰ φῆσαι κακῶς ἔχειν, ἵνα μὴ συμβάλωνται. [7] καὶ ἐξ ἀγορᾶς δὲ ὀψωνήσας τὰ κρέα αὐτὸς φέρειν καὶ τὰ λάχανα ἐν τῷ προκοιλίῳ. [8] καὶ ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῶ θοιμάτιον ἐκπλῦναι. [9] καὶ φίλου ἔρανον συλλέγοντος καὶ διειλεγμένου αὐτῷ, προσιόντα προῖδόμενος ἀποκάμψας ἐκ τῆς ὁδοῦ τὴν κύκλῳ οἴκαδε πορευθῆναι. [10] καὶ τῇ γυναικὶ δὲ τῇ ἑαυτοῦ προῖκα <πολλήν> εἰσενεγκαμένη μὴ πριάσθαι θεράπαιναν, ἀλλὰ μισθοῦσθαι εἰς τὰς ἐξόδους ἐκ τῆς γυναικείας παιδίον τὸ συνακολουθῆσον. [11] καὶ τὰ ὑποδήματα παλιμπήξει κεκαττυμένα φορεῖν καὶ λέγειν, ὅτι

φιλοτιμίας ἀποφεύγουσα δαπάνην 1. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἀνελεύθερος. Ἄν νίκηση (ὡς χορηγός) εἰς ἀγῶνα τραγωδῶν, ἀφιερώνει εἰς τὸν Διόνυσον ξυλίην πινακίδα, ὅπου γράφει μόνον τὸ ὄνομά του 2. — Ὅταν γίνωνται συνεισφοραὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως 3, σηκώνεται σιγὰ καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν συνέλευσιν. — Ὅταν ὑπανδρεύῃ τὴν θυγατέρα του, πωλεῖ τὰ κρέατα τῆς θυσίας, ἐκτὸς τῶν προωρισμένων διὰ τοὺς ἱερεῖς, τοὺς δὲ ὑπηρετοῦντας εἰς τὸν γάμον τοὺς μισθώνει χωρὶς τροφῆν. — Ἐὰν εἶναι τριηραρχος, στρώνει εἰς τὸ κατάστρωμα τὰ στρώματα τοῦ κυβερνήτου, τὰ δὲ ἰδικὰ του θέτει κατὰ μέρος διὰ νὰ μὴ φθειρῶνται. — Εἶναι δὲ ἱκανὸς νὰ μὴ στείλῃ καὶ τὰ τέκνα του εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ νὰ εἴπῃ ὅτι ἀσθενοῦν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Μουσῶν 4, διὰ νὰ μὴ συνεισφέρουν εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἑορτῆς. — Ὅταν ψωνίσῃ εἰς τὴν ἀγοράν, φέρει ὁ ἴδιος τὰ κρέατα καὶ τὰ λάχανα εἰς τὸν κόλπον του 5. — Μένει μέσα εἰς τὸ σπίτι του, ὅταν δώσῃ νὰ πλύνουν τὸ φόρεμά του. — Ἐὰν φίλος του συλλέγῃ ἑράνους, ἐνῶ ἔχει συνομιλήσει περὶ αὐτοῦ, βλέποντάς τον νὰ πλησιάσῃ ἀλλάζῃ τὸν δρόμον του καὶ μὲ ἕνα γῦρον ἐπιστρέφῃ εἰς τὸ σπίτι του. — Διὰ τὴν γυναικὰ του, ποῦ τοῦ ἔδωκε προῖκα, δὲν ἀγοράζει ὑπηρέτριαν ἀλλὰ μισθώνει ἕνα

Κέρατος οὐδὲν διαφέρει. [12] καὶ ἀναστὰς τὴν οἰκίαν καλλῦναι καὶ τὰς κλῖνας ἐκκορῖσαι. [13] καὶ καθεζόμενος παραστρέψαι τὸν τρίβωνα, ὃν αὐτὸν φορεῖ.

παιδάριον διὰ νὰ τὴν συνοδεύῃ 6, ὅταν ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γυναικείαν ἀγορὰν. — Φορεῖ ὑποδήματα συνερραμμένα μὲ πολλὰς ἐπιδιορθώσεις καὶ λέγει ὅτι εἶναι σκληρὰ σὰν κέρατο. — Ὅταν σηκωθῆ σαρώνει ὁ ἴδιος τὸ σπίτι καὶ καθαρίζει ἀπὸ κοριοῦς τὰς κλῖνας 7. — Ὅταν καθίζῃ, γυρίζει ἀνάποδα τὸ μάλλινον φόρεμα (τρίβωνα) 8 ποὺ φορεῖ, (διὰ νὰ μὴ λερώσῃ).

ΑΛΑΖΟΝΕΙΑΣ

ΚΓ'

Ἀμέλει δὲ ἡ ἀλαζονεῖα δόξει εἶναι προσποιήσις τις ἀγαθῶν οὐκ ὄντων, ὁ δὲ ἀλαζῶν τοιοῦτός τις, [2] οἷος ἐν τῷ διαζεύγματι ἐστηκὼς διηγῆσθαι ξένοις, ὡς πολλὰ χρήματα αὐτῷ ἐστὶν ἐν τῇ θαλάττῃ· καὶ περὶ τῆς ἐργασίας τῆς δανειστικῆς διεξιέναι, ἡλίκη, καὶ αὐτὸς ὅσα εἴληφε καὶ ἀπολώλεκε· καὶ ἅμα ταῦτα πλεθρίζων πέμπειν τὸ παιδάριον εἰς τὴν τράπεζαν, δραχμῆς αὐτῷ κειμένης. [3] καὶ συνοδοιπόρου δὲ ἀπολαῦσαι ἐν τῇ ὁδῷ δεινὸς λέγων, ὡς μετ' Ἀλεξάνδρου ἐστρατεύσατο, καὶ ὡς αὐτῷ εἶχε, καὶ ὅσα λιθοκόλλητα ποτήρια ἐκόμισε· καὶ περὶ τῶν τεχνιτῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι βελτίους εἰσὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ,

XXIII

ΑΛΑΖΟΝΕΙΑΣ

Ἡ ἀλαζονεῖα βεβαίως θὰ φανῆ ὅτι εἶναι κάποια προσποιήσις διὰ μὴ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ 1. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἀλαζῶν. Στέκει εἰς τὴν προκυμαίαν 2 (τοῦ Πειραιῶς) καὶ διηγῆται εἰς ξένους ὅτι ἔχει δώσει πολλὰ χρήματα εἰς θαλασσοδάνεια 3, περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν καὶ πόσα αὐτὸς ἐκέρδισε καὶ ἔχασε· συγχρόνως ἐνῶ καυχᾶται δι' αὐτὰ, στέλλει τὸν δοῦλόν του εἰς τὴν τράπεζαν, ἂν καὶ δὲν ἔχει κατάθεσιν οὔτε μιᾶς δραχμῆς. — Εἶναι ἰκανὸς καὶ συνταξιδιώτην του καθ' ὁδὸν νὰ ἐμπαίξῃ λέγων ὅτι ἐξεστράτευσε μαζί μὲ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ πῶς ἐκεῖνος ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν καὶ πόσα λιθοκόλλητα ποτήρια 4 ἔφερε

ἀμφισβητῆσαι· καὶ ταῦτα ψοφῆσαι,
οὐδαμοῦ ἐκ τῆς πόλεως
ἀποδημηκῶς. [4] καὶ γράμματα δὲ
εἰπεῖν, ὡς πάρεστι παρ' Ἀντιπάτρου
τριτὰ δὴ λέγοντα παραγενέσθαι
αὐτὸν εἰς Μακεδονίαν· καὶ διδομένης
αὐτῷ ἐξαγωγῆς ξύλων ἀτελοῦς ὅτι
ἀπειρήται, ὅπως μὴδ' ὑφ' ἑνὸς
συκοφαντηθῆ, Περαιτέρω
φιλοσοφεῖν προσῆκε τοῖς Μακεδόσι·
[5] καὶ ἐν τῇ σιτοδείᾳ δὲ ὡς πλείω ἢ
πέντε τάλαντα αὐτῷ γένοιτο τὰ
ἀναλώματα διδόντι τοῖς ἀπόροις τῶν
πολιτῶν, ἀνανεύειν γὰρ οὐ
δύνασθαι. [6] καὶ ἀγνώτων δὲ
παρακαθημένων κελεῦσαι θεῖναι
τὰς ψήφους ἕνα αὐτῶν καὶ ποσῶν
κατὰ χιλίας καὶ κατὰ μίαν καὶ
προστιθεῖς πιθανὰ ἐκάστοις τούτων
ὀνόματα ποιῆσαι καὶ δέκα τάλαντα·
καὶ τοῦτο φῆσαι εἰσηνηνοχένας εἰς
ἐράνους αὐτῶν· καὶ τὰς τριηραρχίας
εἰπεῖν, ὅτι οὐ τίθησιν, οὐδὲ τὰς
λειτουργίας, ὅσας λελειτούργηκε. [7]
καὶ προσελθὼν δ' εἰς τοὺς ἵππους
τοὺς ἀγαθοὺς τοῖς πωλοῦσι
προσποιήσασθαι ὠνητιᾶν. [8] καὶ ἐπὶ
τὰς κλίνας ἐλθὼν ἱματισμὸν ζητῆσαι
εἰς δύο τάλαντα καὶ τῷ παιδὶ
μάχεσθαι, ὅτι τὸ χρυσίον οὐκ ἔχων
αὐτῷ ἀκολουθεῖ. [9] καὶ ἐν μισθῷ
τὴν οἰκίαν οἰκῶν φῆσαι ταύτην εἶναι
τὴν πατρῶαν πρὸς τὸν μὴ εἰδότα, καὶ
διότι μέλλει πωλεῖν αὐτὴν διὰ τὸ
ἐλάττω εἶναι αὐτῷ πρὸς τὰς
ξενοδοχίας.

ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν· νὰ ὑποστηρίξῃ
δὲ ὅτι οἱ τεχνῖται τῆς Ἀσίας εἶναι
καλύτεροι ἀπὸ τοὺς τεχνίτας τῆς
Εὐρώπης· καὶ λέγει ὅλα αὐτὰ χωρὶς
νὰ ἔχη μεταβῆ εἰς κανένα ἄλλον
τόπον ἔξω τῆς πόλεως· — καὶ
ἐπιστολὰς δὲ τρεῖς λέγει ὅτι ἔλαβε
ἀπὸ τὸν Ἀντίπατρον 5, μὲ τὰς ὁποίας
τὸν ἐπροσκάλεσε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν
Μακεδονίαν καὶ ὅτι, ἐνῶ τοῦ ἐδίδετο
ἄδεια ἐξαγωγῆς ξυλείας (ἀπὸ τὴν
Μακεδονίαν) 6 χωρὶς δασμὸν, δὲν
ἐδέχθη, διὰ νὰ μὴ τὸν συκοφαντήσῃ
κανεῖς, ὅτι εἶναι περισσότερον παρ'
ὅσον πρέπει φίλος τῶν Μακεδόνων
7. — Κατὰ τὴν σιτοδείαν 8 λέγει ὅτι
αὐτὸς ἔχει ἐξοδεύσει περισσότερα
ἀπὸ πέντε τάλαντα εἰς βοήθειαν τῶν
πτωχῶν πολιτῶν, διότι δὲν ἠμπορεῖ
νὰ ἀρνηθῆ. — Εὐρισκόμενος μεταξὺ
ἀγνώστων προσώπων παρακαλεῖ
ἕνα ἐξ αὐτῶν νὰ λογαριάσῃ μὲ τὰς
ψήφους 9 καὶ ἀφοῦ μετρήσῃ κατὰ
ἑξακοσίας δραχμὰς καὶ κατὰ μνᾶν
καὶ προσθέσῃ πρὸς πιστοποιήσιν καὶ
ὀνόματα ὀφειλετῶν εἰς κάθε ποσὸν
ἀπὸ αὐτά, ἀναβιβάζει τὸ ὅλικόν
ἄθροισμα εἰς δέκα τάλαντα· καὶ
αὐτά, λέγει, ἐδόθησαν ἀπὸ αὐτὸν εἰς
ἐράνους, παραλείπει δὲ νὰ
προσθέσῃ τὰς τριηραρχίας 10 καὶ
τὰς ἄλλας δημοσίας λειτουργίας ποῦ
ἀνέλαβε. — Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν
ἵππων πλησιάζει ἐκείνους ποῦ
πωλοῦν τοὺς καλυτέρους καὶ
προσποιεῖται ὅτι θέλει νὰ ἀγοράσῃ

11. — Ἔρχεται εἰς τὰ ἐπιπλοπωλεῖα καὶ ζητεῖ ἱματισμὸν ἀξίας δύο ταλάντων, ὑβρίζει δὲ τὸν δοῦλόν του, διότι δὲν ἔφερε μαζί του τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. — Ἐνῶ κατοικεῖ εἰς σπίτι μὲ ἐνοίκιον, λέγει εἰς ἐκεῖνον ποῦ δὲν τὸ γνωρίζει, ὅτι εἶναι πατρικό του καὶ ὅτι θὰ τὸ πωλήσῃ, διότι εἶναι μικρὸ σχετικῶς πρὸς τοὺς ξένους ποῦ φιλοξενεῖ 12.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

XVII

1. Μεμψίμοιρος (ἐκ τοῦ μέμφομαι — μοῖρα) εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖται, ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν τοῦ συμβῇ.

2. Ἡ γέννησις ἄρρενος ἐνομίζετο εὐνοια τῶν θεῶν.

3. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν δικηγόροι, οἱ κατηγορούμενοι ἔπρεπε νὰ κάμουν αὐτοπροσώπως τὴν υπεράσπισίν των εἰς τὸ δικαστήριον· κατέφευγον λοιπὸν πρὸς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος λογογράφους καὶ ἐλαμβάνον ἀπὸ αὐτοὺς ἀντὶ πληρωμῆς τὴν ἀπολογία, τὴν ὁποίαν ἀπεστήθιζον καὶ ἀπήγγελλον εἰς τὸ δικαστήριον.

XVIII

1. Ὁ Ἀριστοτέλης χαρακτηρίζει τὴν ἀπιστίαν ὡς ἐλάττωμα τῶν γερόντων· “λέγεται περὶ τῶν πρεσβυτέρων ὅτι καὶ κακοήθεις εἰσὶ· ἔστι δὲ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν πάντα· ἔτι δὲ καχύποπτοι εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἀπιστοὶ δὲ δι’ ἐμπειρίαν, (Ρητ. Β, 13).

2. Τὰ πρὸς ἀγορὰν χρήματα ἔφερε συνήθως ὁ δοῦλος ποῦ ἠκολούθει τὸν κύριόν του.

3. Ὑπῆρχε ἡ συνήθεια νὰ δανειζονται ἀπὸ φίλους καὶ γείτονας ποτήρια (χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ) ὅσοι δὲν εἶχον τοιαῦτα καὶ ἔδιδον ἐπίσημον γεῦμα.

XIX

1. Δυσχερῆς, κατὰ τὸν Θεόφραστον, εἶναι ἄνθρωπος ἀποκρουστικός, σιχαμερὸς διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν πρὸ πάντων τοῦ σώματός του. Τὰ ἐπακολουθοῦντα ὅμως παραδείγματα δὲν ἀνταποκρίνονται ὅλα εἰς τὸν ὀρισμὸν· διὰ τοῦτο τὸ τέλος τοῦ χαρακτήρος (§ 7 καὶ ἑ.) νομίζουν οἱ κριτικοὶ ὅτι πρέπει νὰ μετατεθῇ, ἄλλοι μὲν εἰς τὸν χαρακτήρα **βδελυρὸς** (11), ἄλλοι εἰς τὸν χαρακτήρα **ἀναίσθητος** (14) καὶ ἄλλοι εἰς τὸν χαρακτήρα **ἀηδῆς** (20).

2. Ἡ νιοθέτησις (ὑποβολή) ξένων τέκνων ἦτο, φαίνεται, συνήθης· διὰ τοῦτο καὶ ὡς θέμα ἔλαβον αὐτὴν κωμικοὶ ποιηταὶ (Φιλήμων, Μένανδρος καὶ ἄλλ.) τῶν ὁποίων κωμῶδιαι ἔφερον τὸν τίτλον **Ὑποβολμιαίος**.

3. Οἱ κομψευόμενοι ἐφρόντιζον νὰ ἀφαιροῦν τὰς τρίχας ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μέρη τοῦ σώματος (στήθος, μασχάλας), τὰ ὁποῖα ἔνεκα τοῦ εἶδους τοῦ ἀρχαίου ἱματισμοῦ ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὰ βλέμματα ὄλων.

4. Τὸ ρινόμακτρον ἦτο ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας.

5. Εἰς τὸν Ἀριστοφάνη (Ἀχαρνῆς 1150) ἐν ἐκ τῶν προσώπων ἐπονομάζεται Ψακάς (βροχή), διότι, κατὰ τὸν Σχολιαστήν, προσέερανε τοὺς συνομιλοῦντας διαλεγόμενος.

6. Ἡ πτώσις ἀντικειμένον κατὰ τὰς σπονδὰς ἐθεωρεῖτο κακὸς οἰωνός.

7. Τὸ πτύειν δημοσία δὲν ἐνομιζέτο ἀπρέπες. Ἡ φράσις **μακρὰ πτύειν** ἐδήλωνε συμβολικῶς ὑπερηφάνειαν καὶ περιφρόνησιν. Ἡ ἀπρέπεια ἐδῶ ἔγκειται ὄχι εἰς τὴν πράξιν ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν κατὰ τὴν ὁποίαν γίνεται.

XX

1. Κατὰ τὸν ὅρισμὸν ἀηδῆς εἶναι ὁ κακοαναθρεμμένος καὶ ἀνάγωγος ἄνθρωπος ποῦ προξενεῖ δυσἀρέσκειαν μὲ τοὺς τρόπους του· ἐκ τῶν παραδειγμάτων ὁμως φαίνεται ὅτι καὶ ὁ χαρακτήρ οὗτος εἶναι κράμα ἀκαιρίας, ἀλαζονείας καὶ ἀγροικίας.

2. Αἱ τροφοὶ συνήθιζον νὰ μασοῦν τὴν τροφήν ποῦ ἔδιδαν εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ, διὰ νὰ τὴν καταπίνουν αὐτὰ εὐκολώτερον.

3. Οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο πολὺ τὸν ἐλλέβορον ὡς ἐμετικὸν καὶ καθαρτικόν.

4. Οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι εἶχον παρασίτους ἢ γελωτοποιούς, οἱ ὅποιοι παρευρίσκοντο εἰς τὰ δεῖπνα, διὰ νὰ τέρπουν τοὺς συνδαιτημόνας μὲ τοὺς ἀστεϊσμούς των.

XXI

1. Ὁ μικροφιλότιμος (κενόδοξος) δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν χαῦνον τοῦ Ἀριστοτέλους· 'οἱ δὲ χαῦνοι ... καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται καὶ σχήματι καὶ βούλονται τὰ εὐτυχήματα φανερὰ εἶναι αὐτῶν καὶ λέγουσι περὶ αὐτῶν ὡς διὰ τούτων τιμηθισόμενοι' (Ἠθικ. Νικ. 1125, α, 23)· ὁμοιάζει δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀλαζόνα· ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι ὅτι ὁ μὲν μικροφιλότιμος ἀποδίδει ἀξίαν καὶ τιμὴν εἰς πράγματα μικρὰ τὰ ὅποια ἔχει, ὁ δὲ ἀλαζὼν εἰς μεγάλα τὰ ὅποια δὲν κατέχει.

2. Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἔθιμον νὰ κόπτουν τὴν κόμην τοῦ υἱοῦ των κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν καὶ νὰ τὴν ἀφιερώνουν εἰς κάποιον θεὸν ἢ ἥρωα· ὁ μικροφιλότιμος ἀπὸ κενοδοξίαν φέρει τὸν υἱὸν του εἰς Δελφοῦς, διὰ νὰ ἀφιερῶσιν τὴν κόμην του εἰς τὸν Απόλλωνα.

3. Εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐκστρατείαν του Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἀσίας ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ μεταχειρίζονται οἱ πλούσιοι Αἰθίοπας ὡς δούλους ἀκολουθούς.

4. Τὴν μικρὰν χαλκίνην ἀσπίδα διὰ τὸν κολιὸν καὶ τὴν σκαλίτσα (κλιμάκιον) εἰς τὸν κλωβὸν του κατεσκεύασε ὁ μικροφιλότιμος, διὰ νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν διαβατῶν. Ἀρχαῖον Ἀττικὸν ἀγγεῖον φέρει τὴν εἰκόνα ἐνὸς μικροῦ πτηνοῦ μὲ ἀσπίδα ἐπὶ τῶν πτερῶν του. (Ἀρχαιολ. Μουσ. Ἀθηνῶν ἀρ. 566).

5. Τὰ στέμματα ἦσαν στέφανοι ἢ κλάδοι ἐλαίας τυλιγμένοι μὲ ταινίας ἢ ἔρια καὶ δι' αὐτῶν ἐκόσμουσαν τὰς κεφαλὰς τῶν θυμάτων.

6. Οἱ σκύλοι τῆς Μάλτας εἶχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μεγάλην ὑπόληψιν. Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ ἀφιερωμέναι εἰς σκύλους ἀνευρέθησαν πολλαί· τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη ἀνευρεθεῖσα ἐν Λέσβῳ:

Παρθενόπην κύνα θάψεν ἀναξ ἐὸς ἡ συνήθυρε (sic)

ταύτην τερπωλῆς ἀντιδουὸς χάριτα·

ἔστ' ἄθλον στοργῆς ἄρα καὶ κυσίν, ὡς νῦν καὶ ἦδε

εὐνους οὔσα τροφεῖ σῆμα λέλογχε τόδε·

ἐς τόδ' ὄρων χρηστὸν ποιῶ φίλον, ὅς σε προθύμως

καὶ ζῶντα στέργει καὶ νεκρὸν ἀμφιέπει.

7. Δάκτυλος χάλκινος ἦτο ὁμοίωμα χάλκινον δακτύλου, πάσχοντος, ὡς φαίνεται, καὶ θεραπευθέντος, τὸ ὅποιον ὁ μικροφιλότιμος ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς ἰατρικῆς. Ἦτο δὲ ὁ ναὸς οὗτος πρὸς Ν. τῆς Ἀκροπόλεως ἄνωθεν τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, ὅπου ἔβλεπέ τις πολλὰ τοιαῦτα ἀφιερῶματα. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν διαφόρων τοιούτου εἶδους ἀφιερωμάτων εἰς διαφόρους ναοὺς.

8. Ἡ βουλή κατὰ τὸ ἀρχαῖον δημοκρατικὸν πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἀπετελεῖτο ἐκ 500 βουλευτῶν, ἤτοι 50 ἐξ ἐκάστης τῶν 10 φυλῶν. Ἐκ τῶν βουλευτῶν τούτων 50 ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν ἀνελάμβανον τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἐπὶ 35-36 ἡμέρας κατ' ἔτος· ἐλέγοντο δὲ τότε **πρυτάνεις** καὶ ἡ φυλὴ πρυτανεύουσα. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου τούτου ὠρίζοντο διὰ κλήρου ἄλλοι 50 ἐξ ἄλλης φυλῆς, ὥστε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους μετεῖχον διαδοχικῶς τοῦ ἀξιώματος τούτου καὶ αἱ 10 φυλαί. Οἱ πρυτάνεις εἶχον ἔργον νὰ διευθύνουν τὰ τῆς βουλῆς, νὰ συγκαλοῦν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ νὰ τελοῦν τὰς ὠρισμένας θυσίας· ἐτρέφοντο δὲ ὅλοι δημοσίᾳ δαπάνῃ εἰς τὴν Θόλον (Πρυτανεῖον).

9. Μήτηρ τῶν Θεῶν ἦτο ἡ Ρεα ἢ Κυβέλη, τῆς ὁποίας τὸ ἱερὸν ἦτο πλησίον τοῦ βουλευτηρίου, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ ἀρχεῖα, ἐκεῖ δὲ ἐθυσίαζον οἱ πρυτάνεις.

10. Γαλάξια ἦτο ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Κυβέλης καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ πλακούντια μὲ γάλα πού μετεχειρίζοντο κατ' αὐτήν. "Γαλάξια, ἑορτὴ Ἀθήνησι Μητρὶ Θεῶν ἀγομένη, ἐν ἣ ἔψουσι τὴν γαλαξίαν· ἔστι δὲ πόλτος κριθίνος ἐκ γάλακτος" (Bekker Anecd. p. 229, 25).

11. Ὁ Πίθηκος ἔγινε γνωστὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐμφανίζεται ὡς ζῶον οἰκιακὸν ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος π.Χρ.

12. Τίτυρος ἦτο εἶδος πιθήκου μὲ μικρὰν οὐράν· ἀλλὰ καὶ ὁ τράγος ἐλέγετο τίτυρος καὶ ὡς κύριον ὄνομα ποιμένων ἀναφέρεται.

13. Αἱ περιστρεφαὶ τῆς Σικελίας ἦσαν ὀνομασται διὰ τὸ κάλλος των.

14. Ἐν ἀπὸ τὰ συνήθη παιγνίδια τῶν ἀρχαίων ἦσαν οἱ **ἀστράγαλοι**· οἱ ἀστράγαλοι ἐλάφων μὲ τοὺς ὁποίους ἐπαίζετο εἶχον μεγάλην ἀξίαν ὡς σπάνιοι.

15. Θούριοι ἀποικία τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος.

16. Οἱ Λακεδαιμόνιοι συνήθιζον νὰ κρατοῦν καμπύλας βακτηρίας· τὸ ἔθιμον τοῦτο ἠκολούθουν κατὰ μίμησιν μερικοὶ νεωτερίζοντες Ἀθηναῖοι, διὰ τοῦτο ὠνομάζοντο Λακωμανεῖς.

17. Αἱ λέξεις **παλαιστρα** καὶ **γυμνάσιον** εἶναι ταυτόσημοι. Ὁ μικροφιλότιμος κατ' ἀπομίμησιν τῶν πλουσίων πού εἶχον ἰδιωτικὰ γυμνάσια κατεσκεύασε καὶ αὐτὸς μικρὰν παλαιστραν (παλαιστρίδιον).

XXII

1. Ἀνελευθερία (μικροπρέπεια) εἶναι ὁ χαρακτήρ μὴ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, Ἐδῶ λαμβάνεται μὲ ἔννοιαν περιωρισμένην, σχετικῶς δηλ. μόνον πρὸς τὴν δαπάνην· ὥστε ἀνελευθερία εἶναι εἶδος φιλαργυρίας περὶ τῆς ὁποίας ὁ Ἀριστοτέλης λέγει· 'ἐν δυσὶ γὰρ οὐσα, τῇ τε ἐλλείψει τῆς δόσεως καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς λήψεως, οὐ πᾶσιν ὀλόκληρος παραγίνεται ἀλλ' ἐνίοτε χωρίζεται' (Ηθικ. Νικ. Δ, 3, 1121 β, 17). Ὁ ἀνελεύθερος λοιπὸν ὁμοιάζει μὲ τὸν μικρολόγον, τοῦ ὁποίου τὸν ὀρισμὸν ἴδε (10).

2. Εἰς τοὺς δραματικούς ἀγῶνας τὰ ἔξοδα τοῦ χοροῦ ἀνελάμβανε εἰς ἐκ τῶν πλουσίων πολιτῶν, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦτο ἐλέγετο χορηγός· τὸ ὑπόυργημα δὲ τοῦτο ἐνομιζέτο τιμητικώτατον· εἰς περιπτώσιν νίκης ὁ χορηγὸς ἐλάμβανε στέφανον καὶ τρίπουν τὰ ὁποῖα ἀφιέρωνε εἰς τὸν Διόνυσον ἐπὶ μνημείου χορηγικοῦ, ὅπου ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, τῆς φυλῆς, τοῦ χορηγοῦ καὶ τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ἀνελεύθερος πρὸς ἀποφυγὴν δαπάνης ἀναγράφει τὸ ἰδικόν του μόνον ὄνομα ἐπὶ ξυλίνης πινακίδος.

3. Αἱ ἐκούσiai συνεισφοραὶ πού ἐδίδον οἱ πολῖται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως ἐλέγοντο **ἐπιδόσεις**· αἱ δὲ συνεισφοραὶ πού ἐπέβαλλεν ἡ πολιτεία εἰς τοὺς πλουσίους ἐκ τῶν πολιτῶν **λειτουργίαι**· τοιαῦται δὲ ἦσαν· χορηγία, γυμνασιαρχία, ἐστίασις, ἀρχιθεωρία καὶ τριηραρχία.

4. Ἑορτὴ τῶν Μουσῶν ἦτο σχολικὴ ἑορτὴ, τῆς ὁποίας τὰ ἔξοδα κατέβαλον δι' ἐράνων οἱ μαθηταί.

5. Τὰ ὀψώνια μετέφερον ἐκ τῆς ἀγορᾶς οἱ δοῦλοι ἢ οἱ προῦνικοι.

6. Εἰς τὰς νέας γυναικας τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐπετρέπετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ἔξοδος πρὸς μετάβασιν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς ναοὺς, εἰς πανηγύρεις, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ συνοδεύωνται τουλάχιστον ἀπὸ μίαν ὑπερέτριαν.

7. Εἰς τὴν μετάφρασιν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν διόρθωσιν τοῦ Casaubon (τὰς κλίνας ἐκκορίσαι) ἀντὶ τῆς τοῦ Navarre (τὰς κλίνας στορέσαι), ὅχι μόνον διότι συμφωνεῖ περισσότερο μὲ τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος V (ἐκκορήσαι) ἀλλὰ καὶ διότι ἐκφράζει καλύτερον τὴν μικροπρέπειαν τοῦ ἀνελευθέρου, ὁ ὁποῖος χάριν οἰκονομίας ὁ ἴδιος (σαρώνει τὸ σπίτι) τὴν οἰκίαν καλλύνει. Τὸ ὄργανον μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ἐργασία αὐτῇ, δηλ. τὸ σάρωθρον, ὀνομάζεται εἰς τὴν Λέσβον **φιλοκαλία** (φρουκαλιά).

XXIII

1. Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρίζει τὴν ἀλαζονεῖαν ὡς 'προσποίησιν ἐπὶ τὸ μεῖζον' (Ηθικ. Νικ. Β, 7, 1108α) καὶ 'ἀλαζῶν δὲ ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος' (Ηθικ. Εὐδ. Β, 3, 1221α 24)· ὁ δὲ Πλάτων ὡς 'ἔξιν προσποιητικὴν ἀγαθοῦ ἢ ἀγαθῶν μὴ ὑπαρχόντων' (ὀρισμ. 416). Τὴν διαφορὰν τοῦ ἀλαζόνος καὶ μικροφιλοτίμου ἴδε εἰς τὸν ὀρισμὸν μικροφιλοτιμίας (4).

2. Διὰ τοῦ **προκυμαία** μετέφρασα τὴν λέξιν τοῦ κειμένου διάζευγμα, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ ἴδιον μὲ τὸ ἀναφερόμενον **χῶμα** τοῦ Πειραιῶς, δηλ. τὸ πρόχωμα πού περιέφρασε τὸν λιμένα καὶ ἄφηγε διάστημα 55 μόνον μέτρων διὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον τῶν πλοίων. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐγένετο συνάντησις διαφόρων ἐμπορῶν καὶ ξένων.

3. Ο τόκος διὰ τὰ θαλασσοδάνεια ἀνήρχετο εἰς 30%, ἐνῶ διὰ τὰ δάνεια τῆς ξηρᾶς ἦτο 18%.
4. Οἱ τεχνῖται τῆς Ἀσίας ἦσαν εἰδικοί εἰς τὴν κατασκευὴν πολυτίμων ποτηρίων.
5. Ὁ Ἀντίπατρος ἦτο τοποτηρητὴς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς τὴν Ἀσίαν (322-310). Ἐκ τούτου συμπεραίνει ὁ Cichorius ὅτι οἱ Χαρακτῆρες ἐγράφησαν κατὰ τὸ ἔτος 319 π.Χ.
6. Τὰ δάση τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη αἰῶνος π.Χ. παρεῖχον ξυλείαν ναυπηγήσιμον εἰς τοὺς Ἀθηναίους· τινὲς δὲ κατῶρθωνον νὰ λάβουν καὶ ἄδειαν εἰσαγωγῆς ἄνευ δασμοῦ.
7. Εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ χωρίου τούτου ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν διόρθωσιν τοῦ Madvig 'περαιτέρω φίλος εἶναι ἢ προσῆκε Μακεδόσι'. Τὰ χειρόγραφα ὅμως ἔχουν 'περαιτέρω φιλοσοφεῖν προσῆκε Μακεδόσι', τὸ ὁποῖον ὁ Diels καὶ ἄλλοι ἐρμηνεύουν 'ἔπρεπε νὰ εἶναι περισσότερον πανοῦργοι οἱ Μακεδόνες, διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ μὲ προσελκύσουν μὲ τοιαῦτα δῶρα'.
8. Πρόκειται πιθανῶς περὶ τῆς γενομένης σιτοδείας εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ ἔτος 329, ὅτε ἡ τιμὴ ἐνὸς μεδίμνου σίτου ἀνῆλθεν εἰς 16 δραχμάς, ἐνῶ συνήθως ἐπωλεῖτο 5.
9. Οἱ ἀρχαῖοι ἔκαμνον τὰς ἀριθμητικὰς πράξεις μὲ ψήφους (λιθάρια), τὰς ὁποίας ἔθετον ἐπὶ ἀβακίου. Ὁ Cichorius ἐξηγεῖ ὡς ἑξῆς τὸ δύσκολον τοῦτο χωρίον. Ἄς ὑποθέσωμεν τρεῖς ἀριθμητικὰς ἐνότητας, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ εἰς μίαν στήλην τοῦ ἀβακίου· εἰς τὴν κατωτέραν στήλην ἀριθμητικὴ ἐνότης εἶναι ἢ μναῖ ἢ 100 δραχμαί, εἰς τὴν μέσην 6 μναῖ ἢ 600 δραχμαί καὶ εἰς τὴν ἀνωτέραν 60 μναῖ ἢ ἓν τάλαντον. Ὅσάκις λοιπὸν ἡ κατωτέρα στήλη περιέχει 6 ψήφους ὁ λαγαριάζων τὰς ἀντικαθιστᾶ διὰ μιᾶς τὴν ὁποίαν θέτει εἰς τὴν μέσην στήλην, ὁσάκις δὲ ἡ στήλη αὐτὴ περιέχει 10 ψήφους, τὰς ἀντικαθιστᾶ μὲ μίαν τὴν ὁποίαν θέτει εἰς τὴν ἀνωτέραν πού ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τάλαντον (=6000 δρχ.)· κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὸ κεφάλαιον ἢ ἄθροισμα εὐρίσκεται εὐκολώτατα.
10. Ἡ τριηραρχία ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἐκτάκτους λειτουργίας. Αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ τριηράρχου ἦσαν· νὰ ἐξοπλίσῃ δι' ἐξόδων του τριήρη, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδιδεν ἡ πόλις, νὰ τὴν διατηρῇ εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ νὰ μισθοδοτῇ τὸ πλήρωμα.
11. Ἡ συντήρησις ἵππου ἦτο πολυτέλεια τῶν πλουσίων Ἀθηναίων· 'ἄγαλμα τῆς ὑπερπλοῦτου χλιδῆς' ὡς λέγει ὁ Αἰσχύλος (Προμηθ. 466). Ἡ τάξις τῶν ἵππέων ἦτο εὐγενὴς καὶ ἀριστοκρατικὴ. Ὁ ἀλαζών, διὰ νὰ φανῇ ὅτι ἀνήκει εἰς αὐτήν, προσποιεῖται ὅτι θὰ ἀγοράσῃ ἵππον καὶ μάλιστα πολυτελείας, κατάλληλον δηλ. διὰ τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὸν πόλεμον.
12. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξήσκουν κατὰ παράδοσιν τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἐθεώρουν ὡς ἀρετὴν.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ
XXIV-XXX

ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ
ΚΔ'

Ἔστι δὲ ἡ ὑπερηφανία καταφρόνησις τις πλὴν αὐτοῦ τῶν ἄλλων, ὁ δὲ ὑπερήφανος τοιοῦδε τις, [2] οἷος τῶ σπεύδοντι ἀπὸ δείπνου ἐντεύξεσθαι φάσκειν ἐν τῶ περιπατεῖν. [3] καὶ εὖ ποιήσας μεμνησθαι φάσκειν. [4] καὶ βαδίζων [ἐν ταῖς ὁδοῖς] τὰς διαίτας κρίνειν [ἐν] τοῖς ἐπιτρέψασι. [5] καὶ χειροτονούμενος ἐξόμνυσθαι τὰς ἀρχάς, οὐ φάσκων σχολάζειν. [6] καὶ προσελθεῖν πρότερος οὐδενὶ θελήσει. [7] καὶ τοὺς πωλοῦντάς τι ἢ μεμισθωμένους δεινὸς κελεῦσαι ἤκειν πρὸς αὐτὸν ἅμ' ἡμέρα. [8] καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς πορευόμενος μὴ λαλεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι, κάτω κεκυφώς, ὅταν δὲ αὐτῶ δόξη, ἄνω πάλιν. [9] καὶ ἐστιῶν τοὺς φίλους αὐτὸς μὴ συνδειπνεῖν, ἀλλὰ τῶν ὑφ' αὐτὸν τινι συντάξαι αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι. [10] καὶ προαποστέλλειν δὲ, ἐπὶ πᾶν πορεύηται, τὸν ἐροῦντα, ὅτι προσέρχεται. [11] καὶ οὔτε ἐπ' ἀλειφόμενον αὐτὸν οὔτε λουόμενον οὔτε ἐσθίοντα ἐᾶσαι ἂν εἰσελθεῖν. ἀμέλει δὲ καὶ λογιζόμενος πρὸς τινα τῶ παιδὶ συντάξαι τὰς ψήφους διωθεῖν καὶ κεφάλαιον ποιήσαντι

XXIV
ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΣ

Ἐπερηφανία εἶναι τὸ νὰ καταφρονῇ κανεὶς ὅλους ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ὑπερήφανος 1. Εἰς ἐκεῖνον ποὺ βιάζεται νὰ τοῦ ὀμιλήσῃ λέγει ὅτι θὰ τὸν δεχθῆ μετὰ τὸ δεῖπνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ περιπάτου.— Ἄν κάμη εὐεργεσίαν, τὴν ἐνθυμεῖται πάντοτε.— Εἰς ἐκείνους ποὺ τὸν διώρισαν διαιτητὴν ἐκφέρει τὴν κρίσιν εἰς τὸν δρόμον 2 ἐνῶ περιπατεῖ.— Ἄν χειροτονηθῆ ἀρχῶν 3, δὲν δέχεται τὴν ἀρχὴν καὶ ὀρκίζεται ὅτι δὲν ἔχει καιρὸν.— Δὲν καταδέχεται νὰ ἐπισκεφθῆ κανένα αὐτὸς πρῶτος.— Εἶναι ἰκανὸς νὰ εἴπῃ εἰς ἐκείνους ποὺ πωλοῦν κάτι εἰς αὐτὸν ἢ μισθώνουν ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἔλθουν (νὰ πληρωθοῦν ἢ νὰ πληρώσουν) τὰ ἐξημερώματα.— Εἰς τὸν δρόμον δὲν ὀμιλεῖ εἰς ὅσους (γνωρίμους) συναντᾷ ἀλλὰ προχωρεῖ μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω ἢ πρὸς τὰ ἐπάνω κατὰ τὴν διάθεσιν ποὺ ἔχει.— Ὅταν καλῆ εἰς δεῖπνον τοὺς φίλους του, αὐτὸς δὲν συντρῶγει ἀλλὰ ἀναθέτει εἰς κάποιον ὑπὸ τὰς διαταγὰς του νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῶν— Δὲν κάμνει

γράψαι αὐτῶ εἰς λόγον. [12] καὶ ἐπιστέλλων μὴ γράφειν, ὅτι Χαρίζιοι ἄν μοι, ἀλλ' ὅτι Βούλομαι γενέσθαι, καὶ Ἀπέσταλκα πρὸς σὲ ληψόμενος, καὶ Ὅπως ἄλλως μὴ ἔσται, καὶ Τὴν ταχίστην.

ἐπίσκεψιν, ἐὰν δὲν στείλη προηγουμένως κάποιον νὰ τὸ προαναγγείλη. — Δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὸ σπίτι του οὔτε ὅταν ἀλείφῃ τὰ μαλλιά του μὲ λάδι οὔτε ὅταν λούεται οὔτε ὅταν τρώγῃ. — Ὅταν κανονίζῃ λογαριασμοὺς μὲ κάποιον, διατάσσει τὸν ὑπάλληλόν του νὰ ἀριθμήσῃ μὲ τὰς ψήφους καὶ ἀφοῦ κάμῃ τὸ ἄθροισμα νὰ τὸ καταχωρίσῃ εἰς τὴν μερίδα του. — Ὅταν στέλλῃ ἐπιστολάς, δὲν γράφει τὴν φράσιν 'θὰ μοῦ κάμῃς τὴν χάριν' ἀλλὰ 'θέλω νὰ γίνῃ τοῦτο' καὶ 'σοῦ ἔχω στείλει κάποιον διὰ νὰ τοῦ δώσῃς νὰ μοῦ φέρῃ' καὶ 'θὰ γίνῃ ὅπως τὸ λέγω' καὶ 'νὰ τὸ κάμῃς τάχιστα'4.

ΔΕΙΛΙΑΣ

ΚΕ'

Ἀμέλει δὲ ἡ δειλία δόξειεν ἂν εἶναι ὑπειξίς τις ψυχῆς ἐκ φόβου [V: ἔμφοβος], ὁ δὲ δειλὸς τοιοῦτός τις, [2] οἷος πλέων τὰς ἄκρας φάσκειν ἡμιολίας εἶναι· καὶ κλυδωνίου γενομένου ἐρωτᾶν, εἴ τις μὴ μεμύηται τῶν πλεόντων· καὶ τοῦ κυβερνήτου ἀνακύπτων μὲν πυνθάνεσθαι, εἰ μεσοπορεῖ καὶ τί αὐτῶ δοκεῖ τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ πρὸς τὸν παρακαθήμενον λέγειν, ὅτι φοβεῖται ἀπὸ ἐνυπνίου τινός· καὶ ἐκδὺς

XXV

ΔΕΙΛΙΑΣ

Ἡ δειλία 1 βεβαίως ἠμπορεῖ νὰ φανῇ ὅτι εἶναι ὑποχώρησις τῆς ψυχῆς ἀπὸ φόβον. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ δειλός. Ὅταν ταξιδεύῃ μὲ πλοῖον, νομίζει ὅτι τὰ ἀκρωτήρια εἶναι πειρατικὰ πλοῖα 2. — Ἄν γίνῃ θαλασσοταραχὴ, ἐρωτᾶ μήπως κανεὶς ἀπὸ τοὺς πλεόντας δὲν ἔχει μνηθῆ τὰ μυστήρια 3 (τῆς Σαμοθράκης) καὶ ἀφοῦ σηκώσῃ τὸ κεφάλι, ἐρωτᾶ τὸν πλοίαρχον ἂν τὸ πλοῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ πέλαγος καὶ

διδόναι τῷ παιδί τὸν χιτωνίσκον· καὶ δεῖσθαι πρὸς τὴν γῆν προσάγειν αὐτόν. [3] καὶ στρατευόμενος δὲ <τοῦ> πεζοῦ ἐκβοηθοῦντος <οἴος> τε προσκαλεῖν πάντας κελεύων πρὸς αὐτὸν καταστάντας πρῶτον περιδεῖν, καὶ λέγειν, ὡς ἔργον διαγνῶναί ἐστι, πότεροί εἰσιν οἱ πολέμιοι. [4] καὶ ἀκούων κραυγῆς καὶ ὀρῶν πίπτοντας εἰπεῖν πρὸς τοὺς παρεστηκότας, ὅτι τὴν σπάθην λαβεῖν ὑπὸ τῆς σπουδῆς ἐπελάθετο, τρέχειν ἐπὶ τὴν σκηνὴν, τὸν παῖδα ἐκπέμψας κελεύειν προσκοπεῖσθαι, ποῦ εἰσιν οἱ πολέμιοι, ἀποκρύψαι αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, εἶτα διατρίβειν πολὺν χρόνον ὡς ζητῶν. [5] καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ὀρῶν τραυματίαν τινὰ προσφερόμενον τῶν φίλων προσδραμῶν καὶ θαρρεῖν κελεύσας ὑπολαβῶν φέρειν. καὶ τοῦτον θεραπεύειν καὶ περισπογγίζειν καὶ παρακαθήμενος ἀπὸ τοῦ ἔλκουσ τὰς μυίας σοβεῖν καὶ πᾶν μᾶλλον ἢ μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις. καὶ τοῦ σαλπιστοῦ δὲ τὸ πολεμικὸν σημήναντος καθήμενος ἐν τῇ σκηνῇ <εἰπεῖν>· Ἄπαγ' ἐς κόρακας· οὐκ ἔασει τὸν ἄνθρωπον ὕπνου λαβεῖν πυκνὰ σημαίνων. [6] καὶ αἵματος δὲ ἀνάπλεως ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου τραύματος ἐντυγχάνειν τοῖς ἐκ τῆς μάχης ἐπανιοῦσι καὶ διηγεῖσθαι ὡς κινδυνεύσας· Ἐνα σέσωκα τῶν φίλων. καὶ εἰσάγειν πρὸς τὸν κατακεείμενον σκεψομένους τοὺς

πῶς κρίνει τὸν καιρόν, καὶ εἰς τὸν παρακαθήμενον λέγει ὅτι φοβεῖται ἀπὸ ἓνα ὄνειρο ποῦ εἶδε· καὶ ἀφοῦ ἐκδυθῆ, δίδει τὸν χιτῶνά του εἰς τὸν δουλόν του καὶ παρακαλεῖ (τοὺς ναύτας) νὰ τὸν φέρουν εἰς τὴν ξηράν.— Ὅταν εὐρίσκεται εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τὴν ἐξόρμησιν τοῦ πεζικοῦ 4 προσκαλεῖ τοὺς συνδημότας 5 του καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ σταθοῦν πρῶτα κοντὰ καὶ νὰ παρατηρήσουν γύρω, διότι, λέγει, εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνη κανεὶς ποῖοι ἀπὸ τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη εἶναι οἱ ἐχθροί.— Καὶ ὅταν ἀκούη φωνὰς καὶ βλέπη νὰ φονεύωνται, λέγει εἰς τοὺς συντρόφους του ὅτι ἀπὸ τὴν βίαν του ἐλησμόνησε τὸ ξίφος καὶ τρέχει εἰς τὴν σκηνὴν· ἀφοῦ δὲ στείλη ἔξω τὸν δουλόν του καὶ τὸν διατάξη νὰ ἴδῃ ποῦ εἶναι οἱ ἐχθροί, αὐτὸς τὸ κρύπτει ὑπὸ τὸ προσκέφαλον καὶ ἔπειτα χρονοτριβεῖ πολὺ, διότι τάχα τὸ ζητεῖ εἰς τὴν σκηνὴν.— Ὅταν βλέπη ὅτι κάποιον φίλον του πληγωμένον φέρουν εἰς τὸ στρατόπεδον, τρέχει πρὸς αὐτόν, τὸν ἐνθαρρύνει καὶ ὑποβαστάζοντας τὸν φέρει εἰς τὴν σκηνὴν· ἐκεῖ τὸν περιποιεῖται, σπογγίζει τὸ αἷμα γύρω καὶ καθήμενος κοντὰ του διώχνει τὰς μύγας ἀπὸ τὴν πληγὴν· καὶ κάθε ἄλλο προτιμᾷ νὰ κάμῃ παρὰ νὰ πολεμῇ μὲ τοὺς ἐχθρούς.— ἂν ὁ σαλπικτῆς σαλπίσῃ τὸ πολεμικόν,

δημότας, τοὺς φυλέτας καὶ τούτων
ἄμ' ἐκάστῳ διηγείσθαι, ὡς αὐτὸς
αὐτὸν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἐπὶ σκηνήν
ἐκόμισεν.

καθήμενος εἰς τὴν σκηνήν λέγει 'στὸ
διάβολο' δὲν θὰ ἀφήσης τὸν
ἄνθρωπον νὰ κοιμηθῇ ὀλίγον μὲ τὰ
σαλπίσματα σου;—Καὶ
καταματωμένος ἀπὸ τὴν ξένην
πληγὴν συναντᾷ τοὺς
ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν μάχην καὶ
διηγείται 'μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μου
ἔχω σώσει ἓνα ἀπὸ τοὺς φίλους μου·
καὶ συγχρόνως φέρει μέσα εἰς τὴν
σκηνήν πρὸς τὸν πληγωμένον τοὺς
συνδημότας καὶ φυλέτας του διὰ νὰ
τὸν ἴδουν καὶ διηγείται εἰς τὸν
καθένα ὅτι ὁ ἴδιος μὲ τὰ χέρια του
τὸν ἔφερεν εἰς τὴν σκηνήν.

ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΣ ΚΣΤ'

Δόξειεν δ' ἂν εἶναι ἡ ὀλιγαρχία
φιλαρχία τις ἰσχύος καὶ κέρδους
γλιχομένη, ὁ δὲ ὀλιγαρχικὸς
τοιούτος, [2] οἶος τοῦ δήμου
βουλευομένου, τίνας τῶ ἄρχοντι
προσαιρήσονται τῆς πομπῆς τοὺς
συνεπιμελησομένους, παρελθὼν
ἀποφήνασθαι, ὡς δεῖ αὐτοκράτορας
τούτους εἶναι, κὰν ἄλλοι
προβάλλωνται δέκα, λέγειν· Ἰκανὸς
εἷς ἐστί, τοῦτον δὲ ὅτι δεῖ ἄνδρα
εἶναι· καὶ τῶν Ὀμήρου ἐπῶν τοῦτο ἐν
μόνον κατέχειν, ὅτι

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς

XXVI ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΣ

Ἡ Ὀλιγαρχία 1 ἤμπορεῖ νὰ φανῇ
ὅτι εἶναι κάποια φιλαρχία ποῦ
ἐπιθυμεῖ δύναμιν καὶ κέρδος. Ἴδου δὲ
τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ
ὀλιγαρχικὸς. Ὅταν ὁ δῆμος
σκέπτεται ποίους νὰ ἐκλέξῃ ὡς
βοηθοὺς τοῦ ἄρχοντος 2 διὰ νὰ
φροντίσουν μαζί του περὶ τῆς
πομπῆς 3 (τῶν Παναθηναίων),
ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα καὶ λέγει ὅτι
αὐτοὶ ποῦ θὰ ἐκλεχθῶν πρέπει νὰ
ἔχουν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, καί, ἂν
ἄλλοι προτείνουν δέκα, παρατηρεῖ
'ἓνας εἶναι ἀρκετὸς' καὶ προσθέτει
ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι **ἄνδρας**.

κοίρανος ἔστω,

τῶν δὲ ἄλλων μηδὲν ἐπίστασθαι [3]
ἀμέλει δὲ δεινὸς τοῖς τοιούτοις τῶν
ὀλίγων <λόγοις> χρήσασθαι, ὅτι Δεῖ
αὐτοὺς ἡμᾶς συνελθόντας περὶ
τούτων βουλευσασθαι καὶ ἐκ τοῦ
ὄχλου καὶ τῆς ἀγορᾶς ἀπαλλαγῆναι
καὶ παύσασθαι ἀρχαῖς
πλησιάζοντας καὶ ὑπὸ τούτων οὕτως
ὑβριζομένους ἢ τιμωμένους, <καὶ>
ὅτι Ἡ τούτους δεῖ ἢ ἡμᾶς οἰκεῖν τὴν
πόλιν. [4] καὶ τὸ μέσον δὲ τῆς ἡμέρας
ἐξιὼν καὶ τὸ ἰμάτιον ἀναβεβλημένος
καὶ μέσην κουρᾶν κεκαρμένος καὶ
ἀκριβῶς ἀπωνυχισμένος σοβεῖν τοὺς
τοιούτους λόγους τραγωδῶν
[Herwerden: <λέγων> τὴν τοῦ
Ωιδείου]. [5] Διὰ τοὺς συκοφάντας
οὐκ οἰκητόν ἐστιν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὡς
Ἐν τοῖς δικαστηρίοις δεινὰ πάσχομεν
ὑπὸ τῶν δεκαζομένων, καὶ ὡς
Θαυμάζω τῶν πρὸς τὰ κοινὰ
προσιόντων, τί βούλονται, καὶ ὡς
Ἀχάριστόν ἐστι <τὸ> τοῦ νέμοντος
καὶ διδόντος, καὶ ὡς αἰσχύνεται ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ, ὅταν παρακάθηται τις
αὐτῷ λεπτός καὶ αὐχμῶν. [6] καὶ
εἰπεῖν· Πότε παυσόμεθα ὑπὸ τῶν
λειτουργιῶν καὶ τῶν τριηραρχιῶν
ἀπολλύμενοι; καὶ ὡς μισητὸν τὸ τῶν
δημαγωγῶν γένος, τὸν Θησέα
πρῶτον φήσας τῶν κακῶν τῇ πόλει
γεγονέναι αἴτιον· τοῦτον γὰρ ἐκ
δώδεκα πόλεων εἰς μίαν καταγαγεῖν
τὰ <πλήθη> λυθείσης βασιλείας· καὶ
δίκαια αὐτὸν παθεῖν· πρῶτον γὰρ

καὶ ἀπὸ τούτων στίχους τοῦ Ὀμήρου
γνωρίζει ἓνα μόνον.

δὲν ὠφελεῖ νὰ κυβερνοῦν πολλοί,
ἀλλ' ἓνας μόνο

ἀπὸ τούτων ἄλλους δὲ δὲν γνωρίζει
κανένα 4.— Εἶναι βεβαίως ἰκανὸς νὰ
μεταχειρίζεται τὰς ἐξῆς φράσεις·
'πρέπει ἡμεῖς μόνοι νὰ συνέλθωμεν
5 καὶ σκεφθῶμεν περὶ αὐτῶν τῶν
πραγμάτων, νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ
τὸν ὄχλον καὶ τὴν ἀγορᾶν, νὰ
παύσωμεν ἀπὸ τὸ νὰ πλησιάζωμεν
τὰς ἀρχὰς καὶ ἔτσι νὰ ὑβριζώμεθα ἢ
νὰ τιμώμεθα ἀπὸ αὐτάς' 6" καὶ ἢ
αὐτοὶ 7 ἢ ἡμεῖς πρέπει νὰ
κατοικοῦμεν 8 τὴν πόλιν'.—

Ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ τὸ
μεσημέρι ἐνδεδυμένος εὐπρεπῶς,
κουρεμένος κατὰ τὸν μέσον τρόπον
9, μὲ νύχια περιποιημένα, βαδίζει
ἀγέρωχα καὶ λέγει μὲ τόνον
δραματικὸν ἄδύνατον νὰ κατοικῆ
κανεὶς εἰς τὴν πόλιν διὰ τοὺς
πολλοὺς συκοφάντας' 10 καὶ ἔεις τὰ
δικαστήρια 11 δεινοπαθοῦμεν ἀπὸ
τοὺς οὐτιδανοὺς αὐτοὺς ποὺ μᾶς
κρίνουν' καὶ ἄπορῶ τί θέλουν αὐτοὶ
οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔρχονται καὶ
ἀνακατεύονται εἰς τὰ κοινὰ' καὶ τὸ
πλῆθος εἶναι ἀχάριστον πάντοτε καὶ
ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον ποὺ μοιράζει καὶ
χαρίζει' καὶ ὅτι ἐντρέπεται, ὅταν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου 12 κάθηται
κοντὰ τοῦ κάποιος πτωχὸς καὶ
ρουπαρὸς.— καὶ προσθέτει ἄποτε θὰ

αὐτὸν ἀπολέσθαι ὑπ' αὐτῶν· καὶ τοιαῦτα ἕτερα πρὸς τοὺς ξένους καὶ τῶν πολιτῶν τοὺς ὁμοτρόπους καὶ ταῦτ' αὖ προαιρουμένους.

σωθῶμεν ἀπὸ τὰς συνεισφορὰς αὐτὰς καὶ τριηραρχίας πού μᾶς καταστρέφουν; — Τὸ γένος τῶν δημαγωγῶν, λέγει, εἶναι μισητὸν καὶ πρῶτος ὁ Θησεὺς 13 ὑπῆρξε αἴτιος κακῶν εἰς τὴν πόλιν, διότι αὐτὸς συνήθροισε τὸν δῆμον ἀπὸ δώδεκα πόλεις εἰς μίαν μόνην καὶ κατήργησε τὰς βασιλείας· καὶ δίκαια ἔπαθε, διότι αὐτὸς ἔγινε τὸ πρῶτον θῦμα τοῦ λαοῦ. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα λέγει εἰς τοὺς ξένους καὶ εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν συμπολιτῶν του πού ἔχουν τὸν αὐτὸν χαρακτήρα καὶ τὰ αὐτὰ πολιτικὰ φρονήματα.

ΟΨΙΜΑΘΙΑΣ ΚΖ'

Ἡ δὲ ὀψιμαθία φιλοπονία <περὶ παιδείαν> δόξειεν ἂν εἶναι ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν, ὁ δὲ ὀψιμαθῆς τοιοῦτός τις, [2] οἷος ῥήσεις μανθάνειν ἐξήκοντα ἔτη γεγρονῶς καὶ ταύτας λέγων παρὰ πότον ἐπιλανθάνεσθαι. [3] καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ μανθάνειν “τὸ ἐπὶ δόρυ” καὶ “ἐπὶ ἀσπίδα” καὶ “ἐπ' οὐράν”. [4] καὶ εἰς [τὰ] Ἡρῶα συμβαλλόμενος [Navarre: συμβάλλεσθαι] τοῖς μειρακίοις λαμπάδα τρέχειν. [5] ἀμέλει δὲ κᾶν που κληθῆ εἰς Ἡράκλειον <συνθύσων>, ῥίψας τὸ ἱμάτιον τὸν βούν αἵρεσθαι, ἵνα τραχηλίση. [6] καὶ

XXVII ΟΨΙΜΑΘΙΑΣ

Ἡ ὀψιμαθία ἠμπορεῖ νὰ φανῆ ὅτι εἶναι κάποια φιλεργία παρὰ τὴν ἡλικίαν πρὸς μάθησιν. Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ὀψιμαθῆς 1. Εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα ἔτων μανθάνει ρητὰ καὶ ἐνῶ τὰ ἀπαγγέλλει εἰς συμπόσιον, τὰ λησμονεῖ. — Διδάσκεται ἀπὸ τὸν υἱόν του στρατιωτικὰς ἀσκήσεις 2, τὸ ‘ἐπὶ δεξιὰ’ ‘ἐπ' ἀριστερὰ’ ‘μεταβολή’ — Εἰς ἑορτὰς ἡρώων συνεισφέρει μὲ τὰ μειράκια καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὰς λαμπαδηδρομίας 3. — Ἐὰν προσκληθῆ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς

προσανατρίβεσθαι εἰσιῶν εἰς τὰς παλαιστρας. [7] καὶ ἐν τοῖς θαύμασι τρία ἢ τέτταρα πληρώματα ὑπομένειν τὰ ἄσματα ἐκμανθάνων. [8] καὶ τελούμενος τῷ Σαβαζίῳ σπεῦσαι, ὅπως καλλιστεύσῃ παρὰ τῷ ἱερεῖ. [9] καὶ ἐρῶν ἐταίρας καὶ κριοὺς προσβάλλων ταῖς θύ<ραις> πληγὰς εἰληφῶς ὑπ' ἀντεραστοῦ δικάζεσθαι. [10] καὶ εἰς ἀγρὸν ἐφ' ἵππου ἀλλοτρίου ἐποχούμενος [Navarre: κατοχούμενος] ἅμα μελετᾶν ἱππάζεσθαι καὶ πεσῶν τὴν κεφαλὴν κατεαγέναι. [11] καὶ ἐν δεκαδισταῖς συνάγειν τοὺς μετ' αὐτοῦ συναύξοντας. [12] καὶ μακρὸν ἀνδριάντα παίζειν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀκόλουθον. [13] καὶ διατοξεύεσθαι καὶ διακοντίζεσθαι τῷ τῶν παιδίων παιδαγωγῷ καὶ ἅμα μανθάνειν παρ' αὐτοῦ <παραινεῖν>, ὡς ἂν καὶ ἐκείνου μὴ ἐπισταμένου. [14] καὶ παλαίων δ' ἐν τῷ βαλανείῳ πυκνὰ τὴν ἔδραν στρέφειν, ὅπως πεπαιδευθῆναι δοκῇ. [15] καὶ ὅταν ὦσι <χοροὶ> γυναικῶν [suppl. Diels: ὦσιν ἐγγὺς γυναῖκες], μελετᾶν ὀρχεῖσθαι αὐτὸς αὐτῷ τερετίζων.

τὴν θυσίαν, ἀποθέτει τὸ φόρεμά του καὶ προσπαθεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ βόδι καὶ παρουσιάσῃ τὸν λαϊμόν του πρὸς σφαγὴν εἰς τὸν ἱερέα. — Εἰσέρχεται εἰς τὰς παλαιστρας καὶ συγκρούεται μὲ τοὺς νεανίσκους. — Εἰς παραστάσεις θαυματοποιῶν παρευρίσκειται τρεῖς ἢ τέσσαρας φορὰς διὰ νὰ ἀποστηθίσῃ τὰ ἄσματα 4. — Ὄταν μυῆται εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Βάκχου 5, προσπαθεῖ νὰ λάβῃ τὸ βραβεῖον τοῦ κάλλους ἀπὸ τὸν ἱερέα. — Ἐκβιάζει τὴν θύραν τῆς ἐρωμένης του 6, ξυλοκοπεῖται ἀπὸ τὸν ἀντεραστήν καὶ καταφεύγει εἰς τὸ δικαστήριον. — Πηγαίνει εἰς τὸν ἀγρὸν του μὲ ξένον ἵππον καὶ καταγίνεται μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν εἰς ἀσκήσεις ἱππικὰς, ἀλλὰ πίπτει καὶ σπάζει τὸ κεφάλι του. — Εἶναι μέλος τοῦ συλλόγου τῶν **δεκαδιστῶν** 7 καὶ προσκαλεῖ εἰς συμπόσιον τοὺς συναδέλφους ποὺ μέλλουν, ὅπως καὶ αὐτὸς, νὰ ἐνισχύσουν τὸ σωματεῖον. — Παίζει μακρὸν ἀνδριάντα 8 μὲ τὸν δοῦλόν του. — Ἀγωνίζεται εἰς τὸ τόξον καὶ τὸ ἀκόντιον μαζὶ μὲ τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του, καὶ ζητεῖ νὰ τὸν διδάξῃ, ὡσὰν νὰ μὴ ἐγνώριζε καὶ ἐκεῖνος. — Λαμβάνει μαθήματα πάλης καὶ εὐρισκόμενος εἰς τὸ λουτρὸν στρέφει συχνὰ τοὺς γλουτούς, διὰ νὰ φανῇ ὅτι ἔχει ἀσκηθῆναι εἰς τὴν πάλην 9. — Ὄταν γίνονται χοροὶ γυναικῶν 10,

προσπαθεῖ καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς μιμηθῇ
τραγουδώντας σιγὰ τὸν ρυθμὸν.

ΚΑΚΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΗ'

Ἔστι δὲ ἡ κακολογία ἀγωγή
ψυχῆς εἰς τὸ χειρόν ἐν λόγοις, ὁ δὲ
κακολόγος τοιόσδε τις, [2] οἷος
ἐρωτηθεῖς· Ὁ δεῖνα τίς ἐστιν;
<εἰπεῖν> οἰκονομῶν καθάπερ οἱ
γενεαλογοῦντες· Πρῶτον ἀπὸ τοῦ
γένους αὐτοῦ ἄρξομαι. Τούτου ὁ μὲν
πατὴρ ἐξ ἀρχῆς Σωσίας ἐκαλεῖτο,
ἐγένετο δὲ ἐν τοῖς στρατιώταις
Σωσίστρατος, ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς
δημότας ἐνεγράφη, <Σωσίδημος>. Ἡ
μέντοι μήτηρ εὐγενῆς Θραττά ἐστι·
καλεῖται γοῦν ἡ ψυχὴ Κρινοκόρακα·
τὰς δὲ τοιαύτας φασὶν ἐν τῇ πατρίδι
εὐγενεῖς εἶναι. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὡς ἐκ
τοιούτων γεγωνῶς κακὸς καὶ
μαστιγίας. [3] καὶ κακονοῶν δὲ πρὸς
τινα εἰπεῖν· Ἐγὼ δὴπου τὰ τοιαῦτα
οἶδα, ὑπὲρ ὧν σὺ ἔπλασας πρὸς ἐμέ·
κάπὶ τούτοις διεξιῶν· Αὗται αἱ
γυναῖκες ἐκ τῆς ὁδοῦ τοὺς παριόντας
συναρπάζουσι, καὶ Οἰκία τις αὕτη τὰ
σκέλη ἤρκυα· οὐ γὰρ οἷον λῆρός
ἐστι, τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ὥσπερ αἱ
κύνες ἐν ταῖς ὁδοῖς συνέχονται, καὶ
Τὸ ὅλον ἀνδρολάβοι τινές, καὶ Αὗται
τὴν θύραν τὴν αὐλειὸν ὑπακούουσι.
[4] <ἀ>μέλει δὲ καὶ κακῶς λεγόντων

XXVIII
ΚΑΚΟΛΟΓΙΑΣ

Ἡ κακολογία εἶναι τάσις τῆς
ψυχῆς πρὸς τὸ κακὸν διὰ λόγων.
Ἴδου δὲ τί λογιῆς ἄνθρωπος εἶναι ὁ
κακολόγος 1. Ὅταν ἐρωτηθῇ ἀπὸ
κάποιον 'τί ἄνθρωπος εἶναι ὁ δεῖνα;'
ἀποκρίνεται 'θὰ ἀρχίσω λοιπὸν
πρῶτον ἀπὸ τὸ γένος του, καθὼς
ἐκεῖνοι ποὺ κάμνουν γενεαλογίαν 2·
ὁ μὲν πατὴρ του ἐλέγετο Σωσίας 3,
ὅταν κατετάχθη εἰς τὸν στρατὸν
ἔγινε Σωσίστρατος καὶ ὅταν
ἐνεγράφη εἰς τὸ δημοτολόγιον,
Σωσίδημος· ἡ δὲ μήτηρ του εἶναι
εὐγενῆς ἀπὸ τὴν Θρακην·
ὀνομάζεται μάλιστα ἡ γυναῖκα
Κρινοκοράκα, αἱ τοιαῦται δὲ
γυναῖκες λέγουν ὅτι εἶναι εὐγενεῖς
εἰς τὴν πατρίδα των· αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος,
ἀφοῦ ἐγεννήθη ἀπὸ τοιούτους
γονεῖς, εἶναι ἀχρεῖος καὶ ἄξιος
μαστιγώματος 4.— Εἶναι δὲ ἱκανὸς
νὰ εἴπη καὶ εἰς ἄλλον (ἂν ἐρωτηθῇ
ποῖαι εἶναι αἱ γυναῖκες ποὺ
κατοικοῦν ἐκεῖ κοντά), 'ἐγὼ βεβαίως
γνωρίζω αὐτὰ τὰ πράγματα, διὰ τὰ
ὁποῖα σὺ δὲν ἔχεις σαφῆ ιδέαν καὶ μὲ
ἐρωτᾷς'· καὶ διηγεῖται λεπτομερῶς
'αἱ γυναῖκες αὗται τραβοῦν ἀπὸ τὸν

ἐτέρων συνεπιλαμβάνεσθαι καὶ αὐτὸς εἶπας· Ἐγὼ δὲ τοῦτον τὸν ἄνθρωπον πλέον πάντων μεμίσηκα· καὶ γὰρ εἶδεχθῆς τις ἀπὸ τοῦ προσώπου ἐστίν· ἢ δὲ πονηρία, οὐδὲν ὅμοιον· σημεῖον δέ· τῇ γὰρ ἑαυτοῦ γυναικὶ τάλαντα εἰσενεγκαμένη προῖκα, ἐξ οὗ παιδίον αὐτῷ γεννᾶ, τρεῖς χαλκοῦς εἰς ὄψον δίδωσι καὶ τῷ ψυχρῷ λούεσθαι ἀναγκάζει τῇ τοῦ Ποσειδῶνος ἡμέρα. [5] καὶ συγκαθήμενος δεινὸς περὶ τοῦ ἀναστάντος εἰπεῖν καὶ ἀρχὴν γε εἰληφῶς μὴ ἀποσχέσθαι μηδὲ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ λοιδορῆσαι. [6] καὶ πλεῖστα περὶ τῶν <αὐτοῦ> φίλων καὶ οἰκείων κακὰ εἰπεῖν, καὶ περὶ τῶν τετελευτηκότων, κακῶς λέγειν ἀποκαλῶν παρρησίαν καὶ δημοκρατίαν καὶ ἐλευθερίαν καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ ἥδιστα τοῦτο ποιῶν. [7]

δρομον τοὺς διαβάτας' 5 καὶ 'αὐτὸ εἶναι ἓνα σπίτι, ὅπου εὐκόλα σηκώνουν τὰ σκέλη, διότι δὲν εἶναι λόγια τοῦ ἀέρος ὅσα λέγονται, ἀλλὰ πραγματικῶς αἱ γυναῖκες αὐταὶ ζευγαρώνουν εἰς τοὺς δρόμους σὰν τὰ σκυλιά, εἶναι τέλος ἀνδρομανεῖς καὶ αἱ ἴδιαι πηγαίνουν νὰ ἀνοιξουν, ὅταν κανεῖς κτυπᾶ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς'. — Καὶ ὅταν ἄλλοι κακολογοῦν τινα, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν συζήτησιν καὶ λέγει· 'ἐγὼ περισσότερον ἀπὸ ὅλους σας ἔχω μισησει αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, διότι καὶ αὐτὴ ἡ μορφή του προξενεῖ ἀηδίαν· ὅσον διὰ τὴν κακίαν δὲν ἔχει ὅμοιον· καὶ ἰδοὺ ἀπόδειξις· εἰς τὴν γυναικῆ του, ποὺ τοῦ ἔδωσε προῖκα πολλὰ χρήματα καὶ ἀπο τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε υἱόν, δίδει τρεῖς χαλκοῦς τὴν ἡμέραν διὰ τροφήν τῆς καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ λαμβάνη ψυχρὸν λουτρὸν μέσα εἰς τὸν χειμῶνα 6'. — Ὅταν ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν εἰς τὴν ὁποίαν παρευρίσκειται σηκωθῆ κανεῖς καὶ φύγη, εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸν κακολογήσῃ ἀπόντα καί, ἀφοῦ ἔκαμε τὴν ἀρχὴν, νὰ μὴ ἀφήσῃ χωρὶς νὰ ὑβρίσῃ καὶ ὅλην τὴν οἰκογένειάν του. — Τέλος κακολογεῖ καὶ ἰδικούς του φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς νεκρούς 7· καὶ ὀνομάζει τὴν κακολογίαν ἐλευθεροστομίαν καὶ πνεῦμα δημοκρατικὸν καὶ ἐλευθερίαν· καὶ προσθέτει ὅτι, ὅταν κακολογῆ,

αισθάνεται μεγίστην εὐχαρίστησιν.

[Οὕτως ὁ τῆς βασκανίας
ἐρεθισμὸς μανικοὺς καὶ ἐξεστηκότας
ἀνθρώπους τοῖς ἤθεσι ποιεῖ.]

(Ἔτσι ὁ ἐρεθισμὸς τῆς
κακολογίας κάμνει ἀνθρώπους
μανιακοὺς καὶ ἐξωφρενικοὺς).

ΦΙΛΟΠΟΝΗΡΙΑΣ

ΚΘ'

Ἔστι δὲ ἡ φιλοπονηρία ἐπιθυμία
κακίας, ὁ δὲ φιλοπόνηρός ἐστι
τοιόσδε τις, [2] οἷος ἐντυγχάνειν τοῖς
ἡττημένοις καὶ δημοσίους ἀγῶνας
ὠφληκόσι καὶ ὑπολαμβάνειν, ἐὰν
τούτοις χρῆται, ἐμπειρότερος
γενήσεσθαι καὶ φοβερώτερος. [3] καὶ
ἐπὶ τοῖς χρηστοῖς εἰπεῖν, ὡς γίνεται
κατὰ φύσιν [ὡς] οὐδεὶς [ἐστι]
χρηστός, καὶ ὁμοίους πάντα εἶναι,
καὶ ἐπισκῆψαι δέ, ὡς χρηστός ἐστι.
[4] καὶ τὸν πονηρὸν δὲ εἰπεῖν
ἐλεύθερον, ἐὰν βούληταί τις εἰς
π<εῖραν ἐλθεῖν>, καὶ τὰ μὲν ἄλλα
ὁμολογεῖν ἀληθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ
λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔνια
δὲ ἀνανεύειν· φῆσαι γὰρ αὐτὸν
εὐφυῆ καὶ φιλέταιρον καὶ ἐπιδέξιον·
καὶ διατείνεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς
οὐκ ἐντετύχηκεν ἀνθρώπων
ἰκανωτέρω· καὶ εὖνους δὲ εἶναι αἰτίω
ἐν ἐκκλησίᾳ λέγοντι ἢ ἐπὶ
δικαστηρίῳ κρινομένω· καὶ πρὸς
<τούς> καθημένους δὲ εἰπεῖν δεινός,
ὡς οὐ δεῖ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ τὸ

XXIX

ΦΙΛΟΠΟΝΗΡΙΑΣ

Ἡ φιλοπονηρία εἶναι ἐπιθυμία
κακίας. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος
εἶναι ὁ φιλοπόνηρος 1.
Συναναστρέφεται ἀνθρώπους ποῦ
ἔχασαν τὰ πολιτικά των δικαιώματα
ἢ κατεδικάσθησαν εἰς δημοσίας
δίκας 2, διότι νομίζει ὅτι μὲ τὴν
συναναστροφὴν αὐτῶν θὰ γίνῃ
ἐμπειρότερος καὶ φοβερώτερος.—
Ἐὰν πρόκειται περὶ τιμίων
ἀνθρώπων, λέγει ὅτι κανεὶς δὲν εἶναι
ἐκ φύσεως τίμιος, ὅτι ὅλοι εἶναι
ὅμοιοι καὶ ὅταν ἀκούῃ νὰ ὁμιλοῦν
περὶ τιμίου, τὸν σκώπτει.—
Ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ κακὸς ἄνθρωπος
εἶναι ἐλεύθερος προλήψεων· καὶ ἂν
συκοφαντῆται κανεὶς ὡς πονηρός,
λέγει ὅτι ἄλλα μὲν ὅσα λέγονται δι'
αὐτὸν παραδέχεται ὡς ἀληθῆ,
μερικὰ ὅμως ἀρνεῖται· διότι, λέγει,
εἶναι εὐφυῆς καὶ καλὸς φίλος καὶ
ἐπιτήδειος· καὶ ἐπιμένει ὅτι δὲν
συνήνητησε εἰς τὴν ζωὴν του
ἄνθρωπον ἰκανώτερον· καὶ εὐνοϊκῶς
διάκειται πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν

πρᾶγμα κρίνεσθαι· καὶ φῆσαι αὐτὸν
κύνα εἶναι τοῦ δήμου, φυλάττειν γὰρ
αὐτὸν τοὺς ἀδικοῦντας· καὶ εἰπεῖν,
ὡς Οὐχ ἔξομεν τοὺς ὑπὲρ τῶν
κοινῶν συναχθεσθησομένους, ἂν
τοὺς τοιούτους προώμεθα. [5] δεινὸς
δὲ καὶ προστατῆσαι φαύλων καὶ
συνηγορῆσαι ἐν δικαστηρίοις ἐπὶ
πονηροῖς πράγμασιν καὶ κρίσιν
κρίνων ἐκδέχεσθαι τὰ ὑπὸ τῶν
ἀντιδίκων λεγόμενα ἐπὶ τὸ χειρὸν.
[6]

[καὶ τὸ ὅλον <ή> φιλοπονηρία
ἀδελφή ἐστὶ τῆς πονηρίας. καὶ
ἀληθές ἐστὶ τὸ τῆς παροιμίας, τὸ
ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον πορεύεσθαι.]

ΑΙΣΧΡΟΚΕΡΔΕΙΑΣ

Λ΄

Ἡ δὲ αἰσχροκέρδεια ἐστὶν
ἐπιθυμία κέρδους αἰσχροῦ, ἐστὶ δὲ
τοιούτος ὁ αἰσχροκερδής, [2] οἷος
ἐστιῶν ἄρτους ἱκανοὺς μὴ
παραθεῖναι [3] καὶ δανείσασθαι
παρὰ ξένου παρ' αὐτῷ καταλύοντος.

ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὅταν δίδη
λόγον, καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ὅταν
ἀπολογῆται· καὶ εἰς τοὺς
καθημένους κοντά του εἶναι ἱκανὸς
να εἴπη ἄδεν πρέπει να κρίνεται ἢ
πρᾶξις ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα· αὐτὸς ὁ
ἄνθρωπος εἶναι ὁ φύλαξ (κύων) τοῦ
δήμου, διότι τὸν προφυλάττει ἀπὸ
τοὺς ἀδικοῦντας· ἂν ἐγκαταλίπωμεν
τοὺς τοιούτους, δὲν θὰ ἔχωμεν
ἄνθρώπους προθύμους να ἐκτεθοῦν
εἰς τὴν ἀπέχθειαν τῶν ἄλλων χάριν
τῶν κοινῶν συμφερόντων. — Εἶναι δὲ
ἱκανὸς να γίνῃ καὶ προστατῆς
κακούργων ξένων 3 καὶ συνήγορος 4
ἐπιληψίμων ὑποθέσεων εἰς τὸ
δικαστήριον καὶ ὅταν δικάζῃ, να
προσπαθῇ να διαστρέφῃ τοὺς
λόγους τῶν ἀντιδίκων.

(Ἐν γένει ἡ φιλοπονηρία εἶναι
ἀδελφή τῆς πονηρίας καὶ ἀληθεύει ἡ
παροιμία ὄμοιος τὸν ὅμοιον).

XXX

ΑΙΣΧΡΟΚΕΡΔΕΙΑΣ

Ἡ αἰσχροκέρδεια 1 εἶναι
ἐπιθυμία αἰσχροῦ (ἀθεμίτου)
κέρδους. Ἴδου δὲ τί λογῆς ἄνθρωπος
εἶναι ὁ αἰσχροκερδής. Ὅταν
προσφέρῃ δεῖπνον δὲν παραθέτει εἰς
τὸ τραπέζι ἄρκετὸ ψωμί. — Ζητεῖ να

[4] καὶ διανεμῶν μερίδας φῆσαι δίκαιον εἶναι διμοίρω τῷ διανεμόντι δίδοσθαι καὶ εὐθύς αὐτῷ νεῖμαι. [5] καὶ οἰνοπωλῶν κεκραμένον τὸν οἶνον τῷ φίλῳ ἀποδόσθαι. [6] καὶ ἐπὶ θεῶν τηνικαῦτα πορεύεσθαι ἄγων τοὺς υἱεῖς, ἥνικα προῖκα ἀφίῃσιν οἱ θεατρῶναι. [7] καὶ ἀποδημῶν δημοσίᾳ τὸ μὲν ἐκ τῆς πόλεως ἐφόδιον οἴκοι καταλιπεῖν, παρὰ δὲ τῶν συμπρεσβευτῶν δανείζεσθαι· καὶ τῷ ἀκολουθῶ μεῖζον φορτίον ἐπιθεῖναι ἢ δύναται φέρειν καὶ ἐλάχιστα ἐπιτήδεια τῶν ἄλλων παρέχειν· καὶ ξενίων τὸ μέρος τὸ αὐτοῦ ἀπαιτήσας ἀποδόσθαι. [8] καὶ ἀλειφόμενος ἐν τῷ βαλανείῳ [καὶ] εἰπὼν· Σαπρόν γε τὸ ἔλαιον ἐπρίω, ὦ παιδάριον· τῷ ἀλλοτρίῳ ἀλείφεσθαι. [9] καὶ τῶν εὐρισκομένων χαλκῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν οἰκετῶν δεινὸς ἀπαιτῆσαι τὸ μέρος, κοινὸν εἶναι φήσας τὸν Ἑρμῆν. [10] καὶ θοιμάτιον ἐκδοῦναι πλῦναι καὶ χρησάμενος παρὰ γνωρίμου ἐφελκύσαι πλείους ἡμέρας, ἕως ἂν ἀπαιτηθῆ. [11] καὶ τὰ τοιαῦτα· Φειδωνεῖω μέτρῳ τὸν πύνδακα εἰσκεκρουμένῳ μετρεῖν αὐτὸς τοῖς ἔνδον τὰ ἐπιτήδεια σφόδρα ἀποψῶν. [12] ὑποπρίασθαι φίλου δοκοῦντος πρὸς τρόπον πωλεῖν. [13] καὶ χρέος δὲ ἀποδιδούς τριάκοντα μνῶν ἔλαττον τέτταρσι δραχμαῖς ἀποδοῦναι. [14] καὶ τῶν υἱῶν δὲ μὴ πορευομένων εἰς τὸ διδασκαλεῖον τὸν μῆνα ὅλον διὰ τιν'

δανεισθῆ ἀπὸ ξένον ποὺ κατέλυσε εἰς τὸ σπίτι του.· Ὄταν μοιράζῃ τεμάχια κρέατος 2, λέγει ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ δίδεται διπλὸ μερίδιον εἰς τὸν μοιράζοντα καὶ ἀμέσως τὸ δίδει εἰς τὸν ἑαυτὸν του.· Ὄταν πωλῇ κρασί, τὸ δίδει μὲ νερὸ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς φίλους του. — Εἰς τὸ θέατρον πηγαίνει μὲ τοὺς υἱοὺς του τότε, ὅταν οἱ θεατρῶναι ἐπιτρέπουν τὴν εἴσοδον δωρεάν. — Ὄταν ὡς πρεσβευτῆς μεταβαίνει εἰς ξένην χώραν μὲ ἔξοδα τοῦ δημοσίου, τὰ μὲν ὁδοιπορικὰ ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν πόλιν τὰ ἀφήνει εἰς τὸ σπίτι του, ζητεῖ δὲ δανεικὰ ἀπὸ τοὺς συμπρεσβευτάς του. — Εἰς τὸν δοῦλον 3 ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ θέτει φορτίον περισσότερον παρ' ὅσον ἠμπορεῖ νὰ σηκώσῃ καὶ ἐξοδεύει διὰ τὴν τροφήν του ἐλάχιστα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους — Ζητεῖ τὸ μερίδιόν του ἀπὸ τὰ δῶρα 4 ποὺ ἐδόθησαν εἰς τοὺς πρεσβευτάς καὶ τὸ πωλεῖ. — Ὄταν ἀλείφεται εἰς τὸ λουτρόν, λέγει εἰς τὸν δοῦλόν του 'εἶναι ταγγὸ τὸ λάδι ποὺ μοῦ ἀγόρασες' καὶ συγχρόνως ἀλείφεται μὲ τὸ λάδι τοῦ γείτονος. — Εἶναι ἱκανὸς νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς δούλους του μερίδιον καὶ ἀπὸ τὰ χάλκινα 5 νομίσματα ποὺ εὗρον εἰς τὸν δρόμον λέγων 'τὰ εὐρήματα εἶναι κοινά'. — Ὄταν δώσῃ τὸ φόρεμά του νὰ πλυθῆ καὶ δανεισθῆ ἄλλο ἀπὸ φίλον του, τὸ κρατεῖ ἕως ὅτου νὰ τὸ ζητήσουν

ἀρρωστίαν ἀφαιρεῖν τοῦ μισθοῦ
κατὰ λόγον· καὶ τὸν Ἀνθεστηριῶνα
μῆνα μὴ πέμπειν αὐτοὺς εἰς τὰ
μαθήματα διὰ τὸ θέας εἶναι πολλὰς,
ἵνα μὴ τὸν μισθὸν ἐκτίνη. [15] καὶ
παρὰ παιδὸς κομιζόμενος ἀποφορὰν
τοῦ χαλκοῦ τὴν ἐπικαταλλαγὴν
προσαπαιτεῖν, [καὶ] λογισμὸν δὲ
λαμβάνων παρὰ τοῦ χειρίζοντος.
[16] καὶ φράτορας ἐστιῶν αἰτεῖν τοῖς
ἑαυτοῦ παισὶν ἐκ τοῦ κοινοῦ ὄψον,
τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπὸ τῆς
τραπέζης ἡμίση τῶν ῥαφανίδων
ἀπογράφεσθαι, ἵν' οἱ διακονοῦντες
παῖδες μὴ λάβωσι. [17]
συναποδημῶν δὲ μετὰ γνωρίμων
χρήσασθαι τοῖς ἐκείνων παισὶ, τὸν δὲ
ἑαυτοῦ ἔξω μισθῶσαι καὶ μὴ
ἀναφέρειν εἰς τὸ κοινὸν τὸν μισθόν.
[18] ἀμέλει δὲ καὶ συναγόντων παρ'
αὐτῷ ὑποθεῖναι τῶν παρ' ἑαυτοῦ
διδομένων ξύλων καὶ φακῶν καὶ
ὄξους καὶ ἀλῶν καὶ ἐλαίου τοῦ εἰς
τὸν λύχνον. [19] καὶ γαμοῦντός τινος
τῶν φίλων καὶ ἐκδιδομένου
θυγατέρα πρὸ χρόνου τινὸς
ἀποδημῆσαι, ἵνα <μῆ> προπέμψῃ
προσφορὰν. [20] καὶ παρὰ τῶν
γνωρίμων τοιαῦτα κίχρασθαι, ἃ μῆτ'
ἂν ἀπαιτήσαι μῆτ' ἀπ' ἀποδιδόντων
ταχέως ἂν τις κομίσειτο.

ὀπίσω· καὶ ἄλλα παρόμοια. Μὲ
μέτρον Φειδώνειον ἕ πού ἔχει πάτον
καμπυλωτὸν πρὸς τὰ μέσα μετρᾶ ὁ
ἴδιος τὰ τρόφιμα εἰς τοὺς ὑπηρέτας
του, ἀφοῦ κόψη μὲ τὴν ῥίγλαν ὅσον
τὸ δυνατὸν περισσότερον ποσὸν ἀπὸ
τὴν κορυφὴν τοῦ μέτρου. — Ἀπὸ
φίλον του, πού νομίζει ὅτι ἠγόρασε
κάτι μὲ τιμὴν συμφέρουσαν, τὸ
ἀγοράζει καὶ ἔπειτα τὸ πωλεῖ. —
Ἵταν πληρῶνῃ χρῆος του τριάκοντα
μῶν, κρατεῖ ἔκπτωσιν τέσσαρας
δραχμάς. — Ἵταν οἱ υἱοὶ του δὲν
πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον ἕνεκα
ἀσθενείας, ἀφαιρεῖ τὸ ἀνάλογον ἀπὸ
τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου. — Κατὰ
τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα δὲν τοὺς
στέλλει εἰς τὰ μαθήματα, διὰ νὰ μὴ
πληρώσῃ τὸν μισθὸν ἕνεκα τῶν
πολλῶν ἐορτῶν ἕ. — Ἵταν
εἰσπράττῃ ἀπὸ τὸν δούλον του τὸ
νόμιμον μερίδιον ζ εἰς νόμισμα
χαλκοῦν ἀπὸ τὴν μισθοδοσίαν πού
ἔλαβεν ἐκεῖνος εἰς ξένην ὑπηρεσίαν,
ζητεῖ καὶ τὴν καταλλαγὴν, (δηλ. τὴν
διαφορὰν τῆς τροπῆς τῶν χαλκίνων
νομισμάτων εἰς ἀργυρᾶ). — Τὸ ἴδιον
δὲ κάμνει καὶ ὅταν λαμβάνῃ
λογαριασμὸν ἀπὸ τὸν
διαχειριστήν. — Ἵταν γίνεται εἰς τὸ
σπίτι του μὲ συνεισφορὰς τὸ δεῖπνον
τῶν φρατόρων ḡ, ζητεῖ καὶ διὰ τοὺς
δούλους του τροφὴν ἀπὸ τὸ κοινὸν
τραπέζι, καταγράφει δὲ τὰ
μισοφαγωμένα ῥεπάνια πού
ἀπομένουν, διὰ νὰ μὴ τὰ πάρουν οἱ

ὑπηρέται. — Ὅταν ταξιδεύη μὲ φίλους, μεταχειρίζεται τοὺς δούλους ἐκείνων, τὸν δὲ ἰδικόν του μισθώνει εἰς ἄλλους χωρὶς νὰ καταβάλη εἰς τὸ κοινὸν τὸν μισθόν. — Εἰς ἓνα δεῖπνον 9 ποὺ ἔγινε μὲ συνεισφορὰς εἰς τὸ σπίτι του λογαριάζει καὶ τὰ ἀσήμαντα πράγματα ποὺ ἐπρόσφερε αὐτός, δηλ. ξύλα, φακῆν, ξίδι, ἄλας, λᾶδι διὰ τὸν λύχνον. — Ἐὰν φίλος του νυμφεύεται ἢ ὑπανδρεύη τὴν κόρην του, ἀπουσιάζει χρόνον τινὰ πρὸ τοῦ γάμου, διὰ νὰ μὴ στείλῃ τὸ συνηθισμένον δῶρον. — Ἀπὸ τοὺς γνωρίμους του δανεῖζεται τοιαῦτα πράγματα¹⁰ ποὺ οὔτε τὰ ἀπαιτεῖ κανεὶς οὔτε ἂν τοῦ τὰ ἐπιστρέψουν, καταδέχεται νὰ τὰ λάβῃ ὀπίσω.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

XXIV

1. Ἡ διαφορὰ ἀλαζόνος καὶ ὑπερηφάνου εἶναι ὅτι ὁ πρῶτος ἀγαπᾷ νὰ καυχᾶται διὰ μὴ ὑπάρχοντα εἰς αὐτὸν ἀγαθὰ, ἐνῶ ὁ δεύτερος αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν νὰ καταφρονῇ τοὺς ἄλλους.

2. Ὁ ὑπερήφανος κρίνει ὡς δαιτητῆς τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν δρόμον, ἐνῶ τοῦτο ἐγίνετο συνηθῶς ἐντὸς ναῶν.

3. Διὰ χειροτονίας, δηλ. ἀνατάσεως τῆς χειρός, ἐξελέγοντο οἱ ἄρχοντες ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχουν εἰδικότητα, ὡς οἱ στρατιωτικοὶ, οἱ οἰκονομικοὶ κ.λ. οἱ δὲ λοιποὶ διὰ κλήρου.

4. Τὸ τέλος τοῦ χαρακτήρος τούτου ἔχει μιμηθῆ καὶ ὁ Ἀρίστων εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ **αὐθάδους** “καὶ γράφων ἐπιστολὴν τὸ **χαίρειν** μὴ προσγράψας μὴδ’ **ἐρῶσθαι** τελευταῖον” (Philod. περὶ κακιῶν lib. X p. 9)